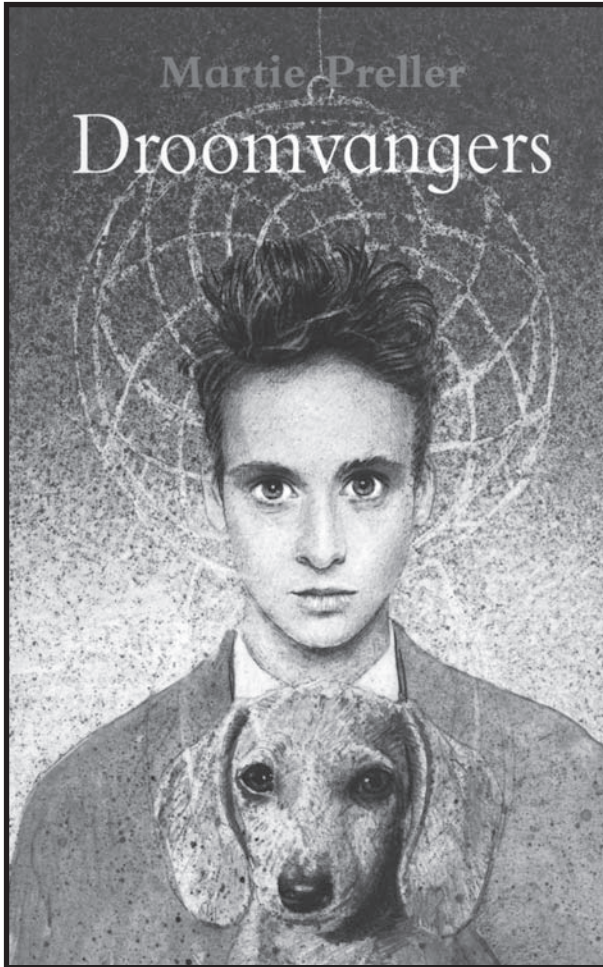

Droomvangers

Martie Preller

'n Onderwysersgids

deur

Johan Frans

Human & Rousseau
Kaapstad Pretoria

Alle regte voorbehou
Eerste uitgawe in 2007 deur Human & Rousseau, 'n afdeling van NB-Uitgewers (Edms) Bpk,
Heerengracht 40, Kaapstad

Uitgebrei en bygewerk deur Elna Harmse
Ikone deur Judy Shaul
Bandonwerp deur Teresa Williams
Tipografie deur McKore Graphics
Geset in Times New Roman 10 op 12 deur McKore Graphics
Gedruk en gebind deur Paarl Print, Paarl
ISBN10: 0-7981-4655 9
ISBN13: 978-0-7981-4655 5

Geen gedeelte van hierdie boek mag sonder die skriftelike verloff van die uitgewer gereproduseer of in enige vorm of deur enige elektroniese of meganiese middel weergegee word nie, hetsy deur fotokopiëring, skyf- of bandopname, of deur enige ander stelsel vir inligtingsbewaring of -ontsluiting.

Inhoudsopgawe

Vooraf

Algemene inleiding: die kurrikulum.....	1
Algemene inleiding: jeugliteratuur	5
Werkswyse en benadering in hierdie Onderwysersgids.....	7
A summary of the story.....	12

Deel 1: Agtergrond

Inleiding tot hierdie afdeling.....	15
Die skrywer.....	16
Wat is 'n droomvanger?	20

Deel 2: Voor die lees

Inleiding tot hierdie afdeling.....	24
Die voorblad.....	25
Die titel en flapteks	27
Algemene literêre teorie.....	28

Deel 3: Tydens die lees

Inleiding tot hierdie afdeling.....	43
Vrae: Hoofstuk 1–30	43

Deel 4: Na die lees

Inleiding tot hierdie afdeling.....	79
Leerders se response op <i>Droomvangers</i>	80
Die literêre kenmerke van <i>Droomvangers</i>	82
Kritiek op <i>Droomvangers</i>	89

Woordelys	92
------------------------	----

Assesseringsbylaag: Graad 9 en 10–12, Eerste Addisionele Taal (EAT)

Kritieke en Ontwikkelingsuitkomst	93
Leeruitkomst en Asseseringstandaarde.....	93
Assesering	99
Rubrieke en merklyste wat vir daaglikse assesering gebruik kan word.....	101
Asseseringsriglyne vir Graad 9	104
Asseseringsrubrieke vir spesifieke Graad 9-aktiwiteite	106
Asseseringsriglyne vir Graad 10–12	110
Rubrieke wat vir die Asseseringsprogram gebruik kan word.....	113

Bronne	120
---------------------	-----

Vooraf

Algemene inleiding: die kurrikulum

Hierdie Onderwysersgids is gebaseer op die beginsels van Uitkomsgebaseerde Onderrig (UGO) soos uiteengesit in die Departement van Onderwys se dokumente getiteld *Nasionale Kurrikulumverklaring Graad 10–12 (Algemeen) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*, asook *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–9 (Skole) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*.

UGO het betrekking op voorafbepaalde uitkomst wat berus op beginsels soos:

- kennis, vaardighede en waardes wat die leerders sal benodig
- fokus op die leerders
- geïntegreerde leerervarings
- die assessering van leerders in lewensegte situasies
- prosesse en produkte van leer
- lewenslange leer.

In Graad 7–9 word leerders voorberei op Verdere Onderwys en Opleiding (VOO) en vir die volwasse wêreld van leef en werk. Hulle moet dus hoë vlakke van vaardigheid in luister, praat, lees, skryf en dink demonstree.

In Graad 10–12 word leerders op meer gekonsentreerde wyse voorberei op hul naderende kontak met die wêreld van werk. Hulle moet gesonde waardes hê en optree in die belang van 'n samelewing wat gegrond is op respek vir demokrasie, gelykheid, menswaardigheid en sosiale geregtigheid soos dit in die Grondwet voorgehou word. Hulle moet ook die vermoë demonstree om logies, ontledend, holisties en lateraal te dink. Hulle moet vaardighede vanaf bekende na onbekende situasies kan oordra.

Vir Graad 10–12 leerders om toegepaste bekwaamheid te verwerf, moet hulle hul kennis en vaardighede oor vakgebiede en -terreine heen integreer. Toegepaste bekwaamheid is die integrasie van praktiese, grondliggende en besinnende bekwaamhede. Die Nasionale Kurrikulumverklarings (NKV's) – wat hierbo genoem word – staan hierdie geïntegreerde leer van teorie, praktyk en nadenke voor.

Die NKV's is gerig op die bevordering van toewyding asook bekwaamheid onder onderwysers wat vir die ontwikkeling van hul eie Leerprogramme verantwoordelik sal wees. Die Departement van Onderwys voorsien beleidsriglyne wat op elke Leerarea-stelling gegrond is.

Die onderliggende beginsels en waardes van die NKV's se Leerareastellings stut as 't ware die Leerprogramme. Waar die Leerareas die begrippe, vaardighede en waardes wat bereik moet word, op 'n Graad vir Graad grondslag stipuleer, spesifiseer die Leerprogramme die omvang van leer- en assesseringsaktiwiteite vir elke fase. Leerprogramme bevat ook werkskodes wat die tempo en volgorde van hierdie aktiwiteite elke jaar voorsien, asook voorbeelde van lesplanne wat in enige klasperiode geïmplementeer kan word.

Die Taalleerarea – Afrikaans

In die Algemene-Onderrig-en-Opleidingband (AOO) word tale in die Taalleerarea gedek; in die VOO-band (Graad 10–12) skakel die leerveld Tale in by die Suid-Afrikaanse Kwalifikasie-owerheid (SAKO) se organiseringsleerveld: Kommunikasiestudies en Taal. Ter wille van kontinuïteit word dieselfde organiseringsbeginsels gebruik en daarom kan sowel AOO- as VOO-vlakke in een Onderwysersgids, soos dié een, gedek word.

Verskillende benaderings tot Huistaal, Eerste Addisionele Taal en Tweede Addisionele Taal

Net soos al die ander amptelike tale word die Leerarea vir Afrikaans in drie dele aangebied, elk met sy eie inhoud: Huistaal, Eerste Addisionele Taal (EAT) en Tweede Addisionele Taal (TAT). Elke deel word op 'n ander wyse benader. Die aktiwiteite en assesserings in hierdie Onderwysersgids is gebaseer op die Leeruitkomst (LU's) vir Graad 9–12 EAT. Assesseringsrubrieke en bykomende assesseringsaktiwiteite vir Graad 9–12 word verskaf in die bylaag tot hierdie boek.

Eerste Addisionele Taal

Die Asseseringstandaarde (AS'e) vir Afrikaans EAT gaan van die vertrekpunt uit dat leerders nie noodwendig enige kennis van Afrikaans dra wanneer hulle in Graad 1 by die skool aankom nie. Die kurrikulum begin deur die leerders se vermoë om die taal te verstaan en te praat, te ontwikkel. Dis op hierdie grondslag wat geletterdheid gebou word. Leerders is in staat om die geletterdhede wat hulle in hul Huistaal verwerf het, na hul EAT oor te dra. Die kurrikulum voorsien goeie ondersteuning aan daardie leerders wat hul EAT as 'n taal van onderrig en leer gaan gebruik. Teen die einde van Graad 9 behoort hierdie leerders hul Huistaal en EAT doeltreffend en met selfvertroue vir verskeie doeleindes, insluitende leer, te kan gebruik.

Die LU's vir Taal

Die fokus vir die LU's vir Graad 9 en Graad 10–12 is effens verskillend gestruktureer, maar dek dieselfde taalvaardighede.

LU-fokuspunte vir Graad 9 Afrikaans EAT

- LU1 Luister
- LU2 Praat
- LU3 Lees en kyk
- LU4 Skryf
- LU5 Dink en redeneer
- LU6 Taalstruktuur en -gebruik

LU-fokuspunte vir Graad 10–12 Afrikaans EAT

- LU1 Luister en praat
- LU2 Lees en kyk

- LU3 Skryf en aanbieding
- LU4 Taal

LU5 vir Graad 9 gaan oor die gebruik van tale vir dink en redeneer.

LU6 vir Graad 9 en LU5 vir Graad 10–12 gaan oor die kern van taalkennis – klanke, woorde en taalreëls – in tekste. Hierdie kennis word geaktiveer deur die taalvaardighede wat in die ander uitkomst beskryf word.

Fokus

Wanneer jy *Droomvangers* saam met jou leerders bestudeer, moet jy in gedagte hou dat die voorgeskrewe letterkundeteks net een van drie dele in die literatuurkomponent van die Taalkurrikulum is (die ander twee is digkuns en drama). Die fokus in hierdie Onderwysersgids is dus op daardie AS'e wat direk met die kort roman verband hou. Aktiwiteit is egter só ontwerp dat aspekte van taal, lees en kyk, praat en aanbieding wat deur ander AS'e gedek word, met die studie van die letterkundeteks geïntegreer word. Wanneer die leerders byvoorbeeld die omslagontwerp van hierdie bepaalde storieboek bekyk en ontleed, doen hulle ook werk wat vereis word vir die lees, besigtiging en begrip van advertensies.

Die leerders sal langer tekste as in laer Grade skryf. Hulle moet ook tekste lees wat visuele, grafiese en syfermateriaal insluit (byvoorbeeld foto's en statistieke). Hulle moet vaardig raak in ontwerp en uitleg en sal leer hoe om op verskillende maniere vir verskillende doeleindes te lees; hul leesspoed verbeter; tekste vluglees en herlees; tekste opsom; naslaanbronne soos woordeboeke, ensiklopedieë en die Internet gebruik en tekste en inligting krities benader. Hierdie vaardighede word almal in dié gids aangespreek.

Die lys van aanbevole werke vir Graad 9–12 sluit in fiksie (soos die verhaal wat nou bestudeer word) en multimediatekste soos films en video's, CD-ROM's en die Internet (waar dit beskikbaar is). Onderwysers word derhalwe met tussenposes in hierdie Onderwysersgids aangemoedig om multimediatekste te gebruik om leerders se begrip van temas wat in die letterkundeteks voorkom, te verbeter.

Bystand aan leerders met spesifieke leesprobleme

Stel eers vas watter spesifieke probleme leerders met leesprobleme ervaar voordat jy met onderrig en leer begin (verwys na die gedeelte oor aanvangsassessering in die Bylaag tot hierdie gids). Probleme wat algemeen voorkom, sluit in moeilike woordeskate in verhale, die pas waarteen nuwe woorde aangeleer moet word, die min tyd wat vir die aanleer van nuwe woorde beskikbaar is en nuwe begrippe in die teks.

Swak lesers sal individuele simbole en woorde probeer ontsyfer in plaas daarvan om betekenis uit die teks as geheel te probeer vind. Hulle doen nie voorspellings nie, maak nie gevolgtrekkings nie en sien nie ooreenkomste en verskille raak nie.

Sodanige lesers sal met groter begrip lees indien hulle oor iets lees wat reeds aan hul bekend is, indien hulle in die inhoud belangstel en weet hoe verskillende elemente van die teks – soos lettertipes en opskrifte – die betekenis beïnvloed.

Hierdie Onderwysersgids bied hulp aan swak lesers deur jou – die onderwyser – aan te moedig om hardop voor te lees terwyl leerders in hul boeke volg, sodat swak lesers nie by individuele woorde of klanke vashaak en sodoende vergeet wat hulle gelees het teen die tyd wat hulle die einde van die sin bereik nie. Leerders kry spesifieke opdragte soos om ’n teks te vluglees of te herlees. Hulle word gelei om in te sien hoe veranderinge in lettertipe of ander uitleg-elemente betekenisverandering kan aandui. Aktiwiteite wat in hierdie gids ingesluit is, help die leerders om voorspellings te maak, tot gevolgtrekkings te kom en vergelykings te tref.

Integrasie met waardes, inheemse kennisstelsels en etiese kwessies soos menseregte en omgewingsbewaring

Waardes, vaardighede en kennis wat aangespreek word, word telkens aan die begin van elke deel van hierdie Onderwysersgids gelys.

Waardes

Net soos ander tekste, weerspieël die letterkundeteks wat die leerders nou bestudeer sekere waardes, wat positief (byvoorbeeld demokraties) of negatief (byvoorbeeld seksisties of rassisties) kan wees. Hierdie waardes is nie altyd opvallend nie. Leerders moet bewus en krities raak teenoor die waardes wat in letterkundige tekste vooropgehou word.

Wanneer leerders aktiwiteite doen wat vereis dat hulle die waardes in hierdie teks ontleed en/of bevraagteken, leer hulle hoe die teks ’n bepaalde siening van mense en gebeure handhaaf. Hulle sal ook die kritiese vaardighede ontwikkel om sodanige sienings en gepaardgaande waardes te ondersoek en, waar nodig, teen te staan.

Om beredeneerde menings oor etiese kwessies en waardes te kan verwoord en om krities met ’n verskeidenheid tekste te kan omgaan, is twee van die oogmerke van die Kritieke en Ontwikkelingsuitkomst van die kurrikulum.

Van die temas en subtemas wat in hierdie letterkundeteks voorkom, is ras, klas, kultuur en mense- en diereregte. Deur by hierdie teks betrokke te raak, sal die leerders hul eie waardestelsel ontwikkel en die perspektiewe, waardes en magsverhoudings wat in die teks verskans is, kan bevraagteken.

Inheemse kennisstelsels

In die sestigerjare het die teorie van veelvuldige tipes intelligensie opvoedkundiges gedwing om te erken daar is baie maniere waarop inligting verwerk en sin in die wêreld gevind kan word. Indien intelligensie opnuut omskryf word, sou ’n mens hierdie verskillende benaderings in berekening moes bring. Tot op daardie tydstip het die Westerse wêreld net waarde geheg aan logiese, wiskundige en spesifieke taalvaardighede en mense net as “intelligent” beskou as hulle op hierdie terreine uitgeblink het. Deesdae erken ons egter die wye verskeidenheid kennissisteme waardeur mense die wêreld waarin hulle woon, verstaan en daaraan betekenis gee.

Inheemse kennisstelsels in die Suid-Afrikaanse konteks het betrekking op ’n korpus kennis wat deel vorm van die filosofiese denkrigtings van Afrika en sosiale praktyke wat oor duisende jare ontwikkel het. Die NKV’s gee erkenning aan die ryke geskiedenis en

erfenis van hierdie land as belangrike bydraers tot die aankweek van die waardes wat in die Grondwet genoem word. Jy word dus aangemoedig, om waar toepaslik, te verwys na inheemse kennis wat uit die letterkundeteks en aanverwante werk voortspruit. Jy kan die leerders ook aanmoedig om verder te delf en ondersoek hierna in te stel.

Menseregte en omgewingsbewing

Tale is 'n belangrike instrument waarmee menseregte en omgewingsbewing bewerkstellig kan word. Deur die AS'e poog die Leerareastelling vir Tale om hierdie instrument ten volle te ontwikkel. Leerders moet selfversekerde tweetalige (of meertalige) sprekers word wat oor die kritieke middele beskik om hul wêreld en al die stories wat daaroor geskryf is, te kan lees.

In die letterkundeteks wat die leerders nou bestudeer, gaan hulle temas en subtemas teëkom wat met die regte en verpligtinge van mense verband hou, byvoorbeeld die reg van elkeen om te kies hoe hy/sy die lewe wil benader en die verantwoordelikhede wat met hierdie keuses gepaard gaan. Aktiwiteite in hierdie Onderwysersgids sal die leerders in staat stel om die teks te ontleed, om sodanige kwessies raak te sien en te identifiseer en dan krities daarop te reageer.

Assessering

UGO is 'n manier van onderrig en leer wat dit baie duidelik maak wat leerders moet bereik. In UGO is daar 'n noue band tussen die leerproses en die assessering daarvan. Die beginsel waarvolgens dit werk, is dat die onderwyser die leerders vooraf inlig oor wat van hulle verwag word. Die onderwyser se taak is om te onderrig ten einde die leerders te help om aan die vereistes van die AS'e in die kurrikulum te voldoen; die leerders se taak is om dit wat die AS'e van hulle verwag, te leer of te doen. Assessering is noodsaaklik vir UGO omdat dit moontlik moet wees om vas te stel wanneer 'n leerder alles wat in elke graad verwag word, bereik het.

AS'e vir elke taalvlak en Graad, soos vervat in die NKV, is in ag geneem en opgeneem in alle assesseringsaktiwiteite in hierdie Onderwysersgids. Assesseringsaktiwiteite is spesiaal ontwerp om luister en praat, lees en kyk, skryf, aanbieding en taal te integreer. Hierdie onderskeie bekwaamhede word deur middel van ikone by elke aktiwiteit aangedui.

Aan die einde van hierdie gids is daar vir jou gerief 'n Assesseringsbylaag gevoeg, met riglyne vir hoe om die aktiwiteite in die gids te assesseer vir elke onderskeie Graad waarop die boek gemik is. Hierdie bylaag moet in samehang met elke afdeling in die boek gebruik word. Moet dus nie eers daarna kyk wanneer jy Deel 1–4 afgehandel het nie. Verwys asseblief deurgaans na die assesseringswenke en rubrieke in die bylaag vir toepaslike assessering van jou leerders se prestasie en vordering.

Algemene inleiding: jeugliteratuur

Onder jeugliteratuur word tekste gereken wat eksplisiet vir jongmense geskryf is, of deur volwassenes as uiters “geskik” vir jong lesers beskou word. Die beeld wat volwasse skrywers van jeugdige het, bepaal grootliks die inhoud en vorm van hierdie tekste. Oor

die algemeen verwys jeugliteratuur na sowel kinder- as adolessenteliteratuur. In 'n enger sin verwys jeugliteratuur na tekste vir die ouderdomsgroep 12 tot 16 jaar. Kinderliteratuur het 'n spesifieke betekenis en verwys na boeke en tekste vir peuters tot kinders van ongeveer 11 tot 12 jaar.

Sedert die jare sestig van die vorige eeu het die belangstelling in, en waardering vir, jeugliteratuur merkbaar toegeneem. Deesdae omvat hierdie term 'n versameling van sterk uiteenlopende tekste. Danksy vertalings het jeugliteratuur 'n internasionale verskynsel geword, en is daar wêreldwyd toenemend meer pryse, asook literêre kritiek wat hierop konsentreer.

Kenmerkend van die hedendaagse jeugliteratuur is voorts die betrokkenheid en emansiperende karakter daarvan.

In die sogenaamde ontwikkelingsroman word die geleidelike en innerlike groei van 'n karakter verhaal. Dit vind gewoonlik deur sielkundige ontleding plaas tot 'n ewewig, of 'n soort ideale lewenshouding, bereik word. Waar die aandag van die leser hoofsaaklik gevestig word op die vorming van die hoofkarakter deur sy/haar omgewing (sowel die breë kulturele konteks as persoonlike ervarings met familie en vriende) word die term *Bildungsroman* gebruik. Ontwikkelingsromans verteenwoordig dikwels die ideale lewensbeeld van die skrywer. Hulle word dikwels ook in die ek-vorm geskryf.

In 'n psigologiese roman word die emosionele lewe en die psigologie van karakters in die eerste plek uitgebeeld. Handeling en gebeurtenisse is hier ondergeskik aan die motivering daarvan; wat gebeur is minder belangrik as die waarom.

In avontuurromans, weer, is aksie en spanning belangriker as idees of die ontwikkeling van die karakters. Avontuurromans speel gewoonlik in 'n vreemde milieu af. As gevolg van die nuuskierige aard van jeugdiges, speel avontuurromans 'n belangrike rol in die leesontwikkeling van kinders.

Nicholas Tucker en Julia Eccleshare deel hul keuse van tweehonderd goeie en gewilde tienerboeke in elf kategorieë in hul boek *The rough guide to books for teenagers*. Die eerste twee van dié kategorieë tipeer hulle soos volg: "Liefde, seks en verandering" en "Moeilike tye". Van die beste literatuur wat nou vir tieners in Afrikaans verskyn, val in een of albei hierdie kategorieë.

Volgens Tucker en Eccleshare was Judy Blume se *Forever* die eerste jeugroman wat seksuele aktiwiteit enigszins in besonderhede beskryf. Hierdie boek is in dele van Amerika verbied. Tucker en Eccleshare beweer Blume het in *Forever* gereageer op die duisende briewe wat sy van tieners ontvang het waarin hulle kla hul ouers vertel hulle niks van seksuele sake nie. *Forever* gaan dan ook oor die verwarde gevoelens wat kenmerkend van die tienerjare is en hoe seks verhoudings kan vereenvoudig sowel as kompliseer.

Tucker en Eccleshare verwys ook na *The last virgin* van David Belbin waarin tieners hul ryppwordende seksualiteit ondersoek en probeer verstaan. Hulle is angstig om nie onskuldig voor te kom nie, maar nie ervare genoeg om werklik wêreldwys te wees nie. Party probeer hierdie moeilike tyd hanteer deur groot te praat, terwyl ander 'n eerliker benadering het. Volgens Tucker en Eccleshare is die openhartige manier waarop seks in besonderhede in 'n simpatieke konteks bespreek word, sekerlik welkom in 'n tyd wat Brittanje die grootste aantal onbeplande tienerswangerskappe in Wes-Europa het.

Hulle verwys onder meer ook na die skryfster Lynn Reid Banks se vermoë om die onvermydelike spanninge tussen tieners, hul ouers, en soms tussen hulle en hul beste vriende uit te beeld.

In hul voorwoord tot *The rough guide to books for teenagers* maak Tucker en Eccleshare die volgende stelling: Baie skrywers slaag daarin om meer onmiddellike sin te maak van enigiets as wat tieners uit tipiese gesprekke of vermaak kan leer.

In die Afrikaanse letterkunde vind daar in die vroeë tagtigerjare 'n ontploffing plaas met die publikasie van *'n Pot vol winter* van Maretha Maartens. In hierdie werk word die seksuele ontwakings tussen tieners onder andere ondersoek. Sedertdien verskyn 'n wye reeks publikasies wat temas oor die hele spektrum van tienerwees dek. *Daar's vis in die punch*, deur Jackie Nagtegaal, verken onder andere die ontwikkeling van tieners se onafhanklike denke, terwyl *Luc en Libertine* van Marzanne Leroux liefde oor die kleur- en landsgrense ondersoek.

Francois Bloemhof is in hierdie genre sekerlik die mees bekroonde skrywer. In sy oeuvre spreek hy 'n wye verskeidenheid temas aan – nie almal noodwendig tiener-vraagstukke nie. Hy skryf ook verhale wat die grense van die Afrikaanse jeugliteratuur oorstek en verbreed. Sy werke is op internasionale standaard en as skrywer skep hy ook standarde wat jeugliteratuurskrywers van ander tale moeilik sal ewenaar.

Een feit staan soos 'n paal bo water: die Afrikaanse jeugliteratuur is 'n sterk en polsende deel van die Afrikaanse letterkunde in sy geheel en geen tiener (of ouer!) kan vandag kla dat daar vir hulle niks is wat hulle met belangstelling kan lees nie.

Werkswyse en benadering in hierdie Onderwysersgids

Werkswyse

Hierdie onderwysersgids stel hom ten doel om:

- materiaal te bied om die boek te verken op letterlike, figuurlike, tematiese, emosionele, en literêre vlakke
- tesame met die letterkundeteks, ook transaksionele, naslaan-, visuele, oudiovisuele en multimediatekste, tesame met ander kreatiewe tekste as deel van die onderrigproses aan te wend
- die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van *Droomvangers* vir die leerders duidelik te maak
- agtergrond te bied oor die skrywer van *Droomvangers*
- assesseringsmoontlikhede vir Graad 9–12 vir jou as onderwyser uiteen te sit en op die *Droomvangers* van toepassing te maak.

Soos vermeld, bied die gids 'n reeks aktiwiteite wat op die Departement van Onderwys se LU's en AS'e vir EAT, Graad 9–12 gebaseer is. Die fokus van hierdie gids word op bladsy 8–9 uiteengesit.

Graad 9, LU3 Lees en kyk	Graad 10–12 LU2 Lees en kyk
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer	Die leerder is in staat om te lees en te kyk vir begrip, om krities te evalueer en om op 'n wye verskeidenheid tekste response te lewer
Assesseringstandaarde	
3.1 Lees 'n verhaal (fiksie).	2.1 Toon verskeie lees- en kykstrategieë vir begrip en waardering.
3.5 Ontleed mediatekste krities.	2.2 Verduidelik/evalueer die betekenis van 'n wye verskeidenheid geskrewe, visuele, audio- en audiovisuele tekste.
3.6 Gebruik leesstrategieë.	2.3 Herken/verduidelik hoe taal en beelde waardes en houdings kan weerspieël en vorm in tekste.
3.7 Lees vir genot.	2.4 Verken die hoofkenmerke van tekste en verduidelik hoe betekenis deur die leser se interaksie met tekste geskep word.
3.8 Toon begrip vir die gebruik van naslaanwerke.	
3.9 Demonstreer 'n leeswoordeskat van 6 000 tot 7 500 alledaagse woorde.	

Neem asseblief kennis dat sekere gedeeltes in hierdie gids sal fokus op spesifieke letterkunde AS'e. Dit beteken egter nie dat dié AS slegs op een plek aangespreek word nie. Al die toepaslike AS'e vir Graad 9–12 word deurlopend in hierdie teks geïntegreer, alhoewel daar in sommige afdelings meer klem op spesifieke AS'e sal wees.

Die res van die toepaslike LU's vir Graad 9–12 word ook deurgaans met die spesifiek letterkundige LU en AS'e (soos hierbo gelys), geïntegreer. Hierdie LU's word hieronder gelys.

Graad 9	Graad 10–12
LU1 Luister: Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.	LU1 Luister en Praat: Die leerder is in staat om te luister en te praat vir verskillende doeleindes en teikengroepe in 'n verskeidenheid kontekste.
LU2 Praat: Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne 'n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.	LU3 Skryf en Aanbied: Die leerder is in staat om vir 'n wye verskeidenheid doeleindes en teikengroepe te skryf en aan te bied deur konvensies en formate gepas vir verskillende kontekste te gebruik.
LU4 Skryf: Die leerder is in staat om verskillende soorte feitlike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.	LU4 Taal: Die leerder is in staat om taalstrukture en -konvensies gepas en doeltreffend te gebruik.

LU5 Dink en redeneer: Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.	
LU6 Taalstruktuur en gebruik: Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.	

Hierdie integrasiemoontlikhede word visueel in die teks aangedui by elke aktiwiteit ten einde vir jou 'n aanduiding te gee of die aktiwiteit luister, praat, lees, kyk, skryf of aanbieding (of enige kombinasie hiervan) behels. Hier is 'n lysie van dié ikone:

Graad 9 LU	Ikon	Graad 10–12 LU
Luister (wat insluit LU1, LU5)		Luister (LU1)
Praat (wat insluit LU2, LU5)		Praat (LU1)
Lees (wat insluit LU3, LU5)		Lees (LU2)
Kyk (LU3)		Kyk (LU2)
Skryf (wat insluit LU4, LU5, LU6)		Skryf (LU3)
Aanbied: skryf en praat (wat insluit LU2 en LU4)		Aanbied (LU3)

Die gids bestaan uit agt afdelings (Vooraf; Deel 1: Agtergrond; Deel 2: Voor die lees; Deel 3: Tydens die lees; Deel 4: Na die lees; 'n Woordelys; 'n Bronnelys; asook 'n Assesseringsbylaag). Die LU en AS-fokus van elke aktiwiteit word in die Assesseringsbylaag uiteengesit.

'n Lysie van die Kennis, Vaardighede, Houdings en Waardes wat deur die uitvoer van die aktiwiteite in elke afdeling verkry behoort te word, verskyn aan die begin van Deel 1 tot 4 van die gids.

Vooraf

In hierdie afdeling word die konsep van UGO uiteengesit en die algemene kurrikulêre aansluitingspunte verduidelik. Die Voorafgedeelte verduidelik hoe hierdie boek gebruik kan word vir Graad 9, 10, 11 en 12 op EAT-vlak. Die voorafgedeelte verskaf ook 'n breë oorsig van jeugliteratuur en beskryf die benadering en werkswyse wat in hierdie gids gevolg word.

Deel 1: Agtergrond

In hierdie afdeling word biografiese gegewens van die skrywer verskaf, tesame met aktiwiteite wat hiermee verband hou, sowel as voorgestelde antwoorde. Die historiese/politieke/sosiale konteks waarbinne die verhaal afspeel, word hier inleidend ontgin.

Droomvangers bied deurgaans geleenthede om die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste onder leerders se aandag te bring. Die temas wat hiermee verband hou sluit in sosio-ekonomiese omstandighede, alkoholmisbruik, dwelmsmokkelary, asook entrepreneurskap. Hierdie verhaal kan ook bydra daartoe om lesers se aandag te fokus op die aard van partydigheid, vooroordeel en diskriminasie. Die hoofkarakter, Freddie, kom uit 'n minderbevoorregte gesin. Hy is bang die mense van die “ryk” buurt sal teen hom diskrimineer as gevolg van sy omstandighede, maar terselfdertyd stereotipeer hy vir Mandla, een van die karakters, as “arm” – dalk bloot net omdat Mandla swart is? Later vind Freddie uit dat Mandla in werklikheid die welgestelde meneer Makoena is, wat in 'n groot mate tot Freddie se realisering van sy drome bygedra het.

Deel 2: Voor die lees

In Deel 2 word die titel, omslag en flapteks van die boek bespreek. Die leerders se nuuskierigheid word dus geprikkel. Hierdie gedeelte fokus daarop dat die leerders vrae moet stel ten einde voorspellings te kan maak en dat hulle die betekenis van onbekende woorde en beelde moet vasstel. Hulle leer dus om dinge wat nie direk genoem word nie, beter te verstaan deur afleidings te maak.

Die afdeling bied 'n algemene inleiding tot letterkundige teorie en terminologie. Jy kan hierdie gedeelte vir die leerders fotostateer, sodat hulle tydens en ná die lees van die boek – wanneer hulle die teorie prakties op die verhaal van *Droomvangers* moet toepas – hierna kan terugverwys. Alternatiewelik kan jy die klas in groepe verdeel en vir elke groep die opdrag gee om sekere aspekte van dié gedeelte in 'n plakkaatvorm aan te bied, sodat daar uiteindelik 'n reeks plakkate met literêre teorie teen die klaskamermure is vir deurlopende verwysingsdoeleindes. Let asseblief daarop dat al die letterkundige aspekte wat in die gedeelte gedek word, nie op al die Grade waarop hierdie boek gerig is, van toepassing is nie. Sommige van die terme het slegs betrekking op die hoër Grade. Indien jy hierdie boek op Graad 9-vlak aanbied, kan jy na die Departementele dokumente verwys om vas te stel watter aspekte van die werk vir jou leerders toepaslik is.

Deel 3: Tydens die lees

Die inhoud van elke hoofstuk word in hierdie afdeling verken en dit bevat aantekeninge wat as 'n werkboek vir die leerders dien. Die vrae is hoofsaaklik gemik op die vaslegging van inhoud oor die storielyn, intrige en karakterontwikkeling. Van die vrae toets egter ook insig en kennis van literêre teorie en sommige opdragte betrek ander media. Sekere vrae het betrekking op houdings en waardes. Die vrae vereis van die leerders om weer met die teks om te gaan en ontwikkel ook soekleesvaardighede. Die opdragte behoort in die volgorde waarin dit verskyn, gedoen te word. Dit is nuttig om aktiwiteite af te wissel sodat daar nie net 'n hele periode lank gelees word nie, maar ook geskryf en bespreek word. Die leerders moet na die lees van elke hoofstuk hul woordeboeke raadpleeg om

die betekenis van “nuwe” woorde te verken. Sommige van die moeiliker woorde in *Droomvangers* word in die woordelys aan die einde van hierdie boek verduidelik. Deel 3 het ook ’n blokkiesraaisel as aktiwiteit, sowel as ’n gekompliseerde mondelinge taak en ’n ontwerptaak, waar die leerders ’n advertensie moet skep.

Deel 4: Na die lees

Hierdie afdeling sluit aan by Deel 3 en die aktiwiteite in hierdie afdeling behoort eers gedoen te word nadat die boek klaar gelees is en die opdragte in Deel 3 afgehandel is. Die meeste van die opdragte in hierdie afdeling kan net so by die leerders se portefeuljes ingesluit word. Die leerders gee hier hul eie response op die teks en evalueer dit krities. Hulle lees ook wat iemand anders oor *Droomvangers* sê. Die afdeling bevat ’n aantal skryfprojekte. Hier moet die leerders die teorie wat in Deel 2 aan hulle verduidelik is en in Deel 3 oorsigtelik op *Droomvangers* toegepas is, uitvoerig en in besonderhede op die letterkundeteks van toepassing maak. Die leerders konsolideer ook in hierdie afdeling verkreeë houdings en waardes wat met die sosiopolitieke agtergrond van die boek – en die insigte wat hulle hieruit verkry het – verband hou.

Woordelys

Sommige van die moeilike woorde uit die *Droomvangers*-teks verskyn in die woordelys wat op Deel 4 volg. Die leerders moet ná die lees van elke hoofstuk, naslaanbronne gebruik om “nuwe” woorde na te slaan. Maak seker dat hulle weet hoe om ’n woordeboek en tesourus te gebruik en die woordeboekinskrywings verstaan. Moedig leerders aan om woorde wat nie in die lys vervat is nie, by te voeg en hul eie omvattende lys op te stel. Hierdie deurlopende taak bied ideale geleenthede vir integrasie met VOO LU4 (Die leerder is in staat om taalstrukture en -konvensies gepas en doeltreffend te gebruik), sowel as AOO LU3 AS9 (Demonstreer ’n leeswoordeskat van 6 000 tot 7 500 alledaagse woorde), asook AOO LU6 (Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer).

Assesseringsbylaag

’n Assesseringsbylaag word vir jou gerief aan die einde van hierdie gids ingesluit. Die Kritieke en Ontwikkelingsuitkomst en hoe dit met hierdie teks verband hou, word in die bylaag uiteengesit. Die bylaag bevat ook tabelle wat progressie vanaf Graad 9 tot Graad 12 EAT aantoon en vir jou uitwys op watter LU en AS elke aktiwiteit in hierdie boek fokus.

Hierdie bylaag bied bykomende assesseringswenke en rubrieke vir onderskeidelik Graad 9-, 10-, 11- en 12-klasse, en ook algemene riglyne vir die assessering van al die werk in hierdie gids. Hier word ook generiese voorbeelde van assessering en algemene riglyne rakende tipes assessering en assesseringsmetodes verskaf.

Benadering

Leerders geniet dit gewoonlik om *Droomvangers* te lees. Daar is elemente in die verhaal waarmee hulle kan identifiseer en hulle vind die storie interessant. *Droomvangers*

kan grootliks beskou word as 'n morele verhaal wat fokus op die jeug se norme en waardes. Die verhaal is aktueel juis omdat die kwessies wat daarin aangespreek word – jeugmisdaad, dwelmsmokkelary, ensovoorts – huidiglik talle probleme onder Suid-Afrikaanse jongmense veroorsaak.

Baie leerders sal hulle kan identifiseer met Freddie – die hoofkarakter in *Droomvangers* – omdat die meeste van hulle waarskynlik ook droom daarvan om eendag ryk en suksesvol te wees. Baie leerders sal ook worstel met hoé om hierdie drome te bewaarheid. Freddie span sy talent (sy slag met honde) in om sy droom waar te maak. Die verhaal kan leerders dus tot die besef laat kom dat mens die dinge waarvan jy hou, kan gebruik om geld te verdien.

Die boek is kort genoeg om as geheel in die klas gelees te word. Dit is altyd wenslik om die verhaal saam met die leerders deur te lees.

Jy kan die werk en hoe dit gedoen word, indeel volgens jou eie oordeel en die hoeveelheid tyd wat beskikbaar is. Die leerders kan die vrae in die klas beantwoord of vir huiswerk doen. Probeer egter om soveel moontlik van die aktiwiteite saam met die klas te doen. Dit sal geleenthede vir klasbespreking verseker, en ook verseker dat die antwoorde volledig en korrek is en jy as opvoeder die hele tyd weet of die leerders die werk verstaan. Op hierdie wyse akkommodeer jy ook leerders met spesiale behoeftes.

Jy kan ook self besluit watter van die aktiwiteite na jou mening geskik sal wees vir insluiting by die leerders se portefeuljes.

Vir jou gerief word antwoorde voorsien op die vrae wat 'n direkte antwoord vereis. Hierdie antwoorde is tussen vierkantige hakies [] na die vraag gedruk. Die aktiwiteite bevat wenke vir aanbieding, byvoorbeeld of dit deur groepe, individue, pare of as klasgroep gedoen moet word en of dit skriftelik of mondelings gedoen moet word.

Dit sou logies wees om aktiwiteite soos begripstoetse en ander take in hierdie gids wat dalk op van die ander afdelings van taalonderrig van toepassing gemaak kan word, eerder in daardie tipe periodes aan te bied. Jy hoef dus nie al die werk in hierdie gids tydens letterkundeperiodes te doen nie. Die uiteindelike besluit hieroor berus egter natuurlik by jou as opvoeder.

Nota aan die onderwyser: Aangesien hierdie boek gerig is op leerders wat nie Afrikaans as huistaal praat nie, verskaf ons hieronder 'n bondige Engelse opsomming van die verhaal. Al die leerders in jou klas praat moontlik ook nie Engels as huistaal nie, maar baie van hulle sal moontlik meer bekend wees met Engels as met Afrikaans. Jy kan die opsomming hardop aan die klas voorlees, verkieslik stuk-stuk, ná die klas deur elke gedeelte in die boek gewerk het.

A summary of the story

Freddie and his mother stay in Derde Street. They do not have much money, but despite their poverty the people of Derde Street feel closely united. Freddie has a way with dogs. He regularly washes his own dog (Martin) as well as Mrs Naudé's dog, Crasher. Freddie is in love with Abigail, a girl who also lives in the neighbourhood.

Mrs Naudé has a lodger named Robbie who is adored by all. Everyone likes to believe that Robbie can do anything and even consider him to be nothing short of an angel. This

irritates Freddie who wants to discover for himself whether Robbie is indeed as cool as everyone says. On the face of it Robbie seems a nice chap because he allows Freddie to drive his bakkie in the wetland area close to their house. Robbie seems the perfect handyman. He sells handmade welded products on the flea market and makes a lot of money. However, a final break between Robbie and Freddie comes about when Freddie spots Abigail sitting in Robbie's bakkie. Freddie now ignores Abigail even though she tries to speak to him on numerous occasions.

Freddie is well acquainted with Mandla, a man who peddles fruit and vegetables. Another friend is Ms Jackson. She teaches Freddie about dreams, especially day dreams. Ms Jackson has a dream catcher. According to Indian legend the dream catcher ensnares all the good dreams but burns bad ones in the sun. Freddie also has a dream catcher. It hangs in the window of his room. He dreams of one day being rich with several motor cars, a farm, animals that he would never slaughter and a big house that he wants to build for his mother. Ms Jackson dreams about traveling – she would like her travels to start at the South Pole. Freddie has many plans to realise his dreams.

Mrs Naudé inspires Freddie to start washing rich people's dogs for payment. He decides to visit Kroonsig, a well to do suburb, to market his services, but everyone seems too busy to talk to him.

Freddie notices a dirty Maltese poodle at a house behind a security gate. He jumps over the gate and takes the dog home. He washes the dog and trims its hair as well as its nails. The Malteser now looks beautiful and Freddie takes the dog back to its home. He is very worried that he will get in trouble because of this adventure.

One morning as Freddie was helping his mother in the kitchen a limousine stops in front of their house. Freddie expects big trouble. The visitor turns out to be Mrs Stadford of Kroonsig who came to pay him fifty rand for having groomed her dog so nicely. Now Freddie can wash her dog every Saturday morning. She has informed her friends about Freddie and they will also make use of his services. One of his new clients is the rich Mr Makoena, whose dog is called Dingaan. Freddie now knows that his dreams are starting to come true.

Money is rolling in and Freddie can hardly believe that he has earned five hundred rand on one Saturday. He is not worried about Abigail and Robbie any longer. When the girls discover that he is a rich man, all would want to date him.

As he goes about his business in Kroonsig on Saturdays Freddie meets Mrs Naudé's son, Bill, whom everyone just criticises. Freddie cannot believe that this is the man for whom no one has a good word. Bill seems such a nice guy and Freddie never had a real friend before. Freddie tells him everything and Bill says he should finish working so that they could go and drink something to celebrate his success. Bill says he is a financial adviser and if Freddie has ten thousand rand he will double the amount within three days.

When Freddie arrives home one afternoon he is puzzled to discover that his mother is back from work earlier than usual. She explains that she has been on her way to the bank to deposit her firm's money when she was robbed. All the money was taken, including her own for the month's household expenses. Freddie assures his mother that this poses no problem because he has money. He then suddenly remembers that he has given all his

money to Bill. However, this still does not have to pose any difficulty: he will just have to get hold of Bill. Several attempts at locating Bill prove fruitless. Freddie has to pay money into his mother's account but then decides to wait until Monday.

When Freddie does not hear from Bill regarding his money, he decides to go searching for him. Eventually he finds Bill at his home not far from Derde Street. Bill requests him to take a parcel to Venter at the Blue Hotel after which he can come and collect his money. Freddie discovers that the parcel contains drugs. Steve at the Blue Hotel warns him to throw the parcel into the dustbin and never to contact Bill again.

Freddie decides to turn to Robbie for assistance because he will know what to do. He finds Robbie and Abigail in the garage and tells them everything. Robbie suggests they should go to the police. At that moment Bill and Venter suddenly appear at the garage door. Bill has a pistol in his hand and threatens to shoot. He is very angry with Freddie. From behind Bill Crasher suddenly jumps on him and his pistol falls to the floor. Abigail tries to pick it up and Robbie hits Bill on the head with a spade. Venter tries to run away but Martin bites him in the ankle.

One week after this shocking experience Freddie meets Mandla who comments about Freddie being so busy. Freddie is puzzled about the fact that Mandla always knows so much about him. Mandla takes his leave and, from a distance, shouts that Dingaen sends his greetings. Freddie now knows that the rich Mr Makoena and Mandla is actually one and the same person. It is Mandla who told Mrs Stadford about him and Mandla gave him a chance although he had fouled up.

The following year, Ms Jackson buys a scratch card and wins. She and Abigail tour through Germany. Freddie has to start his business anew. This time round it is not so easy. However, his life ahead seems rosy with his dream catcher hanging in the window of his room again.

Deel 1: Agtergrond

Kennis

Aan die einde van hierdie afdeling sal die leerders

- weet die stel van vrae stel 'n leser in staat om voorspellings te maak (Aktiwiteit 1.1, 1.3, 1.4)
- demonstreer hoe om toepaslike inligting en besonderhede in tekste te vind (Aktiwiteit 1.2, 1.3, 1.5)
- bewus wees dat alle verhale binne 'n bepaalde sosiopolitieke en kulturele agtergrond afspeel (Aktiwiteit 1.5)
- die betekenis van dinge wat nie direk genoem word nie, verstaan – deur afleidings te maak (Aktiwiteit 1.2, 1.3, 1.4, 1.5)
- weet hoe om die betekenis af van onbekende woorde of beelde in geselekteerde kontekste af te lei (Aktiwiteit 1.2–1.5).

Vaardighede

Aan die einde van hierdie afdeling sal die leerders

- persoonlike response op 'n teks gee en motiveer (Aktiwiteit 1.1, 1.6)
- perspektief/houding in sowel die geskrewe as visuele dele van 'n teks kan verduidelik en evalueer (Aktiwiteit 1.1–1.6)
- gepaste leestegnieke op verskillende tekssoorte toepas (Aktiwiteit 1.5)
- niefiktiewe tekste op die gepaste lees- en taalvlak lees (Aktiwiteit 1.4, 1.5, 1.6)
- kan onderskei tussen feite en menings en 'n eie respons gee/motiveer (Aktiwiteit 1.1, 1.3).

Houdings en waardes

Aan die einde van hierdie afdeling sal die leerders

- besef daar kan direkte en verskuilde betekenis in tekste wees en in staat wees om dit te herken/verduidelik (Aktiwiteit 1.3)
- begrip toon vir die verskil tussen feite en menings (Aktiwiteit 1.1, 1.3)
- besef daar kom dikwels partydigheid, vooroordeel en diskriminasie in tekste voor; en in staat wees om die aard daarvan te verduidelik (Aktiwiteit 1.6).

Inleiding tot hierdie afdeling

In hierdie afdeling is daar materiaal wat jy as inleiding tot die lees en ontleding van *Droomvangers* kan gebruik. Vir Aktiwiteit 1.1 bespreek die leerders hul verwagtings van die verhaal. Hierdie aktiwiteit sal weer in Deel 4 van die gids opgevolg word met 'n aktiwiteit wat sal vasstel of die boek aan dié verwagtings voldoen het. Die leerders luister na 'n onderhoud met Martie Preller (wat jy aan hulle voorlees) en voltooi dan 'n luisterbegripstoets hieroor. Hulle werk ook in groepe en doen navorsing oor die skrywer. In Aktiwiteite 1.4, 1.5 en 1.6 word die leerders bekendgestel aan belangrike temas wat

deur die loop van hul werk met hierdie boek deurgaans aangespreek sal word, naamlik drome, droomvangers, entrepreneurskap, partydigheid en vooroordeel.

Aktiwiteit 1.1 Verwagtings

Hou 'n klasbespreking oor Vrae 1–4.

1. Het julle al van die boek gehoor?
[Laat 'n kort bespreking oor hierdie vraag toe.]
2. Wie, dink julle, is die hoofkarakter in die boek?
[Laat 'n kort bespreking oor hierdie vraag toe.]
3. Watter assosiasies maak julle met die woord “droomvanger”?
[Skryf leerders se assosiasies met die term “droomvanger” op 'n groot vel papier of op 'n transparant neer, indien dit beskikbaar is. Verkieslik moet jy die assosiasies nie slegs op die bord skryf nie, omdat leerders tydens die lees van die boek weer na hierdie assosiasies moet kyk. Die klas kan hierdie assosiasie tydens die lees van die boek aanvul, terwyl die leerders die karakters in die boek beter leer ken en die ontwikkeling van die verhaal volg.]
4. Wat van die inligting wat julle dalk reeds oor die skrywer en die boek weet, laat julle daarna uitsien om die boek te lees?
[Moontlik het sommige leerders voorheen van Martie Preller se werk gelees of resensies oor haar werk gelees. Sy is die skepper van die bekende Balkie-reeks in *Rooirose* – moontlik het die leerders selfs vir Balkie ontmoet toe hulle jonger was! Laat 'n bespreking oor hierdie onderwerp toe.]

Die skrywer

Biografiese besonderhede

Martie Preller is in Potchefstroom gebore en het daar grootgeword. Sy het aan die Potchefstroomse Universiteit tale studeer en haar onderwysdiploma daar verwerf. Sy wou altyd 'n skrywer word, maar het eers Sielkunde by die Universiteit van Suid-Afrika studeer en op 40-jarige leeftyd begin skryf. Sy het drie kinders. Sy beskryf hulle as die “ankers” in haar lewe. Martie Preller beskou haarself as 'n aardsgebonde mens. Sy spog met 'n lys indrukwekkende akademiese kwalifikasies, soos hieronder gesien kan word.

- 1969: BA (*cum laude*) Hoofvakke: Engels en Latyn, Potchefstroomse Universiteit (huidiglik bekend as Noordwes-Unitversiteit).
- 1970: Universiteitsonderwysdiploma (*cum laude*), Potchefstroomse Universiteit (huidiglik bekend as Noordwes-Unitversiteit).
- 1988–1990: Sielkunde I, II en III (*cum laude*) Universiteit van Suid-Afrika.
- 1991: Honneurs Sielkunde (*cum laude*) RAU (huidiglik bekend as Universiteit van Johannesburg).

Martie het as onderwyser gewerk by verskeie skole gedurende die tydperk 1971–1974. Sy het tydens 2000 korrespondensie-skrifkurse aangebied vir voornemende skrywers, met die doel om hulle aan die skryf te kry en aan die skryf te hou. Sy het landswye

storiemaakwerkswinkels vir Afrikaanse en Engelse skrywers aangebied. Aan die einde van 2001 moes sy egter hierdie kursusse laat vaar, omdat haar program so druk is. Sy is tans 'n vryskutskrywer.

(Bron: www.martiepreller.co.za)

Onderhoud met Martie Preller

Karien Kriek het by Martie Preller gekuier en ontdek dat sy soms met haar karakters praat om hulle aan die lewe te kry.

Wat het tannie laat besluit om te begin skryf?

Ek het altyd so 'n gevoel gehad dat ek wil skryf, maar was gans en al te bang. Toe loop ek rond en kla soms in my *pals* se ore dat ek so graag wil skryf. Die een vererg haar toe vir my en sê ek moet 'n drama vir hulle Kollege – waar sy klas gegee het, skryf en ophou *moan!* (Ek was toe al veertig!) Nou ja, toe moes ek maar ophou kla en skryf. Die drama was toe 'n groot sukses en ek skryf sommer nog een wat ook opgevoer word en almal spring op en af en ek is op wolkie nege en skryf 'n tienerboek vir die Sanlamwedstryd in. Ek is nie een van die finaliste nie en wen dus beslis nie en ergste van alles – ek verstaan nie die verslae van hoe ek die boek moet verander nie! Dus is dit nooit gepubliseer nie. Ek skrik so groot dat ek sommer gaan Sielkunde swot. Hoe het ek dan nou ooit gedink dat ek 'n boek kan skryf? Toe, vier jaar later, dink ek, ek sal dalk net weer probeer en skryf *Jy en die draakakkedis* en dit word aanvaar en gepubliseer en daar gaan ek toe!

Tannie is nou so 'n wonderlike interessante mens ... hoe was tannie ... of eerder ... hoe sou tannie tannie-self as kind beskryf?

Ek het grootgeword op Potchefstroom – onder die akkerbome, sê ek altyd. Potch het mos die pragtigste akkerbome. Ons was befiets en het gery net waar ons wou wees – dorp toe – biblioteek toe – swembad toe – rivier toe. Dit was eintlik wonderlike vryheid vir 'n kind, om nie soos deesdae baie keer in die stede gebeur, afhanklik van die ma of die pa te wees om jou al brommende rond te karwei nie. Ek het soos 'n mal mens gelees – die biblioteek sommer van 'n kant af deurgelees. Was vir my die wonderlikste ding – al die mense en gebeure wat ek in boeke kon lees. Ek het goed geleer wat ek nooit andersins van sou geweet het nie. Verder was ek net kind – soos meeste kinders het dit vir my gelyk of al die ander mense presies weet wat hulle doen, net ek het nie 'n *clue* gehad wat ek doen nie! En saam met al die ander, kom ek nou agter, het ek ook gemaak asof ek weet! Dis nou vir my die domste ding, om te maak asof ek weet wat aangaan – niemand weet mos alles nie – en nou sal ek maklik sê dat ek nie verstaan nie! Maar toe ek 'n kind was sou ek nooit! Want sê nou net almal kom agter hoe dom ek eintlik is! Ek dink hoe ouer mens word, hoe meer word jy soos jouself. As 'n mens 'n kind is, is jy so bang om net jouself te wees dat jy sommer word wat jy dink ander mense dink jy is. En dan, as jy ouer word, gaan mens weer opsoek na die mens wat jy werklik is.

Vir baie van ons, veral vir my, is tannie 'n rolmodel. Wie is tannie se rolmodel en hoekom?

Ooooo, ek sidder. EK? 'n Rolmodel? Nou laat jy my *worrie!* Ek sal in my spore moet trap! Ek het nie 'n rolmodel gehad nie – ek het wel sekere eienskappe in verskillende mense bewonder – die een se deursettingsvermoë – 'n ander se geduld en weer 'n ander se vermoë om liefde te gee. Maar ek dink die hele idee van 'n rolmodel kan dalk verwarrend wees vir mens. Want eintlik moet jy jou eie rolmodel wees omdat jy net jousef moet wees. En dis partykeer die heel moeilikste van alles! Veral as mens skryf is dit baie belangrik dat jy weet wie jy is en soos jousef en met jou eie natuurlike styl skryf. Dit help nie om iemand anders te probeer na-aap nie. Mens moet natuurlik leer om jousef te vertrou – maar dis nogal moeilik aangesien dit steeds lyk asof ander mense alles weet – en dis net jy wat so oneindiglik dom is! Maar ons strompel maar voort ... aan op die pad om onself te word en onself te vertrou.

Die Balkieboek is aan tannie vertel deur Balkie. Waar het julle mekaar ontmoet?

Elizabeth Pulles, wat Balkie illustreer, het in 1993 op pad na die poskantoor toe, vir Balkie onder 'n bos in Westdene, Johannesburg sien sit – huis toe gehol en hom gaan teken en my dadelik gebel. Op daardie stadium het ons net saam 'n boek gedoen en ons het gedink om met die lyfie – wat op daardie stadium nog nie 'n naam of 'n siel gehad nie, 'n storie te doen. Dit was alles baie vreemd, want Elizabeth sê self sy is nie eintlik die soort mens wat vreemde gedietetjies onder bosse sien sit nie – en sy is so normaal as wat 'n kinderboekillustreerder kan wees!!!! Ek die lyfie wat later Balkie sou word teen my muur vasgeplak en gewag dat hy met my moet begin praat. En soms as niemand by was nie – mens moet maar versigtig wees dat die manne met die wit jaste jou nie kom haal nie!!! – het ek met hom ook gepraat. Toe praat ek met Joan Kruger – die redakteur van *Rooirose* en sy vra of ek nie 'n kinderbladsy in die *Rooirose* wil behartig nie – en daar begin Balkie toe babbel en van toe af babbel hy sonder ophou en warrel hy deur die blaaie van die *Rooirose* en deur my en Elizabeth se lewens – soos 'n regte, egte, wollerige kind! En buitendien weet almal mos dat hy op 'n kleinhoeve buite Johannesburg bly saam met die pa en die ma en Isak en Bert en Karien en Roelf en Miaukatjie en die hoendertjies.

Wat is die grootste les wat tannie vir skroeiende skrywers kan leer?

Vir skroeiende skrywers? SKRYF! Mens kan mos vir ure lank wonder of jy kan of nie kan nie – wonder waarom jy nou moet skryf en het jy nou tyd en sê nou net ... ensovoorts ... ensovoorts ... BEGIN net – SKRYF – GLO IN JOUSEF – en as jy hulp nodig het, vra daarvoor. MAAR SKRYF. DOEN wat jy moet doen. Een van my boeke se naam is *'n Haas moet doen wat 'n haas moet doen* – as mens wil skryf, SKRYF. As mens aan die skryf is, SKRYF nog! Skrywers DINK nie! Hulle SKRYF. En mens leer nie fietsry deur vir 'n fiets te KYK nie – jy leer fietsry deur FIETS TE RY. Netso, leer mens nie skryf deur te wonder oor skryf nie, jy leer skryf deur te SKRYF!

Onderhoud met Karien Kriek – Graad 12 Hoërskool Linden, Johannesburg. April 2000.

(Bron: www.storiewerf.co.za)

Aktiwiteit 1.2 Luisterbegripstoets

Stel 'n kort luisterbegripstoets op, gebaseer op die onderhoud hierbo. Die leerders moet op hul eie werk en hul antwoorde in hul werkboeke neerskryf. Dié oefening kan gebruik word vir aanvangsassessering om die leerders se skryf- en luistervaardighede te bepaal.

Aktiwiteit 1.3 Die skrywer

Die leerders doen die volgende werk in groepe en gee aan die res van die klas terugvoering oor hul antwoorde.

1. Wat dink julle van die onderhoud wat Karien Kriek met Preller gevoer het? Watter vrae sou julle aan die skrywer wou stel?
[Die leerders bespreek die vraag in hul groepe en gee terugvoering aan die klas. Hulle kan moontlik die vrae wat hulle aan Martie Preller wil stel, aan haar stuur via die kontakadres op haar webwerf, www.martiepreller.co.za.]
2. Watter pryse het die skrywer al gewen?
[Die leerders doen navorsing om die antwoord te vind. Hulle kan byvoorbeeld op die Internet soek daarna, of van ander bronne gebruik maak. Martie Preller het al onder andere die volgende pryse gewen:
2001: Alba Bouwerprys vir Kinderlektuur vir *Die Balkieboek*.
2002: ATKV- kinderboektoekenning (2000) vir *Die Balkieboek*.
2003: Tienie Holloway Medalje vir Kleuterliteratuur vir *Babalela* en *Lisa het 'n plan*.
2004: M.E.R Prys vir Kinderliteratuur vir *Ek is Simon*.
2006: Tienie Holloway Medalje vir Kleuterliteratuur vir *Diep, diep in 'n donker bos*.]
3. Die volgende is in *Beeld* van 3 Julie 2000 gesê deur Prof. Kobus Maree – 'n deelnemer by een van Martie Preller se slypskole vir skrywers:

“Ek was buitengewoon beïndruk deur Martie se styl en kennis, asook haar empatiese en hoogs gestruktureerde (maar steeds besonder kreatiewe) aanbiedingswyse. Ek wens ek kon al my studente dit laat bywoon – dis nie net uiters informatief nie, dis sommer deskundige groepterapie ook. Die prys was net heeltemal onrealisties laag vir so baie wat ons gebied is.”

Wat lei julle uit hierdie uittreksel oor die skrywer af?

[Laat die leerders hul eie oordeel hier gebruik. Hulle kan heelwat afleidings maak, byvoorbeeld: sy is iemand wat mense begeester; sy is georganiseerd – haar aanbiedingswyse was “hoogs gestruktureerd”; sy is skeppend; sy is nie net 'n skrywer nie, maar ook 'n sielkundige.]

4. Vind uit wat die volgende woorde beteken: karwei; rolmodel; illustreer; kleinhoewe; slypskool; empaties; gestruktureerd; onrealisties.
[Die leerders raadpleeg hul woordeboeke en skryf die woordbetekenisse neer. Hulle deel hul antwoorde hardop in die klas.]

Wat is 'n droomvanger?

Droomvanger

deur Barberton Daisie

Daar's 'n kraal en 'n veer
in my hart ingeweef

Spinnerakke klou aan jou lyf vas
soos taai spookasemdrade

Trane blink soos kristalle
as hulle stadig oor jou wange loop

Net soos in 'n droom
vang jy hulle vas

(Bron: www.woes.co.za)

Aktiwiteit 1.4 Wat is 'n droomvanger?

Die leerders kan 'n klasbespreking oor hierdie vrae hou.

1. Wat is 'n droomvanger?
[Laat 'n klasbespreking oor droomvangers toe. Het die leerders al een gesien? Het enigeen van hulle droomvangers in hul kamers? As die leerders nie weet wat 'n droomvanger is nie, kan jy vir hulle een wys en verduidelik dat dit 'n inheems-amerikaanse vorm van handwerkkuns is, waar 'n “web” geweef word oor 'n kring wat met draad gevorm word. Daar is soms kraletjies in die web verweef en daar hang gewoonlik vere aan die droomvanger. Die ou geloof was dat die droomvanger goeie drome sal deurlaat en slegtes sal vasvang en in die son laat verskroei.]
2. Waarom is die gedig se titel “Droomvanger”?
[Omdat die droomvanger gebruik word as 'n simbool van liefde en die verweefdheid van emosies.]
3. Wat is 'n Baberton Daisie? Dink julle die skrywer se naam is werklik Baberton Daisie?
[Die leerders kan spekulêr oor hierdie vraag. 'n “Baberton Daisie” is 'n blom, die Gerbera/Babertonse madeliefie.]

Nota aan die onderwyser: Jy kan die teks oor “Leer hoe om werk te skep” op 'n transparant fotostateer en tydens die begripstoets aan die klas vertoon. Alternatiewelik kan jy die gedeelte apart vir elke leerder fotostateer.

Leer hoe om werk te skep

Die Stigting vir Afrikaans begin binnekort met 'n reeks kursusse in sakegelettertheid. Emmie Gouws stel Judy Weber bekend, wat die kursusse gaan aanbied.

Werklose mense wat sit en wag dat iemand hulle 'n betrekking aanbied, leef in 'n droomwêreld. As jy nie werk kan kry nie, dan skep jy werk. Elke mens beskik oor vaardighede waaruit 'n inkomste verkry kan word, maar jy moet weet hoe om so 'n vaardigheid of talent in te span om geld te maak.

Dit is presies wat Judy Weber mense leer. Judy het die afgelope tien jaar 'n wenkursus in basiese sakegelettertheid ontwikkel wat al talle mense in Suid-Afrika, Namibië en Mosambiek gehelp het om suksesvolle entrepreneurs te word.

Haar opleiding het bewys dat sukses as entrepreneur nie van geleerdheid afhang nie, maar van 'n wil om te slaag, te weet wat jy wil bereik en te weet hoe jy dit gaan regkry. Haar kursus, *Winning Business Systems*, wat onlangs in Afrikaans vertaal is en binnekort as projek van die Stigting vir Afrikaans in die Noord-Kaap gaan wegspring, bemagtig voornemende entrepreneurs en verskaf die eerste treetjie op die pad na sukses.

Judy is deur Business Partners (die voormalige Kleinsake-ontwikkelingskorporasie) en Mercedes-Benz SA bekroon as dié sakevrou wat die meeste in die land gedoen het om ander vroue te help om ondernemings aan die gang te kry. Hoewel dié toekennings gedoen is vir haar werk met vroue, is daar ewe veel mans as vroue wat kan getuig hoe haar kursus, sonder fieterjاسies en hoë ekonomiese terminologie, hulle na sukses begelei het.

En baie van hulle het dié opleiding in haglike omstandighede ontvang. Judy se leerstof het sy al onder bome op die platteland aangebied, in plakkerskampe, in tronke én in deftige opleidingslokale. Uiteindelik is dit nie wáár dit aangebied word wat die resultate bepaal nie, maar wat die mense daar wys word.

Judy werk gewoonlik met mense sonder hoop, moedeloos en gestroop van selfvertroue.

“Ek begin altyd eers met 'n opbouproses om mense te leer om van hulself te hou, om in hul vermoëns te glo en dat 'n mens ten spyte van baie struikelblokke kan slaag.” Om dit reg te kry, gebruik sy eenvoudige maar treffende hulpmiddels soos 'n groot boks waarmee sy demonstreer dat 'n leerder eers moet uitklim uit dit wat hom/haar terughou.

Nog 'n goeie hulpmiddel is 'n eenvoudige handspieëltjie. “Die meeste mense met wie ek werk het nie veel geleerdheid of opleiding nie en dikwels is hul selfbeeld baie swak. Deur hulle aan te moedig om in die spieël te kyk, bereik jy waarnemings soos dat hulle kan sien hoe die wêreld hulle sien: Oë wat moeg is, 'n siniese trek om die mond, ensovoorts. Voor jy 'n gesonde selfbeeld kan hê, moet jy van jouself hou en daarom is die spieël-metode baie geskik,” vertel Judy.

Ná die belangrike opbou van selfvertroue begin die leerders werk aan hul visie vir 'n onderneming.

Dikwels is daar 'n geldmaak-geleentheid reg voor jou oë wat jy nie raaksien nie, sê Judy. “Ek probeer die leerders ‘skerp’ maak om sulke kanse te sien en te benut. Soms is

dit eenvoudige dienslewering aan die bure, soos die verskaf van paraffien en kerse in 'n deel wat ver van die winkels af is. Soms is dit meer gesofistikeerd.”

In haar kursus maak sy van heelparty ware verhale en gevallestudies gebruik. Dit is almal gevalle waarmee mense hulle kan vereenselwig, soos 'n vrou wat begin wasgoed was het vir een huisgesin en toe besef het dat jy met wasgoed heelwat kan verdien. Vandag het sy 'n paar kontrakte van instansies soos Korrektiewe Dienste, koshuise, hospitale ensovoorts én sy kan aan baie mense werk verskaf. Judy se kursus leer mense hoe om 'n eenvoudige maar werkbare sakeplan op te stel. Hulle leer hoe om 'n produk of diens te bemark, hoe om winsgrense vas te stel en hoe om hul geldsake te hanteer.

Judy is in Namibië gebore en het in die Noord-Kaap en die Vrystaat grootgeword. Sy was eers 'n verslaggewer, het toe 'n draai in die sakewêreld gemaak en naderhand by die opleiding van werklose mense betrokke geraak. Hier het sy besef dat dit nie help as jy aan iemand 'n vaardigheid soos die herstel van motors, kleremaak of spyseniering leer en hulle weet nog steeds nie hoe om dié vaardigheid in 'n winsgewende onderneming te omskep nie.

“Ek sê altyd: Kry 'n idee, streef voluit daarna om dit vir jou te laat werk en omskep dit in iets lonends.” En dit is presies wat Judy Weber ook gedoen het. Ná sowat nege jaar se betrokkenheid in dié veld het haar groot kans nou gekom. 'n Groot opleidingsgroep, Skills Excel, het haar en haar kursus by hulle magtige struktuur geïnkorporeer en nou beskik sy oor die soort infrastruktuur wat haar in staat sal stel om verder te groei en meer mense te help om as entrepreneurs te oorleef.

Emmie Gouws is vryskutjoernalis.

(Bron: www.afrikaans.com)

Aktiwiteit 1.5 Begripstoets – Entrepreneurskap

Die leerders werk op hul eie. Hulle lees die deel oor werkskepping deur en beantwoord die vrae wat daarop volg in een volsin, tensy die vraag anders spesifiseer.

1. Wat moet mens weet voordat jy kan geld maak?
[Hoe om jou vaardigheid of talent in te span.] 2
2. In watter lande is Judy Weber se kursusse oor die afgelope tien jaar aangebied?
[Suid-Afrika, Namibië en Mosambiek.] 2
3. Noem twee eienskappe waarvoor suksesvolle entrepreneurs beskik.
[Die wil om te slaag. Om te weet wat jy wil bereik. Om te weet hoe jy dit gaan regkry.] 2
4. Met watter tipe mense werk Judy?
[Mense sonder hoop, moedeloos en gestroop van selfvertroue.] 2
5. Wat is die eerste ding wat sy tydens haar opleidingsessies doen?
[Sy begin om mense op te bou sodat hulle weer in hul vermoëns sal glo.] 2
6. Noem twee hulpmiddels wat sy tydens haar opleiding gebruik.
[’n Groot kartonhouer en ’n handspieëltjie.] 2

7. Wat doen sy nadat sy mense se selfvertroue opgebou het?
[Sy help hulle om te werk aan 'n visie vir hul eie ondernemings.] 2
8. Noem nog vier dinge wat mense by die kursus leer.
[Die opstel van 'n sakeplan, bemarking, vasstelling van winsgrense en hantering van geldsake.] 4
- Totaal 18

Aktiwiteit 1.6 Drome en hoe om dit waar te maak

Die leerders doen die voorbereiding en navorsing in pare. Hulle lewer terugvoering oor hul werk tydens 'n klasbespreking en bespreek hul drome en hoe hulle dit sal laat waar word, in klein groepies. Gee vir hulle die opdragte hieronder.

1. Bring koerante skool toe.
2. Soek berigte in die koerant wat vertel van mense wie se drome wat waar geword het (byvoorbeeld iemand wat 'n prys gewen het of iets belangriks bereik het) en mense wie se drome versplinter het as gevolg van omstandighede (byvoorbeeld waar 'n gesinslid vermoor is of waar iemand deur 'n swendelaar uitgebuit is).
[Moedig die leerders aan om te fokus op wenner, slagoffers, vermaaklikheidssterre, briefskrywers, die redakteur, die spotprenttekenaar, sportondersteuners, resensente, ensovoorts.]
3. Kyk na die advertensies en identifiseer watter drome kunsmatig vir mense “geskep” word omdat die advertensiemedia hulle laat voel dat hulle sekere items “moet” hê om mooi/suksesvol/in die mode, ensovoorts te wees.
4. Soek berigte wat met entrepreneurskap verband hou. Wat is 'n entrepreneur? Watter entrepreneurs is baie bekend?
[’n Entrepreneur is iemand wat 'n gaping in 'n mark identifiseer en pro-aktief optree om die gaping te vul. Richard Branson en Bill Gates is twee baie bekende entrepreneurs. Wys die leerders egter daarop dat die mense wat vrugte- en groentestalletjies langs die pad het, ook entrepreneurs is wat gapings in spesifieke markte vul. Vra hulle watter entrepreneursgeleentheid hulle in julle plaaslike gebied kan identifiseer. Dink hulle hulle sal dalk self entrepreneurs word?]
5. Vind inligting oor hoe partydigheid en vooroordeel mense se drome aan skerwe kan laat spat.
[Die leerders sal moontlik inligting in die koerant vind, byvoorbeeld 'n berig oor 'n gestremde persoon wat nie kan werk kry nie. Indien hulle nie toepaslike berigte in die koerante van die dag kan vind nie, kan jy hulle herinner hoe die apartheidsbeleid in Suid-Afrika baie mense se drome verwoes het omdat daar nie gelyke geleentheid vir almal beskikbaar was nie. In die verlede – en selfs vandag nog – was daar ook dikwels diskriminasie teen vroue. Hierdie diskriminasie kan veroorsaak dat vroue nie hul drome kan laat waar word nie. Daar is byvoorbeeld steeds kerke in Suid-Afrika wat vrouens verbied om leeraars te word. Hou 'n klasbespreking oor vooroordeel en diskriminasie.]
6. Vra die leerders om in klein groepies te gesels oor die drome wat hulle het. Wat wil hulle na skool doen? Wat doen hulle om hulle drome te laat realiseer?

Deel 2: Voor die lees

Kennis

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- die betekenis van dinge wat nie direk genoem word nie, verstaan – deur afleidings te maak (Aktiwiteit 2.1, 2.2)
- begrip van karakter, intrige, ruimte/agtergrond en verteller in die fiktiewe teks toon (Aktiwiteit 2.5)
- weet hoe om toepaslike inligting en besonderhede in tekste te vind (Aktiwiteit 2.1, 2.2)
- begryp wat die rol van boodskappe en temas in tekste is (Aktiwiteit 2.5)
- begryp hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema (Aktiwiteit 2.5)
- begryp wat stemming, tydsverloop en afloop behels (Aktiwiteit 2.5).

Vaardighede

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- perspektief/houding in sowel die geskrewe as visuele dele van 'n teks kan verduidelik en evalueer (Aktiwiteit 2.1, 2.2)
- fiktiewe en niefiktiewe tekste op die gepaste lees- en taalvlak kan lees (Aktiwiteit 2.2, 2.4)
- gepaste leestegnieke op verskillende tekssoorte toepas (Aktiwiteit 2.4)
- strategieë gebruik om woordbetekenis vas te stel (Aktiwiteit 2.1, 2.2)
- vrae kan stel ten einde voorspellings te kan maak (Aktiwiteit 2.2)
- persoonlike response op tekste gee en motiveer (Aktiwiteit 2.2).

Houdings en waardes

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

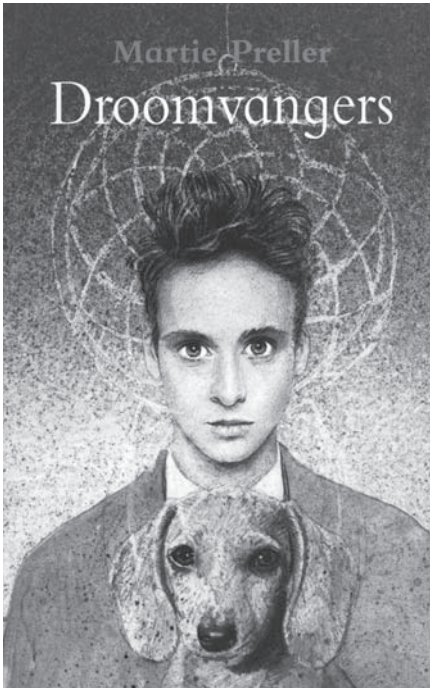
- besef daar kan direkte en verskuilde betekenis in tekste wees; en in staat wees om dit te herken/verduidelik (Aktiwiteit 2.1)
- sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings in tekste herken/verduidelik (Aktiwiteit 2.3)
- die aard van partydigheid, vooroordeel en diskriminasie in tekste herken (Aktiwiteit 2.3).

Inleiding tot hierdie afdeling

Die leerders se belangstelling in die boek behoort geprikkel te wees na afloop van die aktiwiteite in Deel 1. Hier volg nou 'n reeks aktiwiteite waar die boek direk betrek word en wat die leerders verder sal help om voorspellings oor die verhaal te maak. Die leerders doen 'n begripstoets oor die voorblad en bespreek daarna die titel en flapteks. Hulle lewer 'n onvoorbereide praatjie, wat vir jou 'n ideale geleentheid bied vir aanvangsassessering

van hul mondelinge vaardighede. In Aktiwiteit 2.4 moet hulle 'n teks soeklees en dan 'n kort skryfstuk oor entrepreneurskap, partydigheid en vooroordeel skryf. Deel 2 vervat ook 'n bondige uiteensetting van verskillende aspekte van literêre teorie. Jy kan hierdie afdeling kortliks met die leerders behandel. Hulle moet aantekeninge maak oor die verskillende letterkundige definisies, aangesien van hulle vereis word om hierdie teorie in Deel 3 en 4 op *Droomvangers* toe te pas. Let wel dat sommige van die konsepte wat in die letterkundegedeelte gedek word, meer gevorderd is en nie van toepassing sal wees op Graad 9 leerders nie.

Die voorblad

Aktiwiteit 2.1 Begripstoets – Die voorblad

Die leerders werk in pare, bespreek die antwoorde en skryf dit dan individueel in hul werkboeke neer.

Bestudeer die voorblad van *Droomvangers* en beantwoord die volgende vrae.

1. Hoe oud dink julle is die seun op die voorblad en in watter Graad dink julle is hy?
[Hy lyk so 16–17 en is waarskynlik in Graad 10 of 11.]
2. Watter tipe hond is op die seun se skoot?
[Dit lyk soos 'n worshond.]
3. Kyk aandagtig na die voorblad en gee 'n volledige beskrywing van die hond.
[Die leerders gebruik hul waarnemingsvaardighede en gee 'n beskrywing van die hond.]

4. Sou julle sê daar is 'n hegte band tussen die seun en die hond of nie? Motiveer jul standpunt.
[Die leerders gebruik hul eie oordeel. Dit lyk of die seun en hond baie gemaklik met mekaar is. Die hond sit op die seun se skoot. Hulle het klaarblyklik 'n hegte band.]
5. Wat dink jy is die sirkelagtige figuur op die agtergrond van die voorblad?
[Die leerders spekuleer hieroor. Dit is 'n droomvanger, maar sommige leerders kan dalk ook die grafika met iets anders vereenselwig. Hier is nie regte of verkeerde antwoorde nie.]
6. Dink jy die sirkelagtige figuur vertolk enigsins 'n funksie in die verhaal? Motiveer jou antwoord.
[Die leerders gebruik hul eie oordeel. Dit is duidelik dat die figuur iets met die verhaal te doen het, anders sou dit nie deel van die omslagontwerp gewees het nie.]
7. Hoe sal jy die uitdrukking in die seun se oë beskryf en waarom dink jy het hy juis dié uitdrukking op sy gesig?
[Die leerders gebruik hul eie oordeel. Baie van hulle sal dalk sê die seun lyk half verskrik en bang.]
8. Beskou weereens die voorblad aandagtig. Waaroor dink jy gaan die storie? Skryf 'n paragraaf van ongeveer 6–8 reëls.
[Die leerders skryf 'n paragraaf waarin hul eie menings vervat word.]
9. Watter kleure of kleurskakering kom oorheersend op die voorblad voor en waarmee kan 'n mens dit in verband bring?
[Die kleure op die voorblad is skakerings van pers. Pers is 'n mistieke kleur wat moontlik met drome, donkerte en die nag vereenselwig kan word.]
10. Evalueer die voorblad op grond van die kriteria hieronder. Kies telkens tussen die beskrywings in kolom A om julle indruk weer te gee. Kolom B is ook voorsien om as riglyn te dien. Gee telkens ook 'n kort verduideliking vir jul evaluasie.
 - (a) Oorspronklikheid
 - (b) Trefkrag
 - (c) Gebruik van kleur
 - (d) Gebruik van beelde
 - (e) Lettertipes

Kolom A	Kolom B
Uitstekend	80–100 %
Verdiensielik	70–79 %
Voortreflik	60–69 %
Voldoende	50–59 %
Gemiddeld	40–49 %
Elementêr	30–39 %
Swak	0–29 %

Die titel en flapteks

Aktiwiteit 2.2 Bespreek die titel en flapteks

Maak leerders daarvan bewus dat *Droomvangers* (soos ander voorgeskrewe fiksie) nie geskryf is met die doel om voorgeskryf te word en in klasse behandel te word nie. Dit moet ook 'n bemerkbare produk wees wat in boekwinkels moet meeding om lesers se aandag te trek. Die leerders voer hierdie aktiwiteit as 'n klasgroep uit. Wanneer hulle deur die boek gelees het, sal hulle Vrae 4 en 5 weer beantwoord en dit vergelyk met die bespiegelende antwoorde wat hulle hier gegee het.

1. Laat die leerders hulle verbeel hulle is in 'n boekwinkel en daar sien hulle *Droomvangers* op 'n rak en tel dit op. Verwys weer na Aktiwiteit 1.1 en vul die lys van assosiasies met die titel aan.
2. Lees die uittreksel op die flapteks (die agterblad) vir die leerders voor en stel die vrae hieronder aan hulle.
 - (a) Wat is die karaktername wat in die stuk voorkom?
[Mandla, Bill, Freddie, Robbie, Abigail, Mrs Naudé, Crasher.]
 - (b) Sou julle hierdie boek koop of uitneem na aanleiding van wat julle op die flapteks gesien en gelees het?
 - (c) Wat dink julle beteken die titel? Verwys dit na 'n letterlike of 'n figuurlike droomvanger?
 - (d) Wat kan jy uit die flapteks aflei?

Aktiwiteit 2.3 Onvoorbereide praatjie

Die leerders werk op hul eie. Hulle moet die omslag en die titel van die teks bestudeer en dan 'n onvoorbereide praatjie oor hul verwagtings van die verhaal en waarmee hulle die titel sal verbind, lewer.

Aktiwiteit 2.4 Soeklees die teks

Die leerders werk op hul eie en soeklees die inligting oor entrepreneurskap op bladsy 28 vir agtergrondinligting. Hulle moet dan 'n kort skryfstuk (een bladsy) skryf om hul begrip van entrepreneurskap te weerspieël. Hulle moet aantoon watter verband hulle sien tussen ondernemingsgees en drome. Hulle moet ook noem hoe partydigheid en vooroordeel drome kan veryd.

Só kan jy 'n suksesvolle entrepreneur word!

1. *Dink anders*

Kyk met “nuwe” oë na jou omgewing om behoeftes te identifiseer en begin só iets nuuts.

2. *Skep die behoefte*

Probeer om die behoefte na die beste van jou vermoë te bevredig.

3. *Soek jou mark*

Gaan oor tot aksie, moenie verwag dinge gaan vanself gebeur nie – werk hard.

4. *Eksperimenteer*

Waag met alle dienste wat jy wil lewer en moenie bang wees vir kritiek en mislukkings nie.

5. *Moenie 'n mislukking aanvaar nie*

Maak altyd 'n beter plan as jou plan nie die eerste keer werk nie. Moet nooit moed opgee nie.

6. *Evalueer jou dienste gereeld*

Luister gereeld na wat mense se behoeftes en reaksies is, moet dit nie in 'n negatiewe lig sien nie. Dink na oor wat opbouende en wat afbrekende kritiek is. Indien jy aanpassings moet maak, doen dit onmiddellik en storm voort.

7. *Stel vir jou doelwitte en koppel dit aan datums*

Visualiseer jou eindresultaat, dit wat jy wil bereik en stel elke dag planne in werking om suksesvol te wees.

Wees ten alle tye optimisties, al is dit moeilik!!!

Algemene literêre teorie

Inleiding

In sy werk *Living to Tell the Tale* sê die bekende Suid-Amerikaanse skrywer, Márquez, dat 'n storie 'n spel tussen werklikheid en fiksie is. Deur middel van fiksie kry ons 'n blik op die lewe, kry ons die geleentheid om dinge in die lewe te bevraagteken en te verstaan. Dit lê dinge aan ons bloot wat ons andersins nooit mee in aanraking sou kom nie. Dit laat ons toe om ander se leefwêreld te betree en te deel in hul vreugdes en smart. En uiteindelik kan hierdie ervaringe ons leer om met groter verdraagsaamheid en begrip teenoor ander en die omgewing op te tree.

Om hierdie wonderlike wêreld van geletterdheid te betree, beteken dat jy vertrouwd moet raak met taalstrukture en grammatika, maar ook **literêre terme** moet kan eien – en natuurlik self leer gebruik. Dit kry 'n mens reg deur allereers 'n oplettende leser te word. In baie opsigte is die lesers van 'n literêre werk die “medeskrywers” omdat hulle hul eie

lewenservaring, sienings en begeertes na die teks bring en dit hulle verbeelding is wat elke toneel, elke beeld en elke gesprek aanvul. Dit wat met die karakters gebeur word dan ook deel van die lesers se lewe, en so versmelt werklikheid en fiksie. Hierdie interaksie van die leser met tekste skep vir hul betekenis.

Die roman is een van 'n paar genres in die letterkunde en hier volg 'n kort uiteensetting van die belangrikste aspekte wat in gedagte gehou moet word tydens die bestudering daarvan.

Tema

Die **tema** van 'n roman verwys na die sentrale idee of algemene insig in die lewe wat die roman wil uitdra. Met ander woorde, wat kan ons uit die boek leer? Deur die temas te ontleed probeer ons vasstel hoe die tema by ons ervaring aansluit en hoe dit ons lewe kan verryk. Leerders moet boodskappe en temas in literêre tekste kan identifiseer en verduidelik en deur middel van geselekteerde uittreksels die verbande kan aandui.

Milieu

Die milieu van 'n verhaal verwys na die tyd en plek waar die gebeure in die verhaal afspeel. Die milieu word onthul deur beskrywing (van die weer, dorpe, vertrekke, meubels, kleredrag en gebruike) en dialoog. Die skrywer gebruik beeldspraak om die leser se vyf sinuïe by hierdie beskrywings te betrek (sig, reuk, gehoor, aanraking en smaak).

Die milieu is 'n implement wat gebruik word om die vertelling realisties en geloofwaardig te maak. 'n Realistiese milieu help die leser om meer te leer oor verskillende maniere waarop mense hul lewens leef. 'n Goeie milieu skep 'n atmosfeer vir die verhaal en dien as agtergrond tot die sentrale konflik of struweling in die verhaal. Die milieu dra dikwels by tot die tema of sentrale boodskap van die verhaal.

Die funksies van die milieu

- Dit maak die boek geloofwaardig.
- Die leser leer meer oor verskillende lewenstyle.
- Dit skep atmosfeer.
- Dit verskaf agtergrond tot die sentrale konflik in die verhaal.
- Dit bou die tema van die verhaal uit.

Tyd

'n Geskrewe werk speel altyd binne 'n bepaalde **tyd** en teen 'n sekere agtergrond af. Hierdie elemente kan fiktief wees (nie in die werklike lewe bestaan nie), met ander woorde dit is deur die skrywer uitgedink of geskep. 'n Futuristiese verhaal op 'n planeet êrens in die ruimte, of sprokies is voorbeelde hiervan. Dit is soms die keuse van die skrywer om by bekende tye en plekke te hou ten einde die leser se identifisering met gebeure en/of die geloofwaardigheid daarvan te verhoog. Tydsverloop in 'n verhaal dra daartoe by om die stemming, ironiese wendings en die afloop van die verhaal uit te wys.

'n Verhaal word gewoonlik chronologies vertel, dit wil sê van die begin tot die natuurlike einde. Ons onderskei gewoonlik tussen leestyd, verteltyd en vertelde tyd.

Leestyd dui op hoe lank dit duur om 'n verhaal te lees. **Verteltyd** verwys na die letterlike getal bladsye waaruit 'n geskrewe werk bestaan, of hoe lank dit die skrywer neem om die storie te vertel. **Vertelde tyd** dui op die tydperk(e), tye – hede, verlede, toekoms – wat die skrywer gebruik om die verhaal te laat ontvou.

Verseke tegnieke kan toegepas word om gebeure, gedrag/optrede of situasies toe te lig, byvoorbeeld:

- terugflitse – 'n teruggaan in tyd na die verlede – kan 'n karakter se optrede verduidelik
- vooruitskouings kan moontlike implikasies van besluitneming weergee.

Simbole

'n Voorwerp/teken wat 'n saak (gewoonlik abstrak) verteenwoordig. Simboliese waarde wat aan voorwerpe geheg word, is nie absoluut en eksklusief nie. 'n Kruis, byvoorbeeld, simboliseer 'n verskeidenheid dinge: die Christengeloof, die dood, ensovoorts. Simbole word gebruik om die tema te onderskryf en te ondersteun of om elemente voor te stel.

Die keuse van 'n vertelperspektief/vertellingshoek

Is die skrywer die verteller of die verteller die skrywer? 'n Outeur skryf 'n verhaal of drama, en 'n digter 'n gedig, maar dit is gewoonlik nie hy/sy wat die storie vertel nie. Daar is gewoonlik 'n ander stem of verteller aan die woord. Uitsonderings is natuurlik die outobiograaf wat sy/haar eie lewensverhaal (outobiografie) vertel en sekere gedigte, soos “Edms. Bpk.” deur D.J. Opperman.

Die vertelperspektief is die hoek waaruit die verteller die karakters, ruimte en gebeure waarneem. Hierdie perspektief kan weergegee word deur middel van beskrywing, dialoog, opsomming of implisering. Wanneer 'n outeur 'n boek beplan, sal die keuse van die vertelperspektief afhang van die oogpunt waaruit die verhaal die beste vertel kan word.

Die verteller

Die skrywer kies 'n toepaslike verteller om die verhaal te vertel. Dié persoon sê wat gebeur, hoe die ruimte lyk, en beskryf die aard van die karakters. Die skrywer is nie die verteller nie, maar die werklike outeur. Die verteller is die instansie wat aan die woord is. Hy/sy skep die ruimte waarbinne die verhaal afspeel; bewerkstellig die verloop van tyd in die werk en dra die emosionele, sosiale en morele aard van 'n karakter op verskillende wyses aan die leser oor. Die verteller van 'n verhaal kan **intern** of **ekstern** wees. Beide tipe vertellers hou voordele in vir die spanningslyn van 'n verhaal – die een vanweë sy/haar meerdere kennis en die ander juis vanweë sy/haar “onkunde”.

Eerstepersoon-, ek-verteller, interne verteller

'n Eerstepersoonverteller is self 'n karakter in die verhaal – gewoonlik die hoofkarakter, en die leser leer hom/haar baie goed ken. In die verhaal kom die voornaamwoorde “ek”, “ons”, “my”, gereeld voor. Hierdie verteller is gewoonlik intiem en onmiddellik betrokke by die gebeure in die verhaal. Die belangrikste voordeel van hierdie soort verteller is dat

hy/sy oortuigend is en dat die leser sy/haar gedagtes en ervarings eerstehands beleef. Die nadeel is dat die perspektief beperk is omdat die verteller slegs sy/haar eie gedagtes en ervarings kan weergee en die leser dus nie die ander karakters se perspektief kry nie.

Die weergee en beleef van gebeure en karakters is dus meer subjektief by die eerstepersoonverteller en kan daarom óf as meer, óf as minder geloofwaardig deur die leser aanvaar word. Dié verteller wil van meet af aan die indruk skep dat hy/sy baie oplettend is en sodoende sorg dat die leser die korrekte inligting kry; dikwels word dit gekoppel aan 'n ruimte en ander inligting wat aan die leser bekend is. 'n Beter illusie van werklikheid word deur 'n ek-verteller geskep omdat hy/sy die gebeure self beleef. Die verteller is ook meer gebonde aan tyd en ruimte binne die verhaal en kan net berig oor wat hy/sy self beleef. Die leser mag soms wonder of die verteller in alle opsigte eerlik is. As gewone mens het die ek-verteller ook sy/haar tekortkominge en beperkinge, en vooroordele kan deel daarvan wees.

Tweedepersoonsverteller

Dit gebeur wanneer die verteller die leser as 't ware betrek, en die verhaal in die tweede “jy”-persoon vertel word. Hierdie vertellersperspektief is nie algemeen nie.

Derdepersoon- en eksterne verteller

'n Derdepersoonverteller is as 't ware onsigbaar en is nie 'n karakter in die verhaal nie. Hy/sy verwys na die karakters deur hul name of voornaamwoorde (“hy”, “sy” of “hulle”) te gebruik.

Die alwetende eksterne verteller

So 'n verteller kan soms alwetend en alomteenwoordig wees. Hy/sy ken gewoonlik die karakters beter as wat hulle hulself ken, wat hulle dink en beplan, hoe hulle voel en hoe hulle gaan optree in verskillende situasies. Hierdie verteller is nie noodwendig gebonde aan tyd en plek nie en is meer objektief in sy/haar waarneming.

Hierdie soort vertelling hou baie voordele in. Ons kan sien wat in al die karakters se gedagtes omgaan. Hierdie verteller is alwetend en onbeperk in terme van kennis en bewegings. Die verteller lewer ook kommentaar, verklaar dinge, maak voorspellings en lê insig aan die dag. Omdat hierdie verteller gedistansieerd is van die verhaalwêreld, het hy/sy 'n wye visie daarop.

Die eksterne verteller wat nie alwetend is nie

Soms is die verteller nie alwetend nie en fokus hy/sy op die gesigspunt van een besondere karakter wat die **fokalisator** genoem word. Die fokalisator is 'n karakter wat die leser se aandag rig en fokus in 'n vertelling. Die verhaal word dan vertel soos waargeneem deur die oë van hierdie karakter. (Fokalisasie is 'n term wat aan die fotografie ontleen is, en gee 'n antwoord op die vraag: “Wie sien?”). Die fokalisator kan egter ook die verteller wees.

Konflik en intrige

Daar is 'n sentrale **konflik** in alle romans. Hierdie konflik verteenwoordig die hoofkarakter se belangrikste probleem of struweling. Konflik verwys dus na die stryd/botsing/

worsteling tussen karakters en individue of groepe en hul omstandighede en sosiale kontekste. Hierdie tipe konflik staan bekend as **eksterne konflik**. Konflik in letterkunde kan egter ook **intern** wees, wanneer daar strydende begeertes en waardes in een karakter ontstaan.

Intrige verwys na 'n ontwikkelende situasie waarop die verhaal gebaseer is. Subintrige verwys na die ondergeskikte verwickelde situasie(s) wat 'n skrywer uitdink en waarop die verhaal gebaseer is.

Die ses onderafdelings waarin die reeks gebeurtenisse (of intrige) in 'n roman ingedeel kan word

1. Inleiding tot die intrige

Die inleiding verskaf agtergrond, beskryf die milieu en stel die belangrikste karakters aan die leser bekend.

2. Insident wat die intrige aanblaas

Hierdie insident kondig die begin van die belangrikste konflik wat in die boek gaan voorkom, aan.

3. Ontwikkeling van intrige

Gedurende die ontwikkelingsstadium van die roman begin verskeie dinge gebeur en konflikterende standpunte word aan die leser bekendgestel.

4. Klimaks

Die klimaks is die hoogtepunt van die roman, waar die konflik 'n toppunt bereik.

5. Oplossing

Gedurende die oplossingsfase kom die konflik tot 'n einde en die gevoelens van frustrasie word opgelos.

6. Ontknoping

Al die los drade word saamgevat en die leser kry 'n idee van hoe dinge in die toekoms sal verloop.

Karakters

In enige verhaal is daar karakters wat handelend optree en sekere gebeurtenisse beleef. Hierdie karakters hoef nie noodwendig menslike figure te wees nie, maar alle karakters word voorgestel as wesens met bepaalde gedagtes en emosies.

In 'n verhaal word gewoonlik 'n hele paar figure/karakters aangetref wat handelend optree en help om die wêreld van die verhaal te skep. Hierdie karakters is nie almal van ewe groot belang nie en verskil ook van mekaar ten opsigte van hul funksie in die verhaal.

Die karakters wat help om die agtergrond van die verhaal te vul, staan as **plat karakters** bekend. Hulle word gewoonlik as tipiese karakters of stereotipes voorgestel en deur die loop van die verhaal verander en ontwikkel hulle nie juis nie. Die leser sien as 't ware net een kant of die kenmerkende eienskap van so 'n karakter.

Daarteenoor is daar die **ronde karakters**, die figure wie se gedagtes, motiewe, agtergrondgeskiedenis, gedrag, ensovoorts die volledigste uitgebeeld word. Hierdie karakters leef, stry en verander namate die verhaal ontwikkel – die hele verhaal sentreer rondom hulle. Namate die verhaal ontvou, leer die leser hierdie karakters met al hul uniekhede baie goed ken. Die hoofkarakter (wat ook die **protagonis** genoem word) is die persoon om wie die storiegebeure draai; hy/sy is gewoonlik ook die mees komplekse karakter wat in verskillende fasette uitgebeeld word en in die loop van die verhaal verder ontwikkel. In sommige verhale is daar een belangrike teenspeler, wat die **antagonis** genoem word.

Alle karakters in geskrewe werk word aan die leser voorgestel op twee maniere, direk of indirek. **Direkte beskrywings** verwys na beskrywings van hoe die karakters lyk of reageer en watter soort mense hulle is. **Indirekte beskrywings** verwys na dele van die teks waar die lesers op 'n indirekte wyse iets oor karakters leer deur wat hulle sê en hoe hulle in situasies in die verhaal optree. Dit staan bekend as karaktertekening of -uitbeelding. Die stelselmatige uitbouing van 'n karakter deur die outeur: wat hy/sy dink en doen; hoe hy/sy lyk; wat die ander karakters van hom/haar dink en vir hom/haar sê en wat geïmpliseer word, staan bekend as **karakterisering**.

Karakters word uitgebeeld deur beskrywings van:

- voorkoms
- persoonlikheid
- agtergrond
- motivering
- verhoudings
- konflik
- groei/verandering.

Vrae om te stel wanneer ons karakters bestudeer

- Hoe lyk die karakter? Hoe voel ons daarvoor en hoe voel die karakter self daarvoor?
- Watse tipe persoonlikheid het die karakter?
- Wat is die karakter se agtergrond? Kom hy/sy uit 'n gelukkige gesin? Wat is hulle lewensomstandighede?
- Wat motiveer die karakter? Wat is sy/haar drome en ideale?
- Wat is die karakter se verhouding met die ander karakters in die roman? Wat is sy/haar verhouding met die gemeenskap?
- Watter konflik beleef die karakter? Is dit ekstern of intern? Hoe reageer hy/sy op die konflik?
- Verander of groei die karakter deur die loop van die verhaal?

Ons leer ook die karakters ken deur:

- wat die ander karakters in die verhaal van hulle sê
- wat hulle self sê, met ander woorde die karakter se eie woorde
- wat hulle doen, veral in 'n krisissituasie
- gedagtepraat of selfbeskouing.

Karakters se optrede teenoor ander en die omgewing weerspieël hul waardes, en mense se waardes gee “betekenis aan persoonlike spirituele ervarings en intellektuele speurtogte” (NKV Graad 10–12: 5). Waardes rig ons verhoudinge met ander en die omgewing.

Woord, sin en paragraaf

In enige geskrewe werk is dit vir die skrywer van uiterste belang om die mees gepaste woord te gebruik. Binne die digkuns is dit essensieel; binne prosa is daar die ruimte van verduidelikende sinne en paragrawe. Taal is iets waarsonder ons nie kan klaarkom nie. Ons gebruik dit orals: by die huis, by die skool, op die sportveld, wanneer ons ontspan en wanneer ons vakansie hou. Deur en met woorde raak een hart aan die ander, en een gedagtegang aan die ander. Ons gebruik woorde om te verstaan en verstaan te word, maar ook om allerlei ander redes.

Soms kruip mense agter mooi of harde woorde weg omdat hulle hulleself nie wil laat ken nie; ander kere misbruik hulle taal weer deur hul medemens te probeer manipuleer, byvoorbeeld deur vleitaal of dreigemente. Maar taal word “stomp” wanneer die hart in ’n ander sleutel as die mond sing. Gelukkig, of ongelukkig, is woord en toon “deursigtig”: die ware betekenis en bedoeling skemer feitlik altyd deur. Daarom slaag ’n mens selde daarin om ander mense op die lange duur te mislei. “Alles van A tot Z word eendag woord,” sê Elisabeth Eybers.

In enige skryfstuk bly die ideaal dat die skrywer hom/haar by erkende skryf- en taalreëls hou ten opsigte van woord-, sin- en paragraafgebruik. Keurige taalgebruik en kundige woordkeuses beteken allermins hoogdrawendheid. Die kuns om ’n goeie skrywer te wees, lê juis in verrassende én aanvaarbare taalgebruik.

Karakters in ’n verhaal se woordgebruik moet eweneens by hulle pas – ’n tiener wat soos ’n professor praat, en andersom, sal nie geloofwaardig wees nie. Dis juis die kundige gebruik van spreektaal, streektaal, uitdrukkings en idioome wat karakters laat leef, ’n verhaal laat slaag en sorg vir ’n aangename leeservaring.

Woorde is . . .

“... wapens”. *George Santayana*

Woorde kan miskien as wapens beskryf word wanneer dit rondgeslinger word om te kwets, te spot, te vloek of te oordonder – of jouself straks net beskaaf te handhaaf!

“... gelaaide pistole”. *Jean-Paul Sartre*

Maar gladde woorde kan ook die skild word waaragter mense veg, en mooi woorde die sagte wapen wanneer dit gebruik word om iemand anders te “verower” of te “oorrompel”.

“... die kleingeld van die denke”. *Jules Renard*

Bogenoemde stelling kan verwys na die feit dat sommige ervarings gedagtes en emosies opwek wat te diep, te hoog en te wyd vir woorde is. Die intense ervaring van liefde, ontugtering of die dood moet dikwels eers innerlik verwerk word voordat jy dit kan verwoord. En selfs dán verbeeld die woorde net ’n klein deel daarvan.

“... pennetjies waaraan ’n mens idees ophang”. *Henry Ward Beecher*

Soms stu woorde die denkproses self voort deur idees sigbaar te maak – oftewel “op te hang”. Jou gedagtes ontwikkel juis terwyl jy skryf – of terwyl jy praat. Amper soos foto’s wat een-een in ’n donkerkamer opgehang word.

“... groot vyande van die realiteit”. *Joseph Conrad*

Tussen die spreker of skrywer enersyds, en die hoorder of leser andersyds, gaan die waarheid of diepste betekenis partykeer verlore vanweë apatie, subjektiwiteit of selfgesentreerdheid, sluhed of wispelturigheid – en al die ander speletjies wat mense speel.

“... die sterkste dwelmmiddel wat die mensdom gebruik”. *Rudyard Kipling*

Die gevaar bestaan dat woorde gebruik kan word om te sus en te streef terwyl hulle mislei en bedrieg. Of dat woorde dade of aksie vervang. Mense kan selfs so woorddronk raak, dat hulle hul eie leuens glo.

“... ál wat vir altyd hou”. *William Hazlitt*

Wyse woorde of die gedrukte woord kan in bepaalde omstandighede lank na die spreker of skrywer se dood nog lééf.

“... is ál wat ons het”. *Samuel Beckett*

Woorde kan wel ontoereikend, manipulerend, of dalk heeltemal vals wees, maar dit is ál manier waarop ons mekaar leer ken en ons ons wêreld kan verken.

En soos Jacques Derrida gesê het “Om te praat maak my bang want deur nooit genoeg te sê nie, sê ek ook te veel”.

Die roman as letterkundeteks

Die benaming *roman* is van toepassing op 'n wye reeks tekste waarvan die een gemeenskaplike kenmerk is dat dit fiksie is wat in prosavorm geskryf is. Die roman is 'n uitgebreide narratief wat onderskei kan word van ander prosawerke, soos die novelle, essay en kortverhaal en die teksformate wat hieronder genoem word. Weens die omvangrykheid van die roman, laat dit ruimte vir die gebruik van meer karakters en hul ontwikkeling, milieuverandering, die kompleksiteit van die verhaal en die ontwikkeling van temas.

Ander teksformate

Kenmerke van die dagboekinskrywing

- 'n Datum in die boonste, regterkantste hoek.
- 'n Dagboek word altyd aangespreek asof dit 'n persoon is, aangesien dagboekinskrywings soos 'n gesprek met die self is.
- Die inskrywing begin altyd met 'n groet (byvoorbeeld: liewe Dagboek).
- 'n Dagboekinskrywing is 'n persoonlike weerspieëling van dinge wat vir die skrywer belangrik is.

Kenmerke van 'n dialoog

- Daar is 'n onsigbare linkerkantlyn wat die spreker netjies skei van die woorde wat gesê word.
- Aanhalingstekens word nooit gebruik nie.
- Die teenwoordige tyd word altyd gebruik, aangesien 'n dialoog 'n verbale gesprek weergee.
- 'n Dubbelpunt word gebruik om die spreker se naam van sy/haar woorde te onderskei.

Kenmerke van 'n narratiewe essay of opstel

- 'n Opstel vertel 'n storie en moet 'n begin en 'n einde insluit.
- Stories word met 'n spesifieke gehoor in gedagte geskryf en die skrywer moet aandag skenk aan dinge wat die leser sal geniet om te lees.
- 'n Opstel kan in die teenwoordige of verlede tyd geskryf word.

Kenmerke van 'n koerantberig

- Die trant van 'n koerantberig is onpersoonlik.
- Alhoewel dit nie as goeie styl beskou word nie, word die lydende vorm dikwels gebruik, veral as die agent van die sin onbekend is of verdoesel word. Die lydende vorm word ook gebruik om sekere inligting te beklemtoon deur dit aan die begin van die sin te plaas.
- Sinne is gewoonlik bondig en paragrawe nie baie lank nie.
- Indien bekend en gepas, word persone wat in die berig genoem word se ouderdom tussen hakies, in syfers na hulle name geskryf.

'n Uiteensetting van hoe die paragraawe gestruktureer word, volg hieronder.

Paragraaf 1

Hierdie paragraaf dra die belangrikste inligting waaroor verslag gedoen word oor. Die vyf “W’s” word beantwoord: **wie** het **wat** **wanneer** en **waar** gedoen en **waarom**? Die paragraaf begin met die naam van die plek waarvandaan berig word en word gewoonlik in hoofletters geskryf.

Paragraaf 2

Meer inligting oor die vyf “W’s” word gegee. Soms word die vyfde “W”, die “waarom”, eers in dié paragraaf genoem.

Paragraaf 3 en verder

Verdere inligting oor wat gebeur het en wat mense se reaksie was. Mense wat direk aangehaal word gee die berig meer trefkrag.

Algemene literêre terme

Hierdie afdeling bevat kort beskrywings van die belangrikste terme wat gebruik word vir elemente wat oor die algemeen in literêre werke voorkom, nie noodwendig net in romans nie. Dit dien as sleutels tot 'n beter begrip van die verhaal.

Alliterasie

Die herhaling van 'n konsonant/medeklinker.

Anekdote

'n Kort, onderhoudende storie; 'n klein voorval of gebeurtenis wat vir 'n spesifieke doel vertel word, byvoorbeeld as inligting of vermaak, in humor of venyn, of om karakter te openbaar. Anekdoties word dikwels tydens preke of toesprake vertel om 'n punt te illustreer.

Antiklimaks

'n Opbou na iets dramaties wat omswaai en eindelik nie die verwagting tref nie; 'n omswaai na die doodgewone.

Antitese

Dit beteken die gebruik van teenoorgestelde begrippe naas mekaar; 'n teenstelling, byvoorbeeld dood teenoor lewe. Die twee dele volg gewoonlik dieselfde woordorde en struktuur.

Antonieme

Antonieme – woorde wat min of meer die teenoorgestelde betekenis van ander woorde uitdruk: “vriend” is die antoniem vir “vyand”, en “goed” dié vir “sleg”.

Assonansie

Die herhaling van 'n vokaal/klinker.

Beeldspraak

Die prentjies wat die skrywer in die leser se verbeelding teken – op dié plek waar denke en sintuie mekaar ontmoet, byvoorbeeld “Loop pluk vir my die son”.

Betekenis

Die sin, waarde of begrip van 'n saak. Dit kan direk, dus voor die hand liggend wees of indirek, met ander woorde verskuil of geïmpliseerd.

Bevooroordeeldheid

'n Mens is bevooroordeeld wanneer jy vooropgestelde idees oor 'n individu, groep, idee of saak het wat billike assessering bitter moeilik maak.

Cliché

Afgesaagde uitdrukkings wat so dikwels gebruik word dat hulle hul uitdrukkingskrag verloor, byvoorbeeld die woord “shame”. “Shame” is 'n woord wat so dikwels in Suid-Afrika deur sprekers van alle tale gebruik word, dat dit nie meer veel empatie kan oordra nie.

Disfemisme

Waar iets doelbewus kras gestel word.

Diskriminerende taalgebruik

Taalgebruik wat kwessies met onderskeid behandel. Die gebruik om manlike terme vir alle persone aan te wend, word byvoorbeeld as diskriminerend beskou. Diskriminerende taalgebruik kan ook rassevooroordeel verwoord.

Dubbelsinnigheid

'n Tweërlei betekenis wat geskep word deur die manier waarop woorde of sinne gebruik word: “Hy wil haar nie langer hê nie”. Dit kan beteken hy wil haar nie meer hê nie of hy wil nie hê sy moet langer wees as wat sy is nie. Langenhoven het eenkeer in die parlement gesê dat die helfte van die agbare lede donkies is. Toe hy gevra word om sy woorde terug te trek, staan hy op en sê: “Die helfte van die agbare lede van hierdie parlement is nie donkies nie.”

Ellips

'n Onvoltooide sin, aangedui deur beletselteken of stippels, byvoorbeeld “... ‘Ek sal my reis begin by die Suidpool ...’ so begin sy altyd haar droom” (bladsy 17).

Eufemisme

Iets onaangenaams of sosiaal onaanvaarbaar word sagkens gestel om die impak daarvan te versag of te verbloem.

Geestigheid

Ratse, lewendige, oorspronklike sêding/opmerking wat gewoonlik lighartige, goedge spot bevat.

Genre

Dit verwys na 'n vorm van letterkunde, soos gedigte, romans, essays, draaiboeke. Dit word ook gebruik om verskillende soorte films en selfs style in die beeldende kunste te klassifiseer.

Hiperbool

'n Doelbewuste oordrywing om 'n bepaalde effek te bereik. Freddie se ma sê vir hom “As dit gebeur, Freddie, ... ROL ons sommer in die geld” (bladsy 1).

Idiomatiese uitdrukkings

Dit sluit in spreekwoorde, segswyses, gesegdes en spreuke, al die uitdrukkings wat deur gebruik neerslag in 'n bepaalde taal kry en wat sáám 'n heeltemal ander betekenis het as wat die afsonderlike woorde het, byvoorbeeld “moenie die wa voor die osse span nie”, “sy het haar varkies verloor”, “hulle wil die bordjies verhang”.

Intrige

Die verwickelde situasie wat 'n skrywer skep en waaruit die verhaal ontken. **Subintrige** verwys na 'n ondergeskikte verwickelde situasie.

Ironie

'n Stylfiguur waar die teenoorgestelde gesê word van wat bedoel word; ook 'n uitslag, omstandigheid of stand van sake wat die teenoorgestelde is van wat verwag word.

Karikatuur

Die oordrewe uitbeelding van 'n mens deur die spot te dryf met persoonlike karaktertrekke of voorkoms. Sekere herkenbare eienskappe van 'n karakter word dus so oordryf dat dit bespotlik raak. In klassieke dramas word die sogenaamde hofnar dikwels as karikatuur geteken, enersyds om die spanning te breek, maar andersyds ook om indringende kommentaar te lewer.

Klanknabootsing

Wanneer 'n klank nageboots word. Op bladsy 10 word 'n hond se knor byvoorbeeld nageboots: “‘Grrrr,’ sê Martin en Robbie ruk sy hand weg”.

Kontekstuele leidrade

Hierdie leidrade kleur “die wêreld van die storie” vir ons in: wat voor en na die sentrale gebeure staan, help ons om laasgenoemde reg te vertolk.

Kontras

Sake wat in teenstelling met mekaar staan, maar wat gewoonlik 'n eienskap deel.

Kulturele geletterdheid

Begrip vir die kulturele, sosiale en ideologiese waardes wat beïnvloed hoe ons tekste lees. Dit verwys na die dinge wat 'n mens wéét omdat jy dit feitlik met moedersmelk ingekry het: in Afrikaans word die gebruik van God se naam as stop- of kragwoord byvoorbeeld in 'n veel ernstiger lig beskou as in Engels.

Leenwoorde

Woorde wat aan 'n ander taal ontleen is en nou deel van die woordeskat vorm. Die woord “ubuntu” is byvoorbeeld 'n woord wat uit die Ngunitale in Afrikaans en Engels opgeneem is. “Sokker” en “tennis” is uit Engels en “detail” en “crèche” uit Frans opgeneem.

Litotes

Waar iets onderbeklemtoon word of sagter gestel word, asook in die ontkennde vorm, byvoorbeeld “‘Bly stil,’ sê die lyfwag. ‘Of ek maak jou vir ewig stil.’” (Litotes of versagting kom hier voor, want die lyfwag bedoel eintlik dat hy die persoon met wie hy praat wil vermoor.)

Metafoor

'n Metafoor neem die skildering van woordprente een stap verder as beeldspraak, deurdat dit voorwerpe of aksies vergelyk wat nie letterlik eenders is nie, en dan op dié manier nuwe verbindings in die leser se gedagtegang vestig. Dit is dus 'n direkte of beknopte vergelyking waar dinge direk aan mekaar gelykgestel word; baie keer “saak A is saak B”, byvoorbeeld “Hy is 'n engel, 'n engel met 'n krom neus en 'n swart kenbaardjie” (bladsy 13).

Motief

'n Motief kom herhaaldelik in die loop van die werk na vore, miskien telkens in 'n gewysigde vorm. Sulke motiewe bevorder die tema, en help om die verhaal saam te bind.

Onderbeklemtoning

'n Saak word sagter of minder ernstig as wat dit is gestel; dit word gewoonlik vir effek gebruik.

Paradoks

Dit verwys na 'n skynbare teenstrydigheid, waar dit lyk of twee woorde nie by mekaar pas nie. Dit word ook soms 'n **oksimoron** genoem.

Personifikasie

Beeldspraak waardeur menslike eienskappe of handeling aan lewlose dinge, diere of plante toegeken word. Byvoorbeeld “Die wind huil om die hoeke van die huis”. 'n Menslike eienskap, naamlik die vermoë om te huil, word hier aan die wind toegedig.

Register

Die woorde, styl en grammatika wat deur sprekers en skrywers gebruik word; amptelike dokumente word byvoorbeeld in 'n formele register geskryf, terwyl 'n skets meestal in humoristiese register geskryf is.

Retoriese vrae

Vrae wat gevra word, nié om iets uit te vind nie, maar vir beklemtoning, om eintlik jou eie mening uit te spreek, vir dramatiese effek of om die sosiale wiede te olie. 'n Goeie voorbeeld van laasgenoemde is die formele vraag: “Hoe gaan dit met jou?” In bepaalde situasies is daar net een regte antwoord – en dit is: “Goed dankie”.

Sarkasme

'n Snyderende, smalende, bytende of minaggende opmerking. Die woord kom van die Grieks wat beteken om vleis op 'n dierlike wyse te verskeur.

Sinekdogee

Die geheel word deur 'n onderdeel daarvan beskryf.

Stereotipes

Vaste en dikwels bevooroordeelde sienings van spesifieke soort persone, byvoorbeeld “dom blondines”.

Struktuur

Die bou of samestelling van 'n teks.

Vergelykings

Die naasmekaarstelling van dinge om die ooreenkoms of verskil te vergelyk deur die gebruik van die woorde “soos”, “nes” of “as”, byvoorbeeld “Die ding brul soos ’n verwoede grassnyer, maar hy is pragtig” (bladsy 12).

Woordspeling

’n Woord word op ’n slim (en gewoonlik humoristiese) wyse gebruik waar dit meer as een betekenis het. Byvoorbeeld: Daar is twee visse in ’n tenk. Die een sê vir die ander “Beman jy die gewere, ek sal bestuur”. Die woordspeling is hier dus op die woord “tenk” en die humor lê daarin dat mens aanvanklik dink dat daar na ’n vistenk verwys word, totdat jy deur die absurde stukkie dialoog hoor die visse is in ’n oorlogstenk.

Aktiwiteit 2.5 Klastoets – Algemene Literêre teorie

Hierdie aktiwiteit bied ’n ideale geleentheid vir formele assessering. Stel ’n klastoets saam gegrond op die inligting hierbo. Afhangende van die Graad waarvoor jy die boek aanbied, kan jy besluit watter van die konsepte hierbo geskik sal wees om by die toets in te sluit. Die leerders moet weet wat die konsepte hierbo beteken, aangesien hulle dit prakties gaan toepas in Dele 3 en 4 van hierdie gids.

Deel 3: Tydens die lees

Kennis

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- die betekenis van dinge wat nie direk genoem word nie, verstaan – deur afleidings te maak (Aktiwiteit 3.6, 3.7)
- begrip toon van karakter, intrige, ruimte/agtergrond en verteller (Aktiwiteit 3.1–3.31)
- weet hoe om die betekenis van onbekende woorde of beelde in geselekteerde kontekste af te lei (Aktiwiteit 3.6)
- die impak van ’n verskeidenheid figuurlike en retoriese taal- en literêre stylmiddels op die betekenis van ’n teks kan herken en verduidelik (Aktiwiteit 3.1, 3.2, 3.4, 3.15, 3.16, 3.18)
- weet hoe om boodskappe en temas in die teks te identifiseer en verduidelik/interpreteer (Aktiwiteit 3.1–3.31, 3.33).

Vaardighede

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- perspektief/houding in die geskrewe dele van ’n teks kan verduidelik en evalueer (Aktiwiteit 3.6)
- strategieë gebruik om woordbetekenis vas te stel (Aktiwiteit 3.3, 3.22, 3.25, 3.32)
- ’n fiktiewe teks op die gepaste lees- en taalvlak lees (Aktiwiteit 3.1–3.33)
- in staat wees om die teks te herlees en te hersien om begrip te bevorder (Aktiwiteit 3.1–3.33)
- toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind (Aktiwiteit 3.1–3.33)
- die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik, karakter en die rol van die verteller, waar toepaslik, beskryf (Aktiwiteit 3.1–3.1)
- kan beskryf/verduidelik/interpreteer hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema (Aktiwiteit 3.18)
- stemming, tydsverloop en afloop kan beskryf (Aktiwiteit 3.1–3.33).

Houdings en waardes

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- bewus wees van die sosiopolitieke en kulturele agtergrond, waardes, houdings en oortuigings van *Droomvangers* (Aktiwiteit 3.1, 3.2, 3.9, 3.11, 3.19, 3.20, 3.33)
- persoonlike response op tekste kan gee en motiveer (Aktiwiteit 3.2, 3.33)
- die aard van partydigheid, vooroordeel en diskriminasie in *Droomvangers* herken (Aktiwiteit 3.2).

Inleiding tot hierdie afdeling

Hierdie deel bevat vrae en opdragte wat op die inhoud van die verskillende hoofstukke gebaseer is, asook sake/kwessies wat daaruit voortspruit. Die vrae is hoofsaaklik gemik op vaslegging van inhoud oor die storielyn en karakterontwikkeling. Van die vrae toets egter ook insig en kennis van literêre teorie. Sekere vrae spreek houdings en waardes aan. Die vrae vereis van die leerders om weer met die teks om te gaan en ontwikkel soekleesvaardighede.

Antwoorde, voorstelle en/of riglyne vir die uitvoering van die aktiwiteite, word verskaf. Die vrae kan as grondslag vir 'n werkboek vir die leerders dien. Die opdragte behoort in die volgorde waarin dit verskyn, gedoen te word. Dit is nuttig om aktiwiteite af te wissel sodat daar nie net 'n hele periode gelees word nie, maar ook geskryf en bespreek word.

Die leerders moet die meeste van die vrae in hierdie afdeling in hul werkboeke beantwoord. Die beantwoording kan afgewissel word: as huiswerk wat individueel gedoen word (ook om te toets of leerders gedeeltes wat hulle op hulle eie moes lees, gelees het), as bespreking in kleingroepies, waar die groepe hul antwoorde met die klas deel, of as 'n klasbespreking waar almal saamwerk om 'n antwoord op 'n vraag te kry. (Laasgenoemde kan ook ingespan word om leerders se skryfvaardigheid te verbeter aangesien jy klem kan lê op spelling en sinskonstruksie tydens die neerskryf van die model-antwoorde.) Alhoewel sommige van die aktiwiteite in klein groepies bespreek en beantwoord kan word, verg hierdie hoofstuk meestal individuele werk en klasbespreking. Die selfstandige werk om self antwoorde te vind en neer te skryf, help leerders om vlot en aandagtig volgens doel en opdrag te lees.

Vrae wat met 'n gemerk is, is ideaal om as 'n klasbespreking te hanteer. Leerders kan notas in hulle werkboeke maak ter voorbereiding om aan die klasbespreking deel te neem en dan hierdie notas tydens die klasbespreking aanvul.

Ideaalgesproke moet jy self die teks vir die klas voorlees, of vir vaardige leerders te vra om soms te lees. Baie leerders vind dit moeilik om te volg wanneer minder vaardige leerders die teks hakkerig voorlees. Leerders sal hul vaardighede in soeklees en vluglees ontwikkel wanneer hulle op hul eie na die antwoorde soek.

Vrae: Hoofstuk 1–30

Hoofstuk 1

In 'n neutedop

Freddie is besig om Martin, die hond, te bad en hy voel omgekrap oor sy ma en miss Jackson wat so ingenome is met Robbie. Robbie het 'n week gelede by die Naudés ingetrek as loseerder. Freddie het nog nie vir Robbie ontmoet nie. Hulle sê glo sy hande staan vir niks verkeerd nie. In hierdie hoofstuk maak ons kennis met die Naudés: Oompie, wat vir niks goed is nie; Bill Naudé, wat gedurig in die moeilikheid of in die tronk is, asook mrs Naudé. Freddie wil by die Naudés 'n draai maak omdat hy wil vasstel of Robbie rêrig so wonderlik is soos wat almal sê hy is.

Aktiwiteit 3.1 Hoofstuk 1

Die leerders bespreek die vrae in pare en skryf hul antwoorde dan in hul werkboeke neer.

1. Beskryf die ontwikkeling van intrige in die eerste hoofstuk van *Droomvangers*.
[Freddie is besig om die hond af te droog en het nog nie vir Robbie gesien nie. Waarom praat sy ma gedurig met hom oor Robbie? Almal irriteer hom met hul praatjies oor Robbie – eers miss Jackson en dan sy ma.]
2. Noem 'n voorbeeld van sarkasme in hierdie hoofstuk.
[Freddie sê die volgende oor Robbie:
“'n Mens sou sweer Robbie het direk van die hemel neergedaal om die lot van mense te vergemaklik” (bladsy 5).
Later in die verhaal kan jy die leerders weer aan hierdie stukkie sarkasme herinner en hulle vra om na te dink oor die “lot” van verskeie mense wat ten goede deur Robbie beïnvloed is.]
3. Wat dui aan dat Freddie en sy ma nie baie geld het nie?
[Die wasgoeddraad is lendelam en die voorhekkie hang skeep.]
4. Hoe voel Freddie in hierdie stadium oor Robbie?
[Almal se gepraat oor Robbie irriteer hom. Freddie dink op 'n minagtende en neerhalende wyse oor Robbie.]
5. Wat is die ander karakters se siening van Robbie?
[Almal praat met bewondering van Robbie en sê sy hande staan vir niks verkeerd nie.]

Hoofstuk 2

In 'n neutedop

Freddie en sy ma woon in Derdestraat in die huisie met die lae tuinmuurtjie. Sy ma verdien net genoeg sodat hulle aan die lewe kon bly. Hulle hoop hul lewens sal verbeter as sy ma aangestel sou word as die hoof van die klereafdeling. Sy ma sê spottend hulle sal dan in die geld rol. Wanneer hulle goeie nuus kry, drink hulle tee uit koppies met blou patroontjies. Ironies genoeg kry sy ma wel die werk, maar hulle rol nie in die geld nie – die munisipaliteit het die tariewe vir dienste onverwags verhoog. Ironies ook is die feit dat Freddie homself beskou as die man in die huis, maar hy kan nie hul omstandighede verander nie, want hy gaan skool en daarvoor word jy nie betaal nie.

Aktiwiteit 3.2 Hoofstuk 2

Die leerders werk op hul eie en beantwoord die vrae in hul werkboeke

1. Verwys na die volgende:
“Ek en Ma bly in ons huisie op Derdestraat” (bladsy 7).
 - (a) Watter afleiding kan jy maak wanneer Freddie praat van “huisie”?
[Hulle huis is baie klein.]
 - (b) Sou jy sê Freddie-hulle beskik oor die basiese lewensmiddele?
[Ja, hulle is arm, maar ly nooit honger nie.]

- (c) Hoe sou daar vir Freddie en sy ma beter lewensomstandighede kom?
[Sy ma gaan as die hoof van die klereafdeling aangestel word. Dit sal beteken sy sal meer geld verdien.]
- (d) Sien jy neer op Freddie-hulle omdat hulle min geld het?
[Hierdie aktiwiteit bied 'n ideale geleentheid om sosiokulturele waardes en oortuigings oor menseregte, klas en inklusiwiteit te bespreek. Hou die leerders dop vir enige teken van vooroordeel en diskriminasie en tree tussenbeide indien jy dit opmerk.]
- Wat is die dieper (simboliese) betekenis van die koppies met die blou patroontjies?
[Hulle drink daaruit wanneer hulle goeie nuus kry.]
 - Waarom het Freddie-hulle se lewensomstandighede nie verander nie?
[Sy ma het die aanstelling gekry, maar die tarief vir water en elektrisiteit het gestyg en hulle het dus geen ekstra geld gehad nie.]
 - Hoekom voel Freddie magteloos oor hul huidige lewensomstandighede?
[Hy is die man in die huis, maar kan niks doen nie, want hy word nie betaal om skool te gaan nie.]
 - Verskaf 'n voorbeeld van ironie in Hoofstuk 2.
[Freddie se ma het 'n bevordering by die werk gekry en daarmee saam 'n salarisverhoging. Toe dit gebeur, het hulle egter steeds nie genoeg geld gehad nie, want alles het skielik duurder geword.]
 - Beskryf die ontwikkeling van intrige in Hoofstuk 2.
[Freddie is die man in die huis, maar kan niks doen om hul lewensomstandighede te verbeter nie. Dit skep 'n innerlike krisis.]

Hoofstuk 3

In 'n neutedop

Die Saterdagmiddag gaan lê Freddie by die Naudés se huis besoek af om Robbie te ontmoet.

Hy weet al sy skoolmaats het naweke opwindende dinge om te doen, want hulle praat oor meisies, motorfietse, rugby, en partytjies. Al waaroor hy kan praat, is oor een meisie: Abigail.

By die Naudés se huis speel Robbie en Crasher (die Naudés se hond) op die grasperk. Freddie sien onmiddellik die nuwe sifdraadheining om die Naudés se huis. Hy en Robbie maak kennis en hy kom agter Robbie is 'n vriendelike, beskeie, hardwerkende kêrel. Mrs Naudé behandel Robbie asof hy haar eie seun is.

Mrs Naudé swaai Robbie lof toe vir al die werk wat hy rondom die huis gedoen het. Daar is geen teken van Oompie nie. Freddie beloof mrs Naudé hy sal Crasher die volgende Saterdag kom was. Mrs Naudé en Robbie stuur groete vir sy ma en Freddie dink dit is 'n simpel gewoonte. Hy het Robbie ontmoet en wil net huis toe gaan.

Aktiwiteit 3.3 Hoofstuk 3

Leerders kan in groepe werk en die antwoorde hardop met mekaar deel. Hulle kan ook woordeboeke gebruik om woordbetekenisse na te slaan.

1. Slaan die betekenis van die volgende woorde in die woordeboek na en skryf dit neer: “verwerdig”, “stelte”.
[Verwerdig – om moeite te doen. Stelte – dun paal of stok met dwarsbalke vir jou voet(e) om op te rus waarmee jy hoog in die lug kan loop en groot treë gee.]
2. Waar tref Freddie vir Robbie aan by die Naudés se huis en wat doen hy?
[Op die grasperk besig om met Crasher te speel.]
3. Waarom deel Freddie nie in sy skoolmaats se gesprekke nie?
[Hy het niks vir hulle te sê nie, want daar gebeur niks interessant in sy lewe nie.]
4. Wat is Freddie se eerste indrukke toe hy Robbie sien?
[Die mannetjie is korter as hy, met ’n krom neus en ’n swart kenbaartjie.]
5. Watter verbeterings het Robbie by die Naudés se huis aangebring?
[Hy het die deur geverf, ’n nuwe heining aangebring en nuwe sifdraad oor die voordeur gespan.]
6. Wat bedoel Freddie met die volgende woorde:
“Ek het gekom, ek het Robbie gesien, nou kan ek huis toe gaan” (bladsy 11)?
[Hy weet nou hoe Robbie lyk, het met hom kennis gemaak en hy hoef glad nie geïrriteerd te voel wanneer mense weer by hom met Robbie spog nie. Die teks is natuurlik ook ’n sinspeling op Julius Caesar se bekende “*I came, I saw, I conquered*”.]

Hoofstuk 4

In ’n neutedop

’n Maand na Freddie en Robbie se ontmoeting, koop Robbie vir homself ’n bloedrooi bakkie. Dit is ’n tweedehandse bakkie wat baie goed opgepas en liefdevol versorg was deur sy vorige eienaar.

Freddie weet nie hoe hy Robbie moet hanteer nie. Robbie irriteer hom, maar tog is hy gaaf met Freddie. Hy laat Freddie toe om sy bakkie in die paadjie langs die vlei te ry. Freddie is so beïndruk dat hy hoop om eendag baie geld te maak en vir homself ook so ’n bakkie te koop.

Een ding waarvan Freddie seker is, is dat almal met Robbie beïndruk is – die ergste van alles is dat Abigail ook hierby ingesluit is. Volgens Freddie is Robbie ’n man wat geld soos bossies maak, ’n man met ’n rooi bakkie, ’n man wat vir homself kan sorg, alles met sy hande kan doen, wat met ’n sweismasjien kan toor, wie se werk perfek is. Freddie dink spottend Robbie is seker sonder foute.

Robbie het hul lendelam wasgoeddraad styf gespan, hy maak slotte heel en herstel lekkende krane. Freddie sou dit nie kon doen nie – hy meen al sy vingers is duime en sy ma sê hy het twee linkerhande. Hy dink ook sy ma wens dikwels stilweg dat hy meer soos Robbie was. Freddie wonder hoe hy teen iemand soos Robbie kan meeding.

Aktiwiteit 3.4 Hoofstuk 4

Leerders kan die teks soeklees om vrae te beantwoord en afleidings te maak. Hulle werk op hul eie en skryf hul antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Skryf bewyse uit hierdie hoofstuk neer wat die volgende stelling sal staaf:
“Die man kan enigiets doen” (bladsy 13).
[Robbie maak perfekte ysterhekke en ysterpotplanthouers. Hy span Freddie-hulle se lendelam wasgoeddraad styf en herstel slotte en lekkende krane. Hy maak miss Jackson se sifdeur – wat vol gate is – in ’n japtrap reg.]
2. Hoe voel Freddie op hierdie stadium oor Robbie?
[Hy weet nie hoe om teenoor Robbie op te tree nie, dit irriteer hom steeds wanneer mense van Robbie praat, maar hy voel Robbie is gaaf, omdat hy vir Freddie toelaat om met sy bakkie te ry.]
3. Wat doen Robbie eintlik om so baie geld te verdien?
[Hy sweis ysterhekke en ysterpotplanthouers en verkoop dit op die vlooiemark.]
4. Waarom is dit ironies dat Robbie ’n engel kan wees?
[Robbie het ’n krom neus en ’n dun, swart kenbaardjie – dit is nie eienskappe van ’n engel nie.]
5. Waarom voel Freddie hy kan nie met Robbie kompeteer nie?
[Robbie het ’n bakkie, hy is ’n man wat alles kan doen met sy hande, hy verdien baie geld en het klaarblyklik geen foute nie.]

Hoofstuk 5

In ’n neutedop

Freddie onthou hy was ook eens op ’n tyd ’n “held” – toe hy in Graad 6 vir Crasher voor ’n aankomende bus weggeruk het. Hy het sy been in die proses gebreek en sy ma was baie kwaad vir hom. Hy en Abigail is al van Graad 1 af in een klas en sy was die enigste persoon wat vir Martin vir sy daaglikse wandeling kon neem terwyl Freddie se been gebreek was.

Freddie het Crasher se lewe gered en self in die proses seergekry, omdat hy verskriklik lief is vir Crasher. Freddie ken elke haar op Crasher se maer lyf en hy sien altyd die blydskap in Crasher se oë wanneer hy hom bad.

Freddie besluit hy sal voortgaan om Crasher te bad – al bly Robbie nou by die Naudés.

Aktiwiteit 3.5 Hoofstuk 5

Leerders kan eers mondelings met mekaar inligting uitruil en dan die antwoorde in hul werkboeke neerskryf. Hulle kan ook ’n koerantberig saam klas toe bring oor iemand wat ’n heldedaad verrig het.

1. Beskryf kortliks hoe Freddie Crasher se lewe gered het en wat die gevolg van sy optrede was.
[Freddie het Crasher net betyds voor die bus se wiele weggeraap en in die proses sy been gebreek. Sy ma was woedend, want hy kon dood gewees het.]
2. Watter karaktereienskap het na vore gekom toe Freddie Crasher se lewe gered het?
[Sy liefde vir honde.]
3. Waaruit kan jy aflei daar het ’n hegte band tussen Abigail en Freddie bestaan?
[Die twee is van Graad 1 al in dieselfde klas en sy is al een, behalwe Freddie, wat Martin vir ’n wandeling kan neem.]

4. Gee 'n kort beskrywing van Crasher.
[Hy is 'n maer, seningrige hond en die vlooië baljaar op sy lyf – daarom moet Freddie hom gereeld bad.]
5. Leerders kan na aanleiding van die koerantberig 'n stelstuk oor 'n heldedaad skryf.

Hoofstuk 6

In 'n neutedop

Freddie droom daarvan om eendag met Abigail te trou. Abigail het 'n aansteeklike laggie en 'n dik swart vlegselsel. Hy droom ook daarvoor om eendag ryk te wees en 'n groot huis te besit. Hy wil dan tien honde hê, asook 'n plaas met perde, skape en beeste. Hy wil ook bitter graag eendag vir sy ma 'n ander huis koop.

Miss Jackson het vir Freddie alles oor drome geleer – en veral oor dagdrome. Sy het 'n droomvanger wat in haar sitkamer by die voordeur hang. Daar is net goeie drome in miss Jackson se huis. Volgens 'n ou Indiaanse legende laat die droomvanger net die goeie drome toe om die huis binne te kom. Die nagmerries word in die droomvanger se web vasgevang en deur die son verbrand.

Miss Jackson het vir Freddie ook 'n droomvanger gemaak. Freddie het sy droomvanger in sy kamervenster gehang. Hy dink egter nie die droomvanger werk regtig nie en wonder wat die ouens by die skool sal sê as hulle weet hy kuier by 'n ou tante en gesels met haar oor sy drome!

Freddie merk op miss Jackson het baie maer word toe hy die volgende keer by haar kuier. Haar grootste droom is om die wêreld te sien. Sy wil hê haar reis moet by die Suidpool begin. Daar is egter 'n groot probleem wat Freddie en miss Jackson se drome kelder – hulle het nie geld nie. Die lekkerte van drome is dat dit jôu drome is, al deel niemand anders dit met jou nie. Miss Jackson se droomvanger werk, want sy het net goeie drome.

Freddie voel sy drome sal net drome bly, daarom vertel hy vir niemand daarvan nie.

Aktiwiteit 3.6 Hoofstuk 6

Leerders kan in groepe werk en dan hul gesamentlike antwoorde in hul werkboeke neerskryf.

1. Watter inligting oor droomvangers kry jy in hierdie hoofstuk?
[Volgens 'n ou Indiaanse legende laat 'n droomvanger net goeie drome deur. Nagmerries word in die droomvanger se web verstrik en verskroei dan in die son. Freddie se droomvanger bestaan uit stukkies blommetjierige lap wat om 'n sirkelvormige draad gedraai is. Binne in die draadkring is daar 'n fyn web wat van vislyn gemaak is. Daar hang donsveertjies, stukkies leer en fyn skulpies aan die visnetweb. Die skulpies maak 'n geluid wanneer die wind die droomvanger laat beweeg.]
2. Wat sou jy sê is Freddie se grootste droom?
[Freddie noem dat hy wil ryk wees en 'n groot huis en baie diere wil besit. Hy noem egter eerste dat hy met Abigail wil trou. Watter een van die twee drome is die grootste? Laat die leerders hieroor bespiegel en tot 'n slotsom kom.]

3. Waarom vertel Freddie nie vir die ouens by die skool van sy droomvanger nie?
[Hy weet sy maats sal hom daarvoor spot.]
4. Hoe weet jy miss Jackson se drome bring vir haar vreugde?
[Haar oë blink wanneer sy begin droom.]
5. Waarom sal miss Jackson se drome nooit kan waar word nie?
[Miss Jackson besit niks en het nie geld om te gaan reis nie.]
6. Watter belangrike feite oor drome het jy uit hierdie hoofstuk geleer? Lees “tussen die lyne” wanneer jy jou antwoord formuleer.
[Enige mens mag droom, want dit is lekker om te droom. Dit doen geen kwaad om te droom nie, selfs al sal jou drome nooit waar word nie. Jy kan droom wat jy wil, al deel niemand jou drome nie.]
7. Doen navorsing oor drome en droomvangers. Swerf op die Internet of raadpleeg boeke oor hierdie onderwerp. Neem deel aan ’n groepsbespreking oor drome en droomvangers en neem standpunt in vir of teen drome en droomvangers.

Hoofstuk 7

In ’n neutedop

Freddie spaar sy sakgeld, want hy wil Abigail vra om Saterdag saam met hom te gaan uiteet. Hy hoop dat sy hom nie sal uitlag nie.

Saterdag kam Freddie sy kuif plat en hy stap vasberade na Abigail-hulle se huis toe. Sy hart klop in sy keel. Hy kon sy oë nie glo toe hy Abigail voor in Robbie se bakkie sien sit nie. Abigail is so besig om met Robbie te praat dat sy nie eers vir Freddie raaksien nie.

Freddie draai dadelik om en gaan huis toe. Hy vryf sy hare deurmekaar en gaan gooi sy droomvanger in die buitekamer. Hy glo nou drome is net drome en dat Robbie alles het – selfs vir Abigail. As gevolg hiervan glo Freddie ook hy sal nooit met Robbie kan kompeteer nie.

Aktiwiteit 3.7 Hoofstuk 7

Leerders werk op hul eie en beantwoord die vrae in hul werkboeke.

1. Verwys na die volgende uittreksel:
“Ek het al maande vantevore my sakgeld begin opspaar” (bladsy 19).
 - (a) Waarom het Freddie sy geld gespaar?
[Hy wou Abigail vra om saam met hom te gaan uiteet.]
 - (b) Waarom ervaar Freddie spanning hierdie Saterdagoggend?
[Hy is bang Abigail gaan vir hom lag wanneer hy haar uitvra.]
 - (c) Wat gebeur toe Freddie op pad is na Abigail-hulle se huis?
[Freddie het Abigail voor in Robbie se bakkie gesien sit. Sy was so besig om met Robbie te praat, sy het glad nie eers vir Freddie raakgesien het nie.]
2. Freddie beleef op hierdie stadium ’n krisis.
 - (a) Wat is die krisis waarin hy gedompel is?
[Hy kan nie met Robbie kompeteer nie.]

- (b) Hoe gee Freddie uiting aan sy frustrasies?
[Hy gaan haal sy droomvanger uit sy kamervenster en smyt dit in die buitekamer.]
- (c) Wat is Freddie se mening oor drome nou?
[Drome is nikswerd. Hy meen drome maak hom simpel en dom en dink dat hy sal moet grootword en ophou om in drome te glo.]

Hoofstuk 8

In 'n neutedop

Freddie besluit om Robbie en Abigail van nou af te ignoreer. Hy vereenselwig Robbie se verblyf in Derdestraat met sy eie onlangse ongelukkigheid. Hy onthou Robbie het hom baie uitgevra toe hy vir Robbie gehelp het om sy bakkie te was. Hy voel Robbie het homself aangematig om op te tree asof hy Freddie se pa is. Hy meen Robbie wil onnodiglik oor sy lewe uitvis.

Freddie wonder of sy pa trots sou wees op hom en of hy eerder 'n seun soos Robbie sou wou gehad het. Hy onthou hoe die onderwysers hulle altyd by die skool aangemoedig het om iets te word in die lewe. Op die oomblik sit Freddie met in 'n groot dilemma, hy weet nie wat om met sy lewe te maak nie. Robbie het reeds iets van sy lewe gemaak, hy weet alles, almal is mal oor hom en dit maak vir Freddie siek.

Aktiwiteit 3.8 Hoofstuk 8

Leerders werk op hul eie vir Vrae 1–3. Hulle skryf hul antwoorde in hul werkboeke neer. Hulle hou 'n klasbespreking oor Vraag 4.

- Dit is duidelik dat die verhouding tussen Freddie en Robbie 'n lelike knou gekry het. Motiveer hierdie stelling deur te verwys na die aspekte in (a)–(c).
 - Oorsaak.
[Abigail sit by Robbie in sy rooi bakkie en sy gesels so met Robbie, sy sien nie vir Freddie raak nie.]
 - Hoe Freddie nou vir Robbie klassifiseer.
[Freddie noem hom “Heilige Robbie” (bladsy 21). Hy reken Robbie is te goed om waar te wees. Hy dink Robbie maak net of hy omgee en meen Robbie is neusinstekerig.]
 - Die gevolgtrekking waartoe Freddie oor Robbie se lewe kom.
[Robbie weet alles, hy het iets van sy lewe gemaak en almal is mal oor hom.]
- Hoe gaan Freddie van nou af teenoor Abigail en Robbie optree?
[Hy gaan hulle heeltemal ignoreer.]
- Verwys na die volgende stelling: “My pa was 'n goeie man, sê my ma” (bladsy 21).
 - Hoe oud was Freddie toe sy pa dood is?
[Drie.]
 - Watse werk het sy pa gedoen?
[Hy was 'n sekuriteitswag.]

(c) Op watter manier het sy pa gesterf?

[Sy pa is deur 'n rower doodgeskiet by die winkel waar hy gewerk het.]

(d) Met watter vrae worstel Freddie wanneer hy wonder of sy pa trots op hom sou gewees het as hy nog gelewe het?

[Hy wonder of sy pa 'n seun soos hy sou wou gehad het. Hy dink sy pa sou dalk eerder 'n seun soos Robbie wou hê, “'n Seun wat IETS sal maak van sy lewe” (bladsy 22).]

4. Watter belangrike les aangaande die lewe het die onderwysers Freddie by die skool geleer? Stem julle saam met hierdie les?

[Hulle het die leerders aangemoedig om iets van hulle lewe te maak].

Hoofstuk 9

In 'n neutedop

Freddie het baie huiswerk om die naweek te doen, maar hy voel glad nie lus daarvoor nie. Dit voel vir hom of niks meer saakmaak nie. Hy wonder wat hy na matriek gaan doen, waar hy werk gaan kry, hoe hy iets van sy lewe gaan maak en wat van hom gaan word. Hy voel hy is nie slim nie, hy kan nie met sy hande werk nie en daar is niks is wat hy kan doen nie. Hierby het sy onderwyser gesê net 5 % van alle matrikulante gaan eendag werk kry.

Freddie dink na oor dinge wat hy kan doen om sy omstandighede te verbeter. Hy kan 'n kok word, maar iemand sal die bestanddele vir hom moet regsit. Hy kan 'n boontjiesnyer word, maar almal sal hom as 'n nikswerd beskou. Hulle sal sê sy ma moet haar doodwerk om vir hom te sorg. Hy kan ook koerante aflewer, maar hy het nie 'n fiets nie en daarsonder kan hy nie werk nie. Hy kan in hul buurt in mense se tuine werk, maar hulle sal nie geld hê om hom te betaal nie. Hy was al voorheen 'n motorwasser by winkels in die ryk voorstede, maar die ander motorwassers wou hom nie daar hê nie.

Abigail daag by Freddie se huis op. Sy wil hom iets vra. Freddie het egter nie tyd om na haar te luister nie. Hy vermoed jaloers dat sy hom iets oor Robbie wil vertel. Hy hardloop by die hekkie uit voordat sy kan praat. Sy roep hom terug, maar hy ignoreer haar en stap weg.

Aktiwiteit 3.9 Hoofstuk 9

Die leerders kan hierdie aktiwiteit op hul eie voltooi. Hulle kan dit in hul eie tyd doen.

1. Wat het die Voorligtingonderwyser vir Freddie gesê oor matrikulante se kans om werk te kry? Hoe het dit vir Freddie geraak?

[Die onderwyser het gesê 95 % van alle matrikulante kry nie na skool werk nie. Freddie bekommer hom hieroor en wonder of hy sal werk kry wanneer hy sy skoolloopbaan voltooi het.]

2. Waarom is die planne wat Freddie in hierdie stadium het nie ideaal om sy omstandighede te verbeter nie?

[As kok sal hy nie deug nie, want iemand sal vooraf die bestanddele moet regsit. Boontjiesnyer sal ook nie werk nie, want almal sal hom as 'n nikswerd uitkryt en sê sy ma moet haar vir hom doodwerk. Hy het nie 'n fiets of geld vir 'n fiets nie en

sal nie 'n koerante kan aflewer sonder 'n fiets nie. Hy kan nie in die mense se tuine werk nie, want hulle sal hom nie kan betaal nie. Die motorwassers wil hom nie in hul geledere aanvaar nie.]

3. Waarheen is Freddie en Martin op pad wanneer Abigail daar opdaag en wat gaan hulle daar doen?
[Hulle gaan vlei toe om eende te jag.]
4. Hoe reageer Freddie wanneer Abigail hom vra wat die probleem is?
[Hy loop by haar verby en sê daar is niks fout nie.]
5. Waarom weier Freddie om om te kyk, alhoewel hy voel hoe Abigail hom agternakyk?
[Sy trots is op die spel.]
6. Wat het aanleiding gegee tot Freddie se snaakse optrede teenoor Abigail?
[Hy dink sy en Robbie het 'n verhouding.]

Hoofstuk 10

In 'n neutedop

Toe Freddie en Martin uit die vlei kom, wil hy die hekkie regmaak. Toe hy die spyker in die gaatjie van die skarnier wou slaan, slaan hy sy duim raak. Mandla help hom om die hekkie reg te maak.

Freddie was al 'n hele dag saam met Mandla by sy stalletjie. Hy het gesien hoe Mandla sy ware verkoop. Mandla is 'n middeljarige, kort, effens oorgewig, optimistiese, entoesiastiese verkoopsman. Hy verkoop sy ware teen goedkoop pryse. Freddie dink Mandla sal nooit ryk word nie. Een eienaardigheid van Mandla is dat hy nie graag oor homself praat nie.

Freddie moedig vir Mandla aan om droomvangers te verkoop. Freddie wonder wat Abigail vir hom wou sê en wat hy met sy lewe gaan maak. Hy besluit om sy huiswerk te doen, al sien hy nie regtig die nut daarvan in nie.

Aktiwiteit 3.10 Hoofstuk 10

Leerders kan die volgende vrae in die klas bespreek en hul gesamentlike antwoorde in hul werkboeke neerskryf.

1. Watter takie probeer Freddie verrig toe hy en Martin van die vlei af terugkeer?
[Hy wil die hekkie se skarnier vasspyker.]
2. Wat merk Freddie in miss Jackson se huis op toe hy die sleutel daar gaan haal en wat sê dit oor haar finansiële posisie?
[Daar is nie die reuk van kos nie. Dit is 'n aanduiding van haar armoede.]
3. Wat gebeur toe Freddie met die hamer werk?
[Hy slaan sy duim raak.]
4. Wie kom tot Freddie se redding en watter voorstel maak Freddie aan hom?
[Mandla. Freddie stel voor hy moet droomvangers verkoop.]
5. Skryf 'n paar karaktereienskappe van Mandla neer.
[Hy is 'n optimis, entoesiasties en gee nie om of hy baie geld maak nie, want sy ware verkoop teen 'n baie lae prys. Mandla is middeljarige, kort, effens ronde man.]

6. Watter goedere bied Mandla te koop aan?
[Hy verkoop enigiets wat in aanvraag is. Wanneer dit reënseisoen is, verkoop hy byvoorbeeld sambrele.]
7. Hoe reageer Mandla toe Freddie vir hom sê hy weet nie of die droomvanger werk nie?
[Hy sê Freddie moet eenvoudig die droomvanger máák werk.]

Hoofstuk 11

In 'n neutedop

Dit reën dat die water in strome in die strate loop en Freddie is op pad om Crasher te gaan bad. Freddie weet Robbie en Abigail is weer vlooiemark toe om ysterware te gaan verkoop. Freddie dink dat Abigail – net soos almal – mal is oor Robbie.

Toe Freddie by mrs Naudé se huis opdaag, sien hy hoe Oompie by die kombuis insteier. Oompie is blykbaar net so beïndruk met Robbie. Hy vra vir Freddie of hy die nuwe heining gesien het.

Mrs Naudé wil Freddie betaal vir sy dienste gelewer, maar hy wil nie die betaling aanvaar nie. Sy vertel hom Robbie betaal gereeld sy losies en dat sy dus meer geld as gewoonlik het. Freddie voel geïrriteerd om alweer Robbie se naam te hoor.

Mrs Naudé wou by Freddie weet of hy eendag 'n veearts gaan word. Sy sê hy kan dalk ook 'n hondesalon bedryf. Freddie wonder dadelik waarom hy nog nooit daaraan gedink het nie – dit is dan so 'n wonderlike idee. Hy kan ryk mense se honde was – hulle het geld en kan betaal.

Dit het intussen ophou reën en Freddie dink na oor hoe hy sy plan in werking kan stel. Hy besluit om aanvanklik vir niemand daarvan te vertel nie. Hy dink dit sal 'n goeie idee wees om mense se honde by hul huise te gaan bad.

Hy besluit om die volgende Saterdag na die naaste ryk buurt te gaan en sy plan in werking te stel. Hy dink dat hy so vir Robbie sal kan bewys dat hy wat Freddie is, sy eie ding kan doen en self ook kan geld maak. Sy gedagtes word onderbreek deur die dreuning van Robbie se bakkie. Abigail waai vir hom, maar hy kyk anderpad en maak of hy haar nie sien nie.

Aktiwiteit 3.11 Hoofstuk 11

Leerders kan die vrae as tuiswerkopdrag doen of in die klas bespreek en beantwoord.

1. Wat gaan Freddie hierdie oggend by mrs Naudé se huis maak?
[Hy gaan Crasher bad.]
2. Hoe weet hy Robbie sal nie daar wees nie?
[Freddie het gesien hoe Robbie en Abigail in die bakkie weggery het – waarskynlik na die vlooiemark toe.]
3. Dit lyk asof Oompie 'n probleem het wat kenmerkend is van die samelewing. Wat is die probleem?
[Drankmisbruik.]
4. Wat gebeur by die Naudés se huis wat Freddie weer irriteer?
[Oompie vra vir Freddie of hy die nuwe heining gesien het. Mrs Naudé sê sy sal vir

Freddie betaal vir die diens wat hy aan haar lewer. Sy noem dat sy nou meer geld het, omdat Robbie sy losiesgeld stiptelik betaal.]

5. Volgens mrs Naudé kan Freddie op twee maniere in die toekoms sy drome laat waar word. Wat is die twee maniere?
[Hy kan 'n veearts word of 'n hondesalon oopmaak.]
6. Watter planne word deur mrs Naudé se voorstelle in Freddie se kop geaktiveer?
[Hy kan ryk mense se honde was, want hulle kan hom betaal. Hy dink hy sal sy ma op hierdie manier kan help en dat hy dalk selfs 'n bakkie sal kan koop.]
7. Hoe gaan Freddie sy planne in werking stel?
[Hy besluit om die volgende Saterdag na Kroonsig toe te gaan – dit is die buurt waar die ryk mense woon. Hy sal dan sy dienste vir hulle aanbied.]
8. Wat doen Freddie toe hy Robbie se bakkie hoor en Abigail vir hom waai?
[Hy kyk anderkant toe en waai nie terug nie.]

Aktiwiteit 3.12 Skep 'n advertensie

Die leerders werk op hul eie en voer die volgende opdrag uit. Hulle doen dan portuur-assessering van mekaar se advertensies, gee vir mekaar terugvoering en verbeter hul pogings na aanleiding van die terugvoer wat hulle ontvang het.

1. Verwys weer na Aktiwiteit 1.6 en wat jy daar geleer het oor hoe advertensies lyk en watter tipe taal in advertensies gebruik word.
2. Teken die stappe aan wat Freddie gevolg het voordat hy begin geld maak het uit sy onderneming.
3. Dink na oor 'n onderneming van jou eie wat jy graag sal wil begin. Stel nou 'n advertensie saam waarin jy jou dienste duidelik uiteensit en volledige besonderhede verskaf. Jou advertensie moet een A-4 bladsy beslaan en moet sketse, foto's of ander grafiese elemente insluit.
4. Wanneer jy jou advertensie voltooi het, lees weer sorgvuldig daardeur voordat jy dit met 'n klasmaat uitruil vir assessering. Gee vir mekaar opbouende kritiek oor die inhoud van die advertensie, die taalgebruik en hoe die advertensie lyk (dus die verskillende lettertipes, die leesbaarheid van die teks, die effektiewe gebruik van illustrasies, die algemene aantreklikheid van die advertensie).
5. Neem jou klasmaat se opbouende kritiek in ag en pas jou advertensie daarby aan.

Hoofstuk 12

In 'n neutedop

Freddie gaan na Kroonsig toe om sy dienste as hondewasser aan te bied, maar almal is besig en nie beskikbaar om met hom te praat nie. Hy begin twyfel aan die uitvoerbaarheid van sy plan. Hy is egter vuur en vlam om te wys wat hy kan doen – as iemand hom net 'n kans wil gee!

Freddie spring by een van die huise oor die veiligheidshek en “ontvoer” 'n vuil Maltese poedel, sonder dat iemand hom sien. Hy is nie seker wat hy doen nie, maar hy voel hy moet 'n kans waag. 'n Donkergrys, afgeleefde afleeringswa laat hom 'n

paar benoude oomblikke beleef, want dit lyk asof die bestuurder na iets soek. Skielik gewaar hy Mandla op sy fiets. Mandla vra Freddie uit oor die hondjie. Freddie sê hy gaan die hond was en Mandla sê hy reken die hond sal dankbaar wees hieroor.

Toe Freddie by die huis kom, vertel sy ma hom Abigail het kom hoor of hy wil saamgaan vlooiemark toe. Freddie antwoord nie. In die badkamer was en droog, knip en kam hy die Malteser se hare. Hy raak paniekbevange oor dit wat hy gedoen het, maar troos hom daaraan dat hy die Malteser weer gaan terugneem.

Abigail maak weer haar opwagting by Freddie-hulle se huis. Sy wil met hom praat, maar hy het nie nou tyd om te luister nie – die mense wag vir hul hond. Abigail gluur Freddie aan, groet en loop. Hy weet hy is besig om droog te maak. Die Malteser lyk pragtig, maar hoe gaan hy vir die mense verduidelik waarom hy hul hond sonder toestemming weggeneem het? Hy oorweeg om vir Abigail te vertel hoe hy oor haar voel, maar besluit om dit nie te doen nie, aangesien hy nie met Robbie kan kompeteer nie.

Aktiwiteit 3.13 Hoofstuk 12

Leerders voer 'n klasbespreking oor die vrae en skryf dan hul gesamentlike antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Wat beleef Freddie tydens sy poging om sy dienste in Kroonsig aan te bied?
[Almal is baie besig en het nie tyd vir hom nie.]
2. Watter gebeurtenis in die hoofstuk gee vir ons 'n aanduiding dat Freddie baie desperaat was om sukses te bereik?
[Hy neem al sy benodighede saam, ingeval hy dadelik werk kry. Toe hy nie geholpe raak nie, steel hy 'n vuil Malteser en neem die hond saam met hom huis toe. Hy besluit om die hond by sy eie huis te was en dan aan die eienaar terug te besorg.]
3. Wat sê Mandla wanneer hy die hondjie by Freddie sien?
[Hy sê dit is 'n oulike hondjie en vryf oor die hond se kop.]
4. Watter nuus wag op Freddie toe hy by die huis kom en wat dink hy daarvan?
[Abigail het kom hoor of hy nie wil saamgaan vlooiemark toe nie. Freddie dink sy wil hê hy moet kom kyk hoe Robbie geld maak.]
5. Abigail kry Freddie die tweede keer by die huis.
 - (a) Hoe antwoord Freddie haar wanneer sy vra wie se hond dit is?
[Hy sê dis sommer 'n hond wat hy was.]
 - (b) Wat doen hy wanneer sy hom vra of dit oor Robbie gaan?
[Hy dink by homself dat dit “natuurlik” oor Robbie gaan, maar sê vir Abigail hy het nie tyd om met haar te praat nie.]
6. Waarmee worstel Freddie aan die einde van die hoofstuk?
[Hy is besig om droog te maak, sy planne gaan nie werk nie, hy wil graag beter voel. Hy wil met Abigail gaan praat oor sy gevoelens vir haar, maar hy is bang om dit te doen, omdat hy voel hy kan nie met Robbie kompeteer nie.]

Hoofstuk 13

In 'n neutedop

Freddie het die hondjie teruggeneem na sy eienaar se huis in Kroonsig toe. Toe hy weer

by die huis kom, was dit reeds donker. Hy het by homself gedink sy drome sal nooit waar word nie.

Later die aand het hy op sy bed gaan lê en geluister of hy nie dalk miss Jackson se droomvanger in die wind kan hoor nie. Hy het slegs die dreuning van Robbie se bakkie gehoor en hy het gewonder of Abigail dalk by Robbie is.

Aktiwiteit 3.14 Hoofstuk 13

Leerders werk op hul eie en skryf hul antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Toe Freddie by die huis kom, evalueer hy sy posisie na sy besoek aan Kroonsig. Tot watter gevolgtrekking kom hy?
[Hy het niks bereik nie, sy drome sal nie waar word nie en hy weet nie hoe om dit te laat waar word nie.]
2. Hoe het sy ma en Martin onderskeidelik opgetree?
[Martin het oor en oor aan hom geruik. Sy ma het niks gesê nie en net sy kos vir hom gegee.]
3. Freddie lê en luister of hy nie miss Jackson se droomvanger kan hoor nie.
 - (a) Wat hoor hy?
[Die dreuning van Robbie se bakkie.]
 - (b) Hoe voel Freddie wanneer hy wonder of Abigail saam met Robbie is? Gee een woord.
[Jaloers.]

Hoofstuk 14

In 'n neutedop

Dis Sondagoggend en Freddie help sy ma in die kombuis om beskuit te bak. Daar heers 'n ongewone stilte en hy wonder of sy ma dalk bekommerd is oor wat met hom gaan gebeur.

Freddie voel die hele oggend siek en dink die episode met die Malteser sal dalk 'n lelike nadraai hê. Martin begin histories blaf en Freddie hoor die dreuning van 'n vreemde motor. Hy sien 'n lang, swart motor by hul voorhekkie. Freddie weet onmiddelik dit het iets met die Malteser te doen en weet nie wat om te doen nie.

Toe die voordeurklokkie lui, raak Freddie benoud. Die ou dame in die motor is egter daar om Freddie te betaal vir sy dienste! Haar naam is mevrou Stadford en sy gee hom 'n koevert met vyftig rand, sowel as die woonadresse van 'n paar van haar vriende. Sy sê vir hom hierdie mense wil ook graag van sy dienste gebruik maak. Uiteindelik lyk dit vir Freddie of sy droom besig is om waar te word. Hy begin uitbundig al in die rondte te dans, gryp sy ma om die lyf en skree dat hulle ryk gaan wees. Freddie weet nou sy ma is baie trots op hom.

Aktiwiteit 3.15 Hoofstuk 14

Leerders werk in groepe. Hulle bespreek die vrae en skryf dan hul gesamentlike antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Waarmee is Freddie en sy ma besig in die kombuis?
[Hulle is besig om beskuit te bak.]
2. Waarom het Freddie so 'n siek gevoel op sy maag?
[Hy voel die saak met die hond gaan hom in die moeilikheid laat beland.]
3. Watter gebeurtenis het spanning by Freddie veroorsaak toe hy by die venster uitkyk?
[Freddie het 'n diep dreuning gehoor en 'n vreemde motor voor hul huis sien stilhou. 'n Ou dame het uit die motor geklim, met die wit hondjie (Pixie) wat Freddie die vorige dag ontvoer het, in haar arms. Freddie wou weghardloop en het gedink hy is baie diep in die pekel.]
4. Freddie het het baie verlig gevoel.
 - (a) Wat het mevrou Stadford daar kom doen?
[Sy het hom kom betaal vir sy dienste.]
 - (b) Watter aanbod – wat byna te goed is om waar te wees – maak sy vir Freddie?
[Sy vra hom om Pixie elke Saterdag te kom was en om ook van haar ander vriende se honde te was.]
5. Hoe het Freddie uiting aan sy opgewondenheid gegee nadat mevrou Stadford vertrek het?
[Hy het uitbundig al in die rondte gedans en vir sy ma geskree dat hulle gaan ryk wees.]
6. Watter ritueel volg Freddie en sy ma getrou wanneer hulle goeie nuus kry? Waarvan is dit 'n voorbeeld?
[Hulle het weer uit die koppies met die blou patrone uit gedrink. Die blou koppies word 'n simbool van goeie nuus, want hulle drink slegs daaruit nadat hulle goeie nuus gekry het.]

Hoofstuk 15

In 'n neutedop

Sondagmiddag haas Freddie hom na miss Jackson om vir haar die goeie nuus te vertel. Miss Jackson sê die droomvanger het sy werk gedoen. Freddie weet sy droomvanger lê in die buitekamer, maar voel hy kan dit nie vir miss Jackson sê nie. Al wat nou saak maak, is die hope geld wat hy gaan maak.

Freddie gaan maak 'n draai in die vlei en dink aan sy sukses en hoe mense hom gaan respekteer. Abigail gaan jammer wees dat sy so “naar” met hom was en dat sy nie “aandag” aan hom gegee het nie.

Mandla moet ook sy storie hoor. Freddie se ma wou weet hoe mevrou Stadford uitgevind het hy het Pixie gebad. Sy wou ook weet wat miss Jackson te sê gehad het. Martin het intussen net roerloos, met sy kop op sy voorpote, bly lê.

Aktiwiteit 3.16 Hoofstuk 15

Die leerders werk in pare. Hulle bespreek die antwoorde en skryf dit dan in hul werkboeke neer.

1. Wie is die persoon wat eerste hierdie goeie nuus moet hoor?
[Miss Jackson.]

2. Wat is so ironies wanneer miss Jackson sê sy droomvanger het vir hom gewerk?
[Freddie het sy droomvanger in die buitekamer gaan gooi, ’n teken dat hy nie geglo het die slegte drome sal deur die son verbrand word en die goeie drome deurgelaat word nie. Tog het sy drome begin waar word, sonder dat hy die droomvanger gebruik het.]
3. Hoe kan Freddie miss Jackson se droom laat word word as hy ryk word?
[Hy kan haar die geld gee vir ’n reis wat by die Suidpool sal begin.]
4. Freddie beleef ’n identiteitskrisis.
 - (a) Motiveer bogenoemde stelling na aanleiding van die gebeure in hierdie hoofstuk.
[Hy dink hy kan “iemand” wees as hy ryk is en dat mense hom daarvoor sal respekteer.]
 - (b) Hoe sal sy rykdom ’n verhouding met Abigail moontlik raak?
[Sy sal dalk spyt wees omdat sy so “naar” met hom was en sy sal by mense op straat hoor dat hy verneme vriende het.]
5. Watter verandering is daar in Martin se gedrag?
[Hy tree vreemd op, reageer nie op Freddie se versoeke nie en lê roerloos.]
6. Wat dink Freddie daarvan as miss Jackson sê sy geluk is grotendeels te danke aan die droomvanger?
[Droomvangers is maar net nog ’n storie.]

Hoofstuk 16

In ’n neutedop

Freddie is vroeg dié Maandagoggend op, want hy wil vir Mandla van sy sukses vertel. Freddie droom oor ’n splinternuwe sportmotor wat hy vir hom gaan koop as hy eendag ryk is.

Toe hy Mandla sien, val sy oë op die houder agter op die fiets en hy vra of Mandla droomvangers verkoop. Mandla sê ja, die mense koop dit graag. Hy sê ook die droomvanger het vir Freddie gewerk – Mandla het gehoor van Freddie se sukses en dat Freddie nou gaan ryk word. Freddie is verbaas dat Mandla hiervan weet.

Aktiwiteit 3.17 Hoofstuk 16

Leerders werk op hul eie. Hulle beantwoord die vrae in hul werkboeke.

1. Bespreek die ironie met betrekking tot die droomvangers in hierdie hoofstuk.
[Freddie het sy droomvanger in die buitekamer gegooi. Hy sê vir Mandla die droomvangers werk nie, maar Mandla sê dit het dan tog wel vir Freddie gewerk! Freddie verstaan nie wat Mandla bedoel nie. Mandla sê ook sy droomvangers verkoop soos soetkoek, want almal wil goeie drome hê.]
2. Waarom is Freddie so vroeg die Maandagoggend wakker?
[Hy wil vir Mandla die goeie nuus vertel. Hy dink ook mens kan nie laat slaap as jy wil ryk word nie.]
3. Wat is op die oomblik Freddie se grootste droom?
[Hy sal graag vir hom ’n sportmotor wil koop wanneer hy baie geld gemaak het.]

4. Hoe het die droomvangers vir Mandla gewerk?
[Baie mense koop dit en hy kan nie voorbly met sy voorraad nie.]
5. Waarom dink Freddie hy moet nie by mense spog dat hy gaan ryk word nie?
[Hy kan hulle gevoelens seermaak en hulle kan dalk jaloers raak op hom.]

Hoofstuk 17

In 'n neutedop

Die volgende Saterdagoggend gaan Freddie vroeg al na mevrou Stadford se huis toe. Hy sien hoe indrukwekkend haar huis is en verwonder hom oor Pixie se eie, prentjiemooi badkamer. Mevrou Stadford dring daarop daan dat hy koeldrank en lekkergoed saamneem toe hy klaar gewerk het. Sy gee vir hom 'n naamlys van ander mense wat in sy dienste belangstel. Freddie werk dié Saterdag by nog ses ander huise. Al die mense is baie vriendelik en hulle oorlaai hom met eet- en drinkgoed. Hy vergaap hom aan al die rykdom en verlekker hom in die groeiende rol vyftiggrandnote in sy sak.

Hy gaan laatmiddag met die bus huis toe en besluit hy sal die aand nadink oor hoe hy sy kliënte verder kan tevrede stel. By die huis gekom, sien hy sy ma het by miss Jackson gaan kuier. Hy is in sy skik met die vyfhonderd rand wat hy met die dag se werk verdien het en neem hom voor om die Maandag vir hom 'n bankrekening oop te maak. Hy hoor Robbie se bakkie verbydreun, maar hy steur hom nie daaraan nie. Skielik onthou Freddie meneer Makoena, een van Kroonsig se ryk inwoners. Daar hang 'n droomvanger in sy huis en Freddie dink meneer Makoena se droomvanger werk beslis!

Aktiwiteit 3.18 Hoofstuk 17

Die leerders beantwoord Vrae 1–10 individueel in hul werkboeke en hou 'n klasbespreking oor Vraag 11.

1. Freddie het nou 'n nuwe roetine Saterdag.
 - (a) Hoe het mevrou Stadford Freddie by haar huis ontvang?
[Sy het hom op 'n toer deur die huis geneem en vir hom 'n keuse van vyf koeldranke gegee.]
 - (b) Wat het mevrou Stadford gedoen nadat sy hom onthaal het?
[Sy het vir hom 'n naamlys gegee van ander mense in Kroonsig wat in sy dienste belangstel.]
2. Waarop het mevrou Stadford aangedring toe Freddie klaar gewerk het?
[Freddie moes van die koeldrank en lekkergoed saamneem.]
3. Hoe word Pixie deur mevrou Stadford behandel en waaruit kan jy dit aflei?
[Baie goed, want Pixie het sy eie prentjiemooi badkamer.]
4. Hoe het Freddie se dag verder verloop toe hy klaar by mevrou Stadford was?
[Hy het by nog ses huise aangedoen en die vyftiggrandnote in sy sak het al meer geword. Almal was vriendelik met hom en het hom bederf met lekkergoed.]
5. Waaroor het Freddie nou gedroom?
[Van 'n groot huis en 'n sportmotor.]

6. Een van die honde wat Freddie gewas het, het behoort aan meneer Makoena.
 - (a) Wat het Freddie opgemerk by meneer Makoena se deur?
[’n Droomvanger.]
 - (b) Waaraan het Freddie onmiddellik gedink toe hy die droomvanger sien?
[Die droomvanger het vir meneer Makoena gewerk. Freddie het dit oorweeg om sy droomvanger uit die buitekamer gaan haal, maar toe gedink dit is nie meer nodig nie, aangesien sy drome in elk geval besig was om waar te word.]
7. Hoeveel geld het Freddie die Saterdag gemaak?
[Vyfhonderd rand.]
8. Bespreek kontras in hierdie hoofstuk deur te verwys na die elemente in (a) en (b) hieronder.
 - (a) Lewensruimte en lewenstyl in Kroonsig en Derdestraat.
[Mevrou Stadford se huis is so groot dat almal van Derdestraat daar sal kan woon. Die mense lewe in weelde.]
 - (b) Geld.
[Die mense van Kroonsig se geld is nuut en kraakvars, terwyl die mense van Derdestraat se geld oud en verweerd is.]
9. Hoe weet jy Freddie is nou ’n volwaardige entrepreneur? Verskaf soveel as moontlik redes.
[Hy het so baie werk gehad dat hy na skool ook moes werk. Hy kon Martin nie meer daaglik vir ’n wandeling neem nie en moes ’n plan maak om tyd te kry vir al sy kliënte. Sy geld het meer geraak en hy kon nie anders as om vir hom ’n spaarekening te open nie.]
10. Hoe het dinge tussen Freddie en Abigail verander as gevolg van sy nuwe lewe?
[Abigail ignoreer Freddie heeltemal. Hy dink sy is jaloers omdat hy nou besig is om ryk te word.]
11. Bespreek: watter belangrike kwessie oor klas en rykdom word in hierdie hoofstuk aangespreek?
[Rykdom is nie beperk tot ’n spesifieke groep mense nie. Almal kan ryk word, ongeag ras, geslag, ensovoorts.]

Hoofstuk 18

In ’n neutedop

Een Saterdag loop Freddie vir Bill Naudé buite mevrou Stadford se huis in Kroonsig raak. Bill draai sy arm om saam met hom ’n bier te gaan drink. Alhoewel Freddie nog meneer Bueller se hond moet gaan was, besluit hy om saam met Bill te gaan en om meneer Bueller later te bel. Freddie het nog nie voorheen bier gedrink nie en Bill terg hom hieroor. Hy verseker Freddie dat hy nog sal leer om sy bier “soos ’n man te vat”.

Die gekuier met Bill veroorsaak dat Freddie nie al sy afspraak nakom nie. Hy gaan dikwels saam met Bill en beskou hom as ’n “regte pal”. Hy dink sy klasmaats weet nie so baie soos Bill van die lewe nie. Freddie dink Bill het geld en wonder waarom almal altyd maak of Bill ’n skurk is.

Aktiwiteit 3.19 Hoofstuk 18

Leerders kan die volgende vrae tydens 'n klasbespreking beantwoord. Fokus veral op die kwessies rondom waardes en drankmisbruik.

1. Bill Naudé kan gesien word as “die wolf in skaapklere” in hierdie hoofstuk.
 - (a) Watter invloed het hy op Freddie?
[Hy laat Freddie dros van sy werk, leer hom om bier te drink en plaas hom onder 'n wanindruk oor wat manlikheid behels (naamlik dat 'n “man” iemand is wat baie kan drink en wat hardhandig teenoor vrouens optree). Hy leer vir Freddie verkeerde waardes.]
 - (b) Watter raad gee hy aan Freddie oor meisies?
[Meisies moet hardhandig behandel word, want hulle hou nie van *softies* nie. Jy moet hulle wys wie baas is.]
 - (c) Wat wil Bill bereik met die hartseer stories wat hy vir Freddie vertel?
[Hy wil hê Freddie moet hom jammer kry. Hy manipuleer vir Freddie op hierdie manier.]
2. Wat dink Freddie oor wat die ander mense van Bill sê?
[Bill is nie 'n skurk nie, hy weet baie van die lewe. Bill het hom uit vrye wil saamgenooi vir 'n bier. Hy voel hy kan Bill vertrou en dat niemand weet hoe 'n goeie ou Bill is nie. Hy meen ook dat Bill hom verstaan.]
3. Wat vertel Bill vir Freddie van die Blue Hotel?
[Bill sê dit is “sy plek” en dat die ouens daar almal sy vriende is (bladsy 63).]
4. Waaraan dink Freddie wanneer hy moet fokus om op sy horlosie te kyk?
[Hy het nog nooit so laat huis toe gegaan nie en hy het nooit vir meneer Bueller gebel nie.]
5. Hoe voel Bill oor Robbie wat by sy ma-hulle loseer?
[Hy dink Robbie is “pathetic” (bladsy 65). Sy ma praat gedurig oor Robbie en dit is hoekom hy nie met sy ma-hulle kontak wil maak nie.]
6. Hoe het Bill dit reggekry dat Freddie vir al die drankies betaal het?
[Hy het die geselskap aan die gang gehou en elke keer vir die kroegman gesê sy “pal” sal betaal.]
7. Watter lewenslesse is daar in hierdie hoofstuk vir elke tienerseun wat nog sy voete in die lewe moet vind?
 [Jy is nie 'n man wanneer jy vir die eerste keer gevra word om bier te drink nie. Om 'n meisie hardhandig te behandel, is onaanvaarbaar en dit is nie 'n oplossing om jou aan drank te vergryp nie.]

Hoofstuk 19

In 'n neutedop

Freddie skrik wakker en kan niks van die vorige aand se gebeure onthou nie. Dit voel vir hom asof sy kop wil oopbars en hy is baie naar. Hy weet nie hoe hy by die huis gekom het of waar sy fiets is nie. Gelukkig weet sy ma nie hy het die vorige aand dronk by die huis opgedaag nie. Hy kry sy fiets in die agterplaas en sien hy het nog

tweehonderd rand in sy broeksak oor. Hy weet nie wat hy met al die ander geld gemaak het nie, maar vermoed hy het die hele aand vir die bier betaal. Martin is baie afsydig teenoor Freddie.

Freddie onthou van sy afspraak met kliënte en bel hulle om verskoning te maak daarvoor dat hy laat is. Hy jok en sê hy het 'n krisis by die huis. Hy wens hy kan vir Bill in die hande kry om hom te help. Hy dink dat hy en Bill nog baie goeie vriende gaan word.

Aktiwiteit 3.20 Hoofstuk 19

Leerders kan die vrae op hul eie beantwoord en daarna hul antwoorde in klein groepies met mekaar bespreek.

1. Freddie kon niks van die vorige aand onthou nie.
 - (a) Hoe het sy kop gevoel toe hy wakker skrik?
[Dit het gevoel soos 'n ballon wat wil bars.]
 - (b) Waaroor was hy onmiddellik bekommerd en wat was die gevolgtrekking waartoe hy gekom het?
[Hy wou weet of sy ma kwaad vir hom is oor die toestand waarin hy huis toe gekom het. Toe hy haar groet, kon hy sien sy weet nie hy het besope by die huis aangekom nie.]
2.
 - (a) Hoe het hy by die huis gekom en waar is sy fiets?
[Bill moes hom veilig huis toe gebring het en sy fiets staan teen die agterste muur.]
 - (b) Gee 'n aanhaling op bladsy 70 wat 'n aanduiding is dat Bill volgens Freddie 'n opregte vriend is.
[“... want ons is pals. ... Ons sal nog ver paaie loop. Ek en Bill.”]
3. Watter leuens vertel Freddie vir sy ma?
[Hy sê hy het laat gewerk omdat hy baie geld wil maak, sodat hy vir hulle 'n groot huis kan koop.]
4. Wat vertel sy ma hom van Martin?
[Martin is kwaad vir hom omdat hy hom nie meer vat om 'n bietjie te gaan stap nie.]
5. Watter wanpersepsies het Freddie van Bill?
[Hy voel Bill het hom uit die moeilikheid gehelp en dat hy 'n ware vriend is. Bill het hom ook vertel dat hy nog sal leer om drank soos 'n man te vat. Freddie dink dat hy en Bill nog lank vriende gaan wees.]
6. Bespreek: waarom dink Freddie sy ma jok wanneer sy sê sy is gelukkig in Derdestraat?
[Daar is armoede in Derdestraat en die mense daar voer 'n sukkelbestaan. Freddie meen mens kan nie in sulke omstandighede gelukkig wees nie. Vra die leerders of hulle hiermee staaemstem en hou 'n klasbespreking oor “arm en gelukkig?”]

Hoofstuk 20

In 'n neutedop

Dit word 'n roetine vir Bill en Freddie om elke naweek saam te gaan bier drink. Bill vra vir Freddie om nie vir sy ma te sê hulle is maats nie. Hy sê almal vertel stories oor hom en hoe sleg hy is. Freddie neem Bill soms – wanneer sy kliënte nie tuis is nie – saam wanneer hy hul honde gaan was. Hy wens Bill was sy broer.

Freddie begin besef Bill het 'n “intense belangstelling” in binneshuise versiering. Hy meen Bill sal dit nog ver in die lewe bring omdat hy so entoesiasies oor alles is. Hy sien ook Bill stel rêrig in hom belang.

By meneer Makoena se huis vind Bill uit Freddie het al sesduisend rand gespaar. Bill sê hy is 'n adviseur. Hy sê hy sal tienduiseend rand vir Freddie kan verdubbel. Hy verseker Freddie dat hy op dié manier maklik en gou ryk sal word.

Aktiwiteit 3.21 Hoofstuk 20

Leerders kan al die vrae, behalwe die wat met die gemerk is, individueel doen en hul antwoorde in hul werkboeke neerskryf. Hulle hou 'n klasbespreking oor Vrae 5, 9 en 11.

1. Wat doen Bill en Freddie elke Saterdag wanneer Freddie klaar gewerk het?
[Hulle drink bier by die Blue Hotel.]
2. Watter groot fout maak Freddie wanneer sy kliënte nie by die huis is nie?
[Hy neem vir Bill saam na sy kliënte se huise toe.]
3. Dink jy Bill stel werklik in binneshuise versiering belang?
[Die leerders gee 'n eie mening. Wanneer die verhaal later ontvou, kan hulle weer na hul antwoord kyk om te sien of hulle reg of verkeerd was.]
4. Hoe kan ons volgens die gebeure in hierdie hoofstuk vasstel dat Bill nie opreg is nie?
[Bill wil alles van Freddie weet en onderneem om as sy finansiële adviseur op te tree. Hy sê ook hy sal Freddie se geld binne drie dae verdubbel.]
5. Vind koerantberigte oor skemas waar mense belooft word dat hulle gou ryk sal word en waar die skema ineens stort en mense al hulle geld verloor.
 [Indien die leerders nie sulke berigte kan vind nie, kan jy hulle vra of so iets al ooit met een van hulle familielede of vriende gebeur het en ook jou eie staaltjies van soortgelyke gebeure met hulle deel.]
6. Watter wanpersepsies skep Bill by Freddie?
[Bill skep die indruk dat hy entoesiasies oor die lewe is en dat hy werlik in Freddie belangstel. Hy laat Freddie ook dink hy steek nie sy neus in ander se sake nie en dat hy weet hoe om met geld te werk.]
7. Waarom kan ons Bill se planne om die geld te verdubbel as 'n belangrike faktor in die ontwikkeling van intrige in *Droomvangers* beskou?
[Bill verduidelik nie in soveel woorde hoe hy die geld gaan verdubbel nie en die leser begin vermoed alles is nie pluis nie.]
8. Watter bedrag kan Bill (skynbaar) in drie dae verdubbel?
[Tienduiseend rand].

9. Hoe manipuleer Bill vir Freddie om te glo dat hy (Bill) 'n sakeman is?
 [Hy sê hy het 'n sake-onderneming en praat op 'n oënskynlik vaardige manier oor besigheid. Hy sê mens moet net die regte produkte – teen 'n groot wins – verkoop. Vra die leerders om te bespiegel oor presies wat Bill se “produkte” is. Volgens hom verkoop hy televisies, kameras, ensovoorts. Dink hulle dit is die waarheid? Hulle kan later weer na hul antwoorde kyk om te sien of hulle reg was.]
10. Waarom is Freddie so gretig om sy geld te verdubbel?
 [Dit sal gerieflik wees om so vinnig geld te verdien, sonder om hard te werk daarvoor.]
11. Watter lewenslesse kry jy oor geld en geldsake in hierdie hoofstuk?
 [Mens moet nie sommer by engeen raad oor jou geldsake aanvaar nie. Jy moet ook nie dink dat almal van jou sal hou net omdat jy geld het nie.]

Hoofstuk 21

In 'n neutedop

Freddie besef hy sal binnekort tienduisend rand hê. Hy sal die geld vir Bill gee om te verdubbel en hy droom daarvoor om dan vir hom 'n tweedehandse motor te koop.

Sy ma konfronteer hom omdat hy deesdae so anders optree. Hulle het 'n argument oor sy afwesigheid by die skool en sy verhouding met sy ma, Martin, Abigail, miss Jackson en Crasher. Hy verstaan nie waarom sy ma so tekere gaan nie en sê hy werk hard om geld te maak. Sy ma sê egter vir hom alles gaan nie oor geld nie.

Toe hy daardie aand gaan slaap, wonder hy weer hoe mevrou Stadford geweet het dit was hy wat vir Pixie ontvoer en gebad het. Hy mis vir Martin by hom in die kamer en voel dat almal, behalwe Bill, naar is met hom.

Aktiwiteit 3.22 Hoofstuk 21

Leerders werk in pare of groepe en bespreek die volgende vrae. Hulle skryf hul gesamentlike antwoorde in hul werkboeke neer.

- Freddie se ma wil met hom praat.
 - Waarom het hy nie tyd om met sy ma te praat nie?
 [Hy is te besig om die geld in sy rekening te tel.]
 - Waaroor wil sy ma met hom praat?
 [Sy wil weet wat fout is met hom en hoekom hy so snaaks teenoor Abigail optree. Sy wil ook weet hoekom hy elke week 'n dag afwesig is by die skool.]
 - Hoe kan ons Freddie se houding teenoor sy ma beskryf?
 [Hy is arrogant, hardkoppig en rebels.]
- Wat is op die oomblik die grootste prioriteit in Freddie se lewe?
 [Alles gaan vir hom oor geld en hy wil spaar vir 'n groot huis en 'n motor.]
- Wat vertel Bill vir Freddie van miss Jackson?
 [Hy sê miss Jackson is “seniel” en sy weet nie wat om haar aangaan nie (bladsy 75).]

4. Skielik word almal wat in Freddie se lewe belangrik was, op die agtergrond geskuif.
- (a) Wie was die belangrike mense en wesens in Freddie se lewe?
[Sy ma, miss Jackson, Abigail en Martin en Crasher.]
- (b) Hoe weet jy Freddie se verhouding met Bill is op hierdie stadium vir hom belangriker as sy verhouding met sy ma?
[Hy glo alles wat Bill sê, selfs Bill se uitlating oor sy geliefde miss Jackson. Hy besluit ook om die sake waaroor sy ma hom voor stok gekry het, met Bill te bespreek.]
5. Slaan die betekenis van die volgende woorde in die woordeboek na en skryf dit neer.
- (a) Seniel
[Oud, afgetakel, vergeetagtig.]
- (b) Krepeer
[Om te vergaan van armoede en ellende.]

Hoofstuk 22

In 'n neutedop

Bill sê vir Freddie hy moet hom nie steur aan sy ma nie, omdat ma's altyd "worry". Hy vertel vir Freddie dat sy pa, Oompie, hom mishandel het toe hy klein was en wys vir Freddie 'n litteken op sy bors. Freddie kry vir Bill jammer, omdat niemand na sy kant van die storie wil luister nie. Freddie sê vir Bill dat mense ook deesdae anders teenoor hóm optree. Selfs sy ma hou nie van die idéé dat hy so vinnig geld maak nie en sy lieg vir hom wanneer sy sê sy is gelukkig in hulle huisie. Bill sê almal is jaloers op Freddie. Hy praat met veragting van mrs en Oompie Naudé, sy ouers. Hy sê sy ouers is ryk, maar baie suinig. Hy praat ook met groot negatiewiteit oor Crasher – dit pla Freddie wel bietjie. Freddie sê Bill is vir hom soos 'n broer en dat hy baie by Bill leer. Bill lag hieroor en sê Freddie kan hom vertrou en altyd op hom staatmaak.

Aktiwiteit 3.23 Hoofstuk 22

Verdeel die klas in twee. Die leerders kan tydens die beantwoording van hierdie vrae voorberei vir 'n debat oor die volgende onderwerp: "Is almal regtig jaloers op Freddie of nie?" Elke groep moet sterk standpunt inneem om hul mening te verdedig.

- Watter rol vertolk Bill nou in Freddie se lewe?
[Hy tree op as Freddie se leermeester. Freddie dink ook Bill verstaan sy probleme en dat Bill soos 'n broer is. Hy reken hy kan op Bill vertrou. Bill belowe hy sal Freddie nooit in die steek laat nie.]
- Watter negatiewe kommentaar lewer Bill oor Crasher? Dink julle Freddie stem hiermee saam?
[Bill sê Crasher se is lewe niks werd nie en dat hy liever uitgesit moet word, omdat hy "pathetic" is (bladsy 78).]
- Freddie wil Crasher weer gaan bad.
 - Wat het Bill hieroor te sê?
[Hy wou weet of sy ma (mrs Naudé) darem vir Freddie betaal.]

- (b) Hoe antwoord Freddie sy vraag?
[Hy sê mrs Naudé wou hom betaal, maar hy wou nie die geld aanvaar nie.]
- (c) Wat sê Bill oor sy ouers se finansiële posisie?
[Hulle het baie geld, maar is vreeslik suining.]
4. Verwys na die volgende uittreksel:
“... ek gaan jou nou iets vertel wat ek nog nooit vir enigiemand vertel het nie”
(bladsy 79).
- (a) Wat is dit wat Bill vir Freddie vertel?
[Hy sê sy pa (Oompie) het hom dikwels aangerand. Hy noem dat dit gebeur het wanneer Oompie dronk was.]
- (b) Wat wys hy vir Freddie sodat Freddie sy storie moet glo?
[Hy wys vir Freddie ’n litteneteken op sy bors.]
- (c) Wat sê Freddie sou hy gedoen het as hy in Bill se posisie was?
[Hy sou ook weggeloop het.]
5. (a) Freddie bekla sy lot by Bill, want hy ervaar dinge wat vir hom onverstaanbaar is. Waaroor kla hy?
[Hy kla oor almal wat skielik anders teenoor hom optree. Hy sê sy ma is nie meer trots op hom nie.]
- (b) Hoe verklaar Bill Freddie se huidige omstandighede?
[Hy sê almal is jaloers op Freddie.]

Hoofstuk 23

In ’n neutedop

’n Maand later het Freddie tienduisend rand. Hy beplan om die geld vir Bill te gee, sodat Bill dit vir hom kan verdubbel. Freddie voel of hy in die sewende hemel sweef. Hy dink daaraan om vir Bill ’n tjek te gee, maar hy kan onthou Bill het gesê het hy verkies kontant.

Een Saterdag in Desember neem Bill vir Freddie bank toe met sy afleweringswa. Hy wag voor die bank terwyl Freddie die geld trek. Freddie dink steeds Bill is ’n wonderlike vriend en hy gee vir Bill die geld. Bill belowe hy sal binne drie dae terug wees met twintigduisend rand. Hy sê hulle moet dan ’n groot partytjie hou. Hy bestee egter nie die res van die dag saam met Freddie nie.

Freddie begin dink Bill tree ook deesdae vreemd teenoor hom op. Hy het dikwels nie meer tyd om saam met Freddie te kuier nie en hulle sien al hoe minder van mekaar. Freddie weet nie wat hy vir die res van die dag moet doen nie. Hy wonder of hy en Martin nie kan gaan eende jag nie, of dalk kan hy Crasher gaan was of na miss Jackson toe gaan? Wat sal hy egter vir miss Jackson sê? Sy drome is besig om waar te word en dit het niks met die droomvanger te doen nie.

Freddie wonder wat Abigail doen. Deesdae sien hy haar net by die skool en verder is sy en Robbie gedurig in mekaar se geselskap. Hy dink hy sal sommer maklik ’n meisie kry wanneer hy twintigduisend rand in sy sak het. Freddie voel optimisties oor die lewe.

Aktiwiteit 3.24 Hoofstuk 23

Leerders werk op hul eie en beantwoord die vrae in hul werkboeke.

1. Freddie voel asof hy in die sewende hemel sweef.
 - (a) Watter mylpaal het Freddie nou in sy nuwe lewe behaal?
[Hy het die tienduise­nd rand gemaak.]
 - (b) Wat is sy planne nou dat hy hierdie mikpunt bereik het?
[Freddie gaan die geld vir Bill gee om te verdubbel.]
 - (c) Waarom wil Bill eerder kontant as 'n tjek hê?
[Kontant sal hom vinniger sake kan laat doen.]
2. Hoe word Bill fisies in hierdie hoofstuk beskryf?
[Kort en bonkig.]
3. ““Drie dae, ’ belowe Bill” (bladsy 82).
 - (a) Wat sal, volgens Bill, binne drie dae gebeur?
[Hy sal Freddie se tienduise­nd rand verdubbel.]
 - (b) Waarom kan Bill nie die Saterdag verder met Freddie deurbring nie?
[Hy sal dadelik aan die werk moet spring as Freddie Maandag sy geld wil hê.]
 - (c) Hoe sal Freddie en Bill hul sukses Maandag vier?
[Hulle sal ’n groot partytjie by Bill se huis hou.]
4. Wat oorweeg Freddie toe alles om vir die res van die Saterdag te doen?
[Hy kan Martin vir ’n wandeling neem, gaan eende jag in die vlei, of kos voorberei vir wanneer sy ma huis toe kom. Hy kan ook vir Crasher gaan bad of by miss Jackson gaan kuier.]
5. Waarom pla dit skielik vir Freddie dat hy Abigail net af en toe sien?
[Abigail kyk hom so snaaks aan en sy en Robbie is nou gereeld in mekaar se geselskap.]
6. Verwys na die volgende stelling:
“Al my drome is besig om waar te word” (bladsy 83).
Hoe verklaar Freddie dit dat sy drome uiteindelik waar geword het?
[Hy meen sy drome het niks met die droomvanger te doen nie en dat hy self sy drome laat waar word het.]
7. Wat dink Freddie oor die wêreld nadat Bill hom afgelaai het?
[Die wêreld – of die lewe in Derde­straat – is glad nie so sleg nie.]

Hoofstuk 24

In ’n neutedop

Toe Freddie tuis kom, fluit hy dadelik vir Martin, maar die hond reageer nie. Die voordeur is reeds oop en sy ma kom in die gang af na hom toe aangehardloop. Sy sê sy is beroof – sy het haar eie geld, sowel as van die winkel se geld by haar gehad. Hulle het dus nou geen geld vir die huishouding nie. Freddie stel sy ma herhaaldelik gerus en sê hy het geld. Hy onthou egter hy het al sy geld vir Bill gegee en sê vir sy ma hy sal die geld by Bill gaan haal. Hy besef hy weet nie waar Bill woon nie. Sy ma is ontsteld toe sy hoor

hy is met Bill deurmekaar. Freddie verdedig egter vir Bill en bly onwrikbaar glo dat Bill sy vriend is.

Sy ma vra hom om vir Martin veearts toe te neem. Sy is bekommerd omdat hy die laaste tyd so afgetrokke is. Freddie vertel ook vir sy ma iemand het by mevrou Stadford se huis ingebreek en dat die polisie sê die inbreker het die huis goed geken. Sy ma gaan rus en hy neem vir Martin veearts toe. Gelukkig het hy genoeg geld in sy sak om die veearts te betaal. Hy besluit om vir Bill by die Blue Hotel te gaan soek en te vra of hy dalk intussen 'n paar honderd rand by Bill kan kry. Hy voel dat sy geld veilig is by Bill.

Aktiwiteit 3.25 Hoofstuk 24

Leerders kan in groepe van vier werk, die vrae bespreek en dan die antwoorde in hul werkboeke te skryf.

1. Raadpleeg 'n woordeboek en skryf die betekenis van “kommosie” neer.
[Wanneer daar 'n groot opskudding is.]
2. Watter skokkende nuus deel Freddie se ma hom toe hulle mekaar in gang tegemoet hardloop?
[Sy is beroof. Die rowers het van haar firma se geld, sowel as al hulle huishoudelike geld, gesteel.]
3. Hoe het die nuus Freddie-hulle se huishouding geraak?
[Hulle het geen huishoudelike geld vir die res van die maand oorgehad nie.]
4. Wat kan Freddie doen om hierdie probleem op te los?
[Hy kan vir sy ma geld leen.]
5. Freddie vertel sy ma dat Bill al sy geld het.
 - (a) Wat wil sy ma dadelik van Bill weet?
[Sy wil weet of dit Bill Naudé is.]
 - (b) Hoe verduidelik Freddie vir sy ma dat hy weer sy geld in die hande gaan kry?
[Hy sê hy sal sake dadelik kan regstel. Hy moet net uitvind waar Bill is.]
 - (c) Hoe stel Freddie sy ma gerus dat sy geld veilig by Bill is?
[Hy sê vir haar Bill is glad nie so sleg soos wat almal dink nie.]
6. Freddie se ma sê op bladsy 85 vir hom: “Martin is nie lekker nie”.
 - (a) Waarom gaan dit nie goed met Martin nie?
[Freddie skeep hom af en skenk glad nie aan hom aandag nie.]
 - (b) Wat sê Freddie oor Martin se toestand?
[Hy sê Martin makeer niks nie.]
 - (c) Waarheen moet hy vir Martin neem om vas te stel wat met hom verkeerd is?
[Na dokter Brits, die veearts.]
7. Wat het aanleiding gegee tot die groot kommosie by mevrou Stadford se huis?
[Daar was 'n inbraak. Die hele huis was leeg gedra. Die polisie het gesê die inbreker het die huis goed geken.]
8. Watter planne het Freddie om hul huidige finansiële krisis op te los?
[Hy gaan solank 'n honderd- of tweehonderd rand by Bill leen.]
9. Waarom sal niemand, volgens Freddie, 'n kans vat om Bill te beroof nie?
[Freddie dink niemand sal met Bill mors nie.]

10. Voer redes aan waarom jy dink dat Freddie tog eendag 'n veearts kan word.
[Hy het 'n aanvoeling vir honde/diere en hy verdien genoeg geld om vir sy studies te betaal.]

Hoofstuk 25

In 'n neutedop

Dokter Brits beaam Freddie se vermoede dat Martin niks fisies makeer nie. Hy stel egter voor dat Freddie meer tyd saam met Martin moet deurbring. Freddie vertel die veearts hoe besig hy die afgelope tyd was en sê ook wat met sy ma gebeur het. Dokter Brits vra of Freddie hom in die middag by sy praktyk sal kan kom help. Hy vra of Freddie ook 'n veearts wil word. Freddie onthou dat mrs Naudé hom ook al dieselfde vraag gevra het.

Tuis maak Freddie vir sy ma kos. Hulle werk hul begroting uit en sy ma sê sy sal die geld weer vir hom terugbetaal. Freddie wil egter niks hiervan hoor nie en hy voel skuldig omdat hy nooit eers vir haar geld gegee het, of 'n geskenk of blomme gekoop het nie. Freddie sê hy sal die geld in sy ma se rekening oorbetaal.

Hy gaan na die Blue Hotel toe om te hoor waar hy vir Bill in die hande kan kry. Die kroegman, Steve, sê egter hy weet nie waar Bill woon nie en dat hy nie vir Bill goed ken nie. Freddie dink Steve jok vir hom en hy vererg hom bloediglik. Hy besluit om tot Maandag toe te wag – wanneer Bill in elk geval vir hom sy twintigduisend rand sal bring. Hy sal vir sy ma jok en sê dat hy die geld in die volgende week sal oorbetaal. Hy voel sleg omdat hy die afgelope tyd so baie leuens moes vertel.

Aktiwiteit 3.26 Hoofstuk 25

Leerders kan die volgende vrae as 'n tuiswerkopdrag in hul werkboeke doen.

1. Wat is dokter Brits se diagnose?
[Martin makeer niks fisies nie, maar het 'n bietjie aandag van Freddie nodig.]
2. Watter tipe hond is Martin en waarmee vergelyk Freddie hom?
[Hy is 'n worshond en lyk soos 'n volgestopte worsie.]
3. Waarom het dokter Brits gesnork van die lag?
[Freddie het hom vertel dat hy (dokter Brits) net soos Martin lyk en dat hy in sy vorige lewe dalk 'n worshond was. Freddie sê ook dat hyself waarskynlik in sy vorige lewe 'n lang, maer hond – soos Crasher – was.]
4. Wat vra dokter Brits vir Freddie?
[Hy vra of Freddie hom in die middag by die spreekkamer sal kan kom help.]
5. Watter beroep wil dokter Brits graag hê Freddie moet volg?
[Veearts.]
6. Wat sal Freddie doen om gou ryk te word as hy eendag 'n veearts is?
[Hy sal 'n spreekkamer in 'n ryk woonbuurt hê.]
7. Wat doen Freddie en sy ma nadat hy en Martin van die veearts af terugkom?
[Hulle werk 'n begroting vir die huishouding uit vir die res van die maand.]
8. Waaroor het Freddie so 'n skuldige gewete oor al die geld wat hy verdien het?
[Hy het nooit vir sy ma geld gegee nie en ook nie eens vir haar blomme gekoop nie.]

9. Freddie lieg vir sy ma en sê hy gaan die geld Maandag in haar rekening oorbetaal.
- Waar sal hy eerste na Bill begin soek?
[By die Blue Hotel.]
 - Watter skok tref Freddie toe hy Steve oor Bill uitvra?
[Steve ken glad nie vir Bill nie.]
 - Wat wil Steve met Freddie doen toe hy nie sy woord wil aanvaar nie?
[Hy wil Freddie by die kroeg uitgooi. Hy sê Freddie hoort nie daar nie.]
 - Freddie kry nie vir Bill in die hande nie. Wat besluit hy om te doen?
[Hy besluit om net eenvoudig tot Maandag toe te wag, aangesien Bill dan in elk geval sy geld vir hom gaan teruggee.]
10. Wat is aan die einde van die hoofstuk vir Freddie 'n aanduiding dat Bill 'n ware vriend is?
[Steve behandel hom soos 'n irriterende kind noudat Bill nie by is nie.]

Hoofstuk 26

In 'n neutedop

Sondag was Freddie twee kliënte se honde en verdien daarmee honderd rand, waarmee hy vir hom en sy ma kan kos koop. Hy beseft hy sal die vakansie baie geld kan verdien. Hy besluit hy sal die geld wat hy Maandag by Bill gaan kry, belê.

Freddie hoor egter nie die Maandag van Bill nie. Teen die Woensdag het hy steeds niks gehoor nie. Hy beseft hy sal die naweek genoeg geld kan verdien om hom en sy ma vir die maand deur te sien. Freddie is bekommerd oor Bill hom nie kontak nie. Donderdag besluit Freddie om weer na die Blue Hotel toe te gaan. Die kroegman, Steve, gee vir hom Bill se adres, maar sê dat hy nie vir Bill mag sê waar hy dit gekry het nie. Freddie gaan na Bill se huis toe. Bill ontvang hom vriendelik en vra hy moet gou 'n pakkie – volgens Bill 'n visvangboek – by die Blue Hotel gaan aflaai. Die persoon wat vir die pakkie wag, se naam is “Venter”. Bill sê Freddie se geld sal gereed wees wanneer hy die pakkie afgelaai het. Freddie neem die pakkie na die Blue Hotel toe, maar Steve sê vir hom hy moet dit weggooi en spore maak. Hy waarsku Freddie teen Bill. Freddie luister egter nie vir hom nie en gaan terug na Bill se huis toe, sonder dat hy die pakkie afgelaai het. Oppad na Bill toe, stop Freddie om te kyk wat in die pakkie is. Hy sien dit is plastieksakkies vol wit poeier en weet dadelik dit is dwelms. Nou beseft Freddie Bill is 'n skurk wat hom misbruik het. Dit voel vir hom of hy deel is van 'n slegte droom.

By Bill se huis sien Freddie dadelik Bill is weg. Hy bly hoop dat Bill hom nie in die steek sal laat nie, maar kom gou agter die huis is verlate – asof daar nog nooit mense gewoon het nie. Hy staan dus met 'n sak vol dwelms by hom en al sy geld is weg. Skielik stop 'n Opel met skreeuende bande agter Freddie. Hy weet dadelik dit is Venter wat sy dwelms soek.

Aktiwiteit 3.27 Hoofstuk 26

Leerders werk op hul eie en skryf hul antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Waarom het Freddie en sy ma nie die Sondag honger gelei nie?
[Hy het honderd rand verdien en vir hom en sy ma kos gekoop hiermee.]
2. Wanneer moes Freddie die geld vir sy ma gee?
[Maandag.]
3. Bill maak egter nie Maandag sy opwagting nie. Wanneer het Freddie toe gedink sal hy die geld vir sy ma kan gee?
[Vrydag.]
4. Bespreek die volgende:
 - (a) “Donderdag besluit ek: dis nou dit” (bladsy 92). Wat bedoel Freddie met hierdie woorde?
[Hy moet Bill dringend in die hande kry, want hy soek sy geld.]
 - (b) Watter voorwaarde stel Steve toe hy Bill se adres vir Freddie gee?
[Hy mag nie sê by wie hy dit gekry het nie.]
 - (c) Wat gebeur toe Freddie Bill se voordeurklokkie lui?
[Die deur swaai oop en Bill vra hom om dringend ’n pakkie by die Blue Hotel af te lewer. Wanneer hy terugkom, sal sy geld reg wees.]
 - (d) Wat was volgens Bill in die pakkie wat Freddie moes gaan aflewer? By wie moes hy dit aflewer?
[’n Boek wat handel oor visvang, want die ontvanger – ’n man genaamd Venter – is mal oor visvang.]
5. Toe Freddie by die hotel kom, beveel Steve hom om die pakkie weg te gooi.
 - (a) Wat sê Steve oor Bill?
[Hy sê Freddie moet van hom af wegbly, want hy is “bad news” (bladsy 94).]
 - (b) Hoekom dink Freddie wil Steve hê hy moet die pakkie weggooi?
[Steve hou nie daarvan dat Freddie en Bill sulke goeie vriende is nie.]
 - (c) Waarom besluit Freddie om nie die pakkie weg te gooi nie?
[Hy vertrou steeds vir Bill en hy wil sy geld hê.]
 - (d) Freddie stop op die sypaadjie en maak die pakkie oop. Wat is daarbinne?
[Dwelms.]
 - (e) Tot watter insigte kom Freddie toe hy die dwelms sien?
[Hy was dom, onnosel en wou nie luister nie. Hy besef Bill het hom misbruik en dat Bill ’n skurk is. Freddie voel ook hy het sy geld verniet weggegee.]
 - (f) Freddie voel of hy ’n slegte droom beleef. Waarom kon sy droomvanger nie hierdie nagmerrie keer nie?
[Sy droomvanger lê in die buitekamer. As dit in sy kamervenster gehang het, sou die son dalk hierdie slegte droom verskroei het.]
6. Watter skok wag op Freddie toe hy weer by Bill se huis kom?
[Die huis staan leeg. Bill is weg met sy geld en hy sit met ’n sak vol dwelms.]
7. Wie is die man wat met skreeuende bande voor Bill se huis stilhou en wat maak hy daar?
[Dit is Venter. Hy soek sy dwelms.]

Hoofstuk 27

In 'n neutedop

Freddie is baie bang, hy hardloop weg, spring oor 'n heining en beland in 'n erf waar hy met 'n groot duitse herdershond “praat” en die hond hom toe teen Venter beskerm. Freddie hardloop tot by sy huis. Hy weet glad nie wat om te doen nie! By die huis sien hy sy ma is nog nie tuis nie en dat Martin vir haar sit en wag. Hy vra vir Martin om verskoning vir sy optrede en Martin vergewe hom. Freddie besef nou hy was verkeerd om vir Bill te vertrou en om sy ware vriende te wantrou en af te skeep. Hy besluit om Robbie se hulp te vra. By die Naudés se huis tref hy vir Abigail, Robbie en Crasher in die motorhuis aan. Freddie sê vir hulle hy besef alles is sy skuld. Robbie en Abigail vra hom om hulle van alles te vertel.

Aktiwiteit 3.28 Hoofstuk 27

Leerders bespreek die vrae in groepe en skryf hul gesamentlike antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Wat besef Freddie toe Venter hom agterna sit?
[Hy sal moet wegkom, anders is hy dood.]
2. Toe Freddie oor die muur aan die agterkant van Bill se huis spring, dreig daar ook gevaar. Wat was die gevaar?
[’n Groot Duitse herdershond wat vir hom grom.]
3. Hoe het Freddie van die Duitse herdershond af weggekome?
[Hy het die hond kalmere en die hond het hom laat gaan.]
4. Aan wie bied Freddie eerste verskoning aan oor hy drooggemaak het?
[Martin.]
5. Hoe voel Freddie op hierdie stadium oor Robbie en Abigail se saamwees?
[As hulle mekaar gelukkig maak, is dit nie ’n probleem nie.]
6. Na wie wend Freddie hom nou dat sy lewe in gevaar is?
[Robbie, want hy sal weet wat om te doen.]

Hoofstuk 28

In 'n neutedop

Freddie vertel Robbie en Abigail alles en wys vir hulle die dwelms. Robbie wil weet of Venter hom agtervolg het en of hy weet waar hy woon. Robbie sê hulle moet dadelik polisie toe gaan. Freddie is bang hy gaan opgesluit word, maar Abigail sê hy moet net vir die polisie alles vertel. Freddie besef nou Bill is ’n groot skelm. Hy sien die ysterware in die motorhuis en sien ook die kleihondjies wat Abigail maak, op die rak. Terwyl Robbie, Freddie en Abigail nog staan en gesels, storm Bill en Venter by die motorhuis in. Bill het ’n pistool in sy hand en soek die pakkie wat aan Venter behoort.

Aktiwiteit 3.29 Hoofstuk 28

Leerders kan hierdie vrae mondelings in die klas beantwoord.

1. Freddie vertel vir Robbie en Abigail alles wat gebeur het.
 - (a) Wat doen hy wat Robbie en Abigail laat beseft hy is in groot moeilikheid?
[Freddie haal die dwelmsakkies uit sy sakke.]
 - (b) Wat stel Robbie voor?
[Dat hulle dadelik na die polisie moet gaan.]
 - (c) Freddie is bang hy gaan tronk toe. Wat sê Abigail sal hom die tronk laat vryspring?
[Sy sê hy moet alles vir die polisie vertel.]
 - (d) Wat dink Freddie is die oorsaak van die gemors waarin hy hom bevind?
[Geldgierigheid.]
2. Bespreek die volgende uittreksel:
“Op ’n ander rak is rye kleihonde” (bladsy 102).
 - (a) Wie maak die kleihonde?
[Abigail. (Sy verkoop die kleihonde op die vlooiemark. Daar is ’n groot aanvraag vir die hondjies.)]
 - (b) Tot watter beseft kom Freddie wanneer hy uitvind dat Abigail die kleihonde maak?
[Hy was verkeerd om te dink Abigail en Robbie het ’n verhouding. Eintlik werk hulle net saam.]
3. Bespreek die volgende uittreksel:
“Julle gaan nêrens,” sê Bill en buk onderdeur die garagedeur” (bladsy 102).
Waarom kom Bill daar aan en wat het hy in sy hand?
[Hy kom om Venter se dwelms te kry. Hy het ’n pistool in sy hand.]

Hoofstuk 29

In ’n neutedop

Bill dreig om sy ouers (mrs en Oompie Naudé) seer te maak, maar Robbie sê hulle is nie tuis nie. Freddie beseft Bill het vir hom gelieg toe hy gesê het Oompie het hom mishandel. Hy weet skielik ook Bill is die dief wat by mevrou Stadford ingebreek het. Dit is vir hom duidelik dat Bill hom nog die heelyd misbruik. Bill en Venter het ’n effense uitval en Bill dreig ook vir Freddie.

Hy hou die pistool op Freddie gerig en dreig dat hy Martin – wat die heelyd vir hom grom – sal skiet. Hy sê hy sal met Freddie en Robbie afreken en vir Abigail saam met hom neem om seker te maak hulle gaan nie polisie toe nie. Freddie is bevrees dat hulle almal gaan sterf. Robbie probeer Bill vasvat, maar Bill swaai om en rig die pistool op hom.

Crasher spring op en tref Bill met ’n harde slag in die rug. Die pistool val uit sy hand op die vloer. Abigail probeer die pistool gryp. Robbie slaan Bill met ’n graaf oor sy kop. Venter probeer onder die motorhuisdeur wegkom, maar Martin bespring hom en byt hom in die enkel. Freddie het nie ’n beweging gemaak nie en weet dat alles deur sy gierigheid en koppigheid veroorsaak was.

Aktiwiteit 3.30 Hoofstuk 29

Leerders werk op hul eie en skryf die antwoorde in hul werkboeke neer.

1. Bill se optrede getuig daarvan dat hy 'n skurk is. Gee bewyse uit hierdie hoofstuk wat dié stelling staaf.
[Hy dreig hulle met 'n pistool. Hy sê hy het vir Steve aangerand en dat hy sy ouers wil seermaak. Hy misbruik kinders om sy vuil werk te doen, hy dryf handel met dwelms en hy wil Abigail gyselaar hou, sodat Robbie en Freddie nie polisie toe moet gaan nie.]
2. Waarvan beskuldig Venter vir Bill?
[Hy misbruik kinders om sy vuilwerk te doen.]
3. Wat bedoel Bill wanneer hy sê hy gaan Freddie regsien?
[Hy gaan Freddie slaan.]
4. Freddie is kwaad vir homself oor die gemors waarin hy en sy vriende hulle nou bevind. Watter eienskappe in homself blameer hy hiervoor?
[Sy koppigheid en gierigheid.]
5. Bespreek die volgende uittreksel:
“Bill swaai om en Robbie laat sak sy arm” (bladsy 106).
 - (a) Hoe dreig Bill hierna vir Robbie?
[Hy dreig om Robbie se kop af te skiet.]
 - (b) Wat gebeur onmiddellik nadat Bill vir Robbie gedreig het?
[Crasher bespring Bill en tref hom in die rug. Die pistool val uit Bill se hand uit.]
 - (c) Wat wou Abigail met die pistool doen?
[Sy wou dit optel.]
 - (d) Tot watter aksie het Robbie oorgegaan?
[Hy het 'n graaf gevat en Bill oor die kop geslaan.]
 - (e) Wat het Martin met Venter gedoen?
[Martin het Venter in die enkel gebyt toe hy onder die deur wou uitglip.]

Hoofstuk 30

In 'n neutedop

'n Week na die nare gebeurtenis met Bill, loop Freddie een oggend vroeg vir Mandla raak. Hy vertel Mandla die hele storie en sê alles is deur sy eie dommonselheid veroorsaak. Mandla waarsku dat drome gevaarlik kan wees en Freddie stem saam. Mandla het breed geglimlag en gegroet. Dit het gelyk asof hy nog iets wou sê. Freddie het gewonder waarom Mandla altyd alles van hom af weet. Toe Mandla 'n entjie van hom is, skreeu Mandla vir hom Dingaen (die hond) stuur groete. Freddie besef nou Mandla is eintlik die ryk meneer Makoena. Mandla is dus die persoon wat hom 'n kans gegee het en voorspraak by mevrou Stadford gedoen het. Op haar beurt het mevrou Stadford weer haar vriende van hom vertel. Al die mense vir wie hy in Kroonsig gewerk het, het sy drome laat waar word, maar hy was verskriklik naïef, grootkop en arrogant.

Die volgende jaar in Maart het dinge aansienlik verander in Derdestraat. Miss Jackson het 'n groot bedrag geld met 'n krapkaart gewen en sy en Abigail het in Duitsland gaan toer.

Freddie moes intussen weer sy besigheid van voor begin. Hierdie keer was dit nie so maklik om geld te verdien nie. Freddie het ook nou elke Saterdag by dokter Brits gaan help en sy toekoms het belowend gelyk.

Een ding wat Freddie geleer het, is dat dit nie maklik is om geld te maak nie. Hy het ook besef die lewe is nie noodwendig makliker wanneer mens geld het nie.

Aktiwiteit 3.31 Hoofstuk 30

Die leerders werk as 'n klas. Hulle bespreek die antwoorde en skryf dit in hul werkboeke neer.

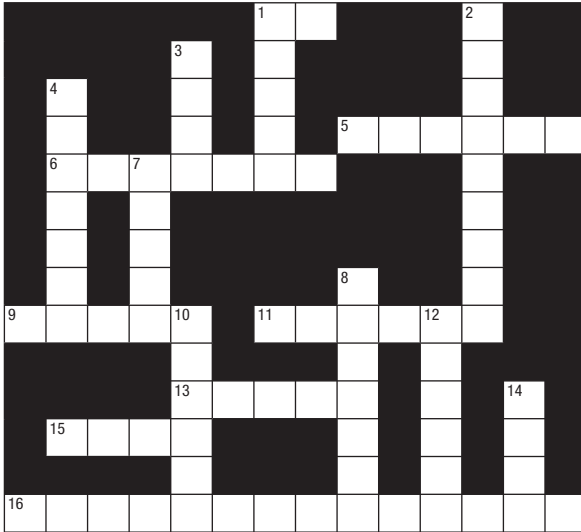
1. Hoe het Freddie uitgevind Mandla is eintlik die skatryk meneer Makoena?
[Mandla het vir Freddie gesê Dingaans stuur vir hom groete. Freddie het geweet Dingaans is meneer Makoena se hond. Hy het twee en twee bymekaargetel en besef dat Mandla en meneer Makoena dieselfde persoon is.]
2. Watter ander dinge wat Freddie nie vroeër verstaan het nie, het nou vir hom sin gemaak?
[Dit was Mandla wat mevrou Stadford vertel het dat Freddie vir Pixie gebad het. Dit het ook vir Freddie verklaar waarom Mandla so baie van hom geweet het.]
3. Hoekom het Mandla vir Freddie gewaarsku oor drome?
[Drome kan gevaarlik wees wanneer dit 'n obsessie raak.]
4. Drie maande later lyk dit of dinge weer normaal in Derdestraat is.
 - (a) Waarom was dit hierdie keer vir Freddie nie so maklik om geld te maak nie?
[Baie van sy kliënte wou hom nie weer in diens neem nie.]
 - (b) Hoekom was mevrou Stadford kwaad vir Freddie?
[Hy het Bill in haar huis toegelaat. Bill het later by haar huis ingebreek – vandaar sy kastige belangstelling in binneshuise versiering.]
 - (c) Wat het Freddie gedoen om vir almal te wys hy gee vir hulle om?
[Hy het vir sy ma, miss Jackson, mrs Naudé, mevrou Stadford en Abigail blomme gekoop.]
 - (d) Behalwe in Kroonsig, waar het Freddie nog gewerk?
[By dokter Brits, die veearts.]
5. Miss Jackson se droom het ook intussen waar geword.
 - (a) Hoe het dit gebeur dat sy haar droom kon bewaarheid?
[Sy het 'n groot bedrag gewen met die krapkaarte wat sy vir haar koop.]
 - (b) Wie het miss Jackson vergesel op haar droomtog en waarheen het hulle gereis?
[Abigail. Hulle het in Duitsland gaan toer.]
6. Bespreek as 'n klas: watter lewenswaarheid oor geld kry ons aan die einde van die hoofstuk?
[Dit is nie maklik om geld te maak nie en as jy geld het, beteken dit nie noodwendig dat die lewe makliker is nie.]

Aktiwiteit 3.32 Voltooi 'n blokkiesraaisel oor Droomvangers

Die leerders werk op hul eie. Jy kan die blokkiesraaisel en leidrade vir elkeen fotostateer.

Leidrade

Dwars

1. Freddie wonder of hierdie persoon trots op hom sou gewees het (bladsy 21).
5. Freddie vind uit Bill dryf hiermee handel (bladsy 96).
6. Freddie het dié maer hond se lewe gered (bladsy 14).
9. Robbie is 'n ... met 'n krom neus (bladsy 13).
11. Freddie is geïrriteerd omdat almal dié persoon prys (bladsy 5).
13. Freddie dink Bill stel ... in hom belang (bladsy 71)
15. Die kleur van Robbie se bakkie (bladsy 12).
16. Hierdie instansie se kostes styg skielik (bladsy 7).

Af

1. Freddie “ontvoer” hierdie hondjie en word dan later deur die hond se eienaar opgespoor (bladsy 46).
2. Almal behalwe Freddie dink hierdie man is 'n nikswerd (twee woorde).
3. Martin lyk só.
4. Die ou dame wat Freddie leer droom, is miss ... (bladsy 17).
7. In Hoofstuk 26–29 van hierdie verhaal is daar baie spanning en
8. Die meisie met wie Freddie wil trou (bladsy 16).
10. Freddie raak ... oor 'n sekere meisie (bladsy 9).
12. Freddie sê vir homself dat hy 'n ... was omdat hy vir niemand wou luister nie (bladsy 96).
14. Abigail maak standbeeldjies van honde. Watter materiaal gebruik sy hiervoor (bladsy 102)?

Antwoorde

Dwars

1. [Pa]
5. [Dwelms]
6. [Crasher]
9. [Engel]
11. [Robbie]
13. [Rêrig]
15. [Rooi]
16. [Munisipaliteit]

Af

1. [Pixie]
2. [Bill Naudé]
3. [wors]
4. [Jackson]
7. [Aksie]
8. [Abigail]
10. [Liries]
12. [Idioot]
14. [Klei]

Aktiwiteit 3.33 Dink na, redeneer en reageer – Mondeling

Die leerders doen die voorbereiding individueel. Elke leerder moet een van die onderstaande onderwerpe kies en 'n mondeling van 60–90 sekondes lewer. Die toespraak moet op redenaarskaartjies geskryf word en kan in die leerders se portefeuljes geplaas word. Die leerders moet die direkte en geïmpliseerde betekenis wat verband hou met armoede, drankmisbruik, ensovoorts, wat in die teks van *Droomvangers* voorkom, in gedagte hou tydens hul voorbereiding vir die mondeling.

Die leerders moet die onderwerpe hieronder in hul mondelinge aanspreek.

1. Is daar regtig so iets soos goeie en slegte mense, of voel ons almal maar die tweespalt in eie hart?
2. Is mense met min geld minder werd as mense wat baie geld het?
3. Kan 'n mens jouself as suksesvol beskou indien jou verhoudinge met die mense wat jy liefhet, misluk?
4. Kies een van die kwessies wat in *Droomvangers* voorkom (byvoorbeeld geweld, dwelmshandel, drankmisbruik, depressie, misdaad, armoede) en plaas jouself in iemand se skoene wat ervaring van een van die onderwerpe het. Deel jou ervaringe en gevoelens met die klas.

Nota aan die onderwyser: Leerders moet die inligting organiseer deur hoofgedagtes en toepaslike ondersteunende besonderhede of voorbeelde te kies. Gepaste taalgebruik en woordeskat moet gebruik word. 'n Gepaste inleiding en slot moet teenwoordig wees. Hulpmiddels soos plakkate, foto's, musiek en elektroniese middels moet gebruik word om die aanbieding interessant te maak. Stemprojeksie, tempo, oogkontak, liggaamshouding en gebare moet korrek gebruik word en die teikengroep moet in ag geneem word.

Deel 4: Na die lees

Kennis

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- weet watter strategieë gebruik moet word om woordbetekenis vas te stel (Aktiwiteit 4.2)
- weet hoe om toepaslike inligting en besonderhede in tekste te vind (Aktiwiteit 4.2, 4.4, 4.5, 4.10)
- weet hoe 'n boekverslag lyk en hoe om een te skryf (Aktiwiteit 4.10)
- weet wat die impak van 'n verskeidenheid figuurlike en retoriese taal- en literêre stylmiddels op die betekenis van die teks is (Aktiwiteit 4.9).

Vaardighede

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- begrip van karakter, intrige, subintrige, konflik, ruimte/agtergrond en verteller demonstreer (Aktiwiteit 4.6, 4.8)
- die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief kan herken/verduidelik en bewyse hiervoor uit die teks aanhaal (Aktiwiteit 4.1, 4.6)
- in staat wees om boekverslae te lees en skryf (Aktiwiteit 4.10)
- die vermoë demonstreer om die betekenis af van onbekende woorde of beelde in geselekteerde kontekste af te lei (Aktiwiteit 4.1)
- in staat wees om die teks te herlees/hersien om begrip te bevorder (Aktiwiteit 4.2, 4.3, 4.4, 4.10).

Houdings en waardes

Aan die einde van hierdie afdeling, sal die leerders

- kan onderskei tussen feite en menings en 'n eie respons gee (Aktiwiteit 4.3, 4.4, 4.10)
- die skrywer se gevolgtrekkings kan herken en met eie gevolgtrekkings vergelyk (Aktiwiteit 4.8)
- die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van die teks herken/verduidelik (Aktiwiteit 4.1)
- die boodskappe en temas in die teks herken en waardeer (Aktiwiteit 4.7).

Inleiding tot hierdie afdeling

In hierdie afdeling is daar aktiwiteite oor *Droomvangers* om die teks verder te ontgin. Die leerders se response op die teks word ondersoek en hulle oorweeg die voorspellings wat hulle gemaak het voor die lees van die teks en hul uiteindelijke respons op die boek nadat hulle daardeur gewerk het. Die literêre teorie wat in Deel 2 aan die leerders bekend gestel is en in Deel 3 oorsigtelik op die verhaal van toepassing gemaak is, word in hierdie gedeelte verder ontgin. Die leerders lees ook twee resensies oor *Droomvangers* en lug

hul menings oor die resensies. Hulle skryf self 'n resensie, gegrond op hul eie mening van die boek. Baie van die aktiwiteite in hierdie deel kan by die leerders se portefeuljies ingesluit word.

Nota aan die onderwyser: 'n Interessante oefening hier kan wees om vir die leerders te vra om in hulle eie tyd te kyk na 'n paar van die talle rolprente of televisiereekse oor mense wat hul drome wil verwesenlik en die probleme wat daarmee gepaard gaan. Hulle moet dan let op ooreenkomste en verskille tussen dié verhale en *Droomvangers*. Hulle kan groepe vorm en elke groep kan dan 'n verslag oor hulle bevindinge aan die res van die klas lewer.

Leerders se response op *Droomvangers*

Aktiwiteit 4.1 Klasbespreking

Hou 'n klasbespreking oor Vrae 1 tot 11 hieronder. Die leerders beantwoord Vrae 12 en 13 skriftelik in hul werkboeke. Hierdie aktiwiteit sluit aan by Aktiwiteit 1.1 in Deel 1. Daar is geen regte of verkeerde antwoorde vir hierdie vrae nie.

1. Met watter karakter(s) kon julle identifiseer en hoekom?
2. Watter insigte het julle ontwikkel oor kinders wat in enkelouergesinne grootword?
3. Hoe verskil die karakters in hierdie boek se lewens van julle lewens?
4. Met watter karakter(s) het julle die meeste en minste simpatie gehad? Hoekom?
5. Is die storie wat in *Droomvangers* vertel word geloofwaardig? Hoekom?
6. Watter van die karakters se sienings oor geslag, klas, ras, status, geld en magsverhoudings deel julle?
7. Verduidelik watter sienings of waardes wat julle voorheen gehuldig het, deur die lees van die roman verander is.
8. Wat het jy oor jouself en jou eie motivering geleer?
9. Wat dink julle oor die einde van die roman?
10. Wat dink julle het verder met die karakters gebeur?
11. Wat is jul gevoel oor die sosiale waardes wat in hierdie verhaal aangespreek word? Noem die volgende in jul antwoord:
 - (a) dwelmhandel
 - (b) entrepreneurskap
 - (c) alkoholmisbruik onder tieners
 - (d) die begeerte om bo jou omstandighede uit te styg.
12. Het jy van die verhaal gehou of nie? Gee jou redes en motiveer.
13. Watter lewenslesse wil die skrywer ons leer met hierdie verhaal? Stem julle saam met haar oor hierdie aspekte van die lewe?

Aktiwiteit 4.2 Het jou siening verander?

Die leerders werk op hul eie. Hulle skryf hul antwoorde in hul werkboeke neer. Hierdie aktiwiteit sluit aan by Aktiwiteit 2.2 in Afdeling 2.

1. Wat dink julle beteken die titel? Verwys dit na 'n letterlike of 'n figuurlike droomvanger?

[’n Droomvanger hou verband met ’n ou Indiaanse legende wat aanvoer dat dit al die goeie drome deurlaat en die slegte drome word deur die son verbrand. ’n Droomvanger is ’n maaksel van ’n stuk draad waarom materiaal gedraai word. In die draadsirkel is daar ’n fyn web wat geweef word van verskillende stowwe, byvoorbeeld vislyn. Daar hang gewoonlik donsveertjies en stukkies leer, of skulpies, ensovoorts, aan die web. Mense hang hul droomvangers gewoonlik voor ’n venster. Dit word ook beskou as ’n tipe gelukbringer.

In hierdie boek leer ons egter dat ’n droomvanger mense nie vrywaar teen die die nagmerries of die slegte belewenisse van die lewe nie. Freddie vind dít uit wanneer hy met die swendelaar, Bill Naudé, bevriend raak.

Die titel kan bloot ’n letterlike betekenis hê, want Freddie gooi sy droomvanger in die buitekamer en beland later as gevolg hiervan in die moeilikheid. Op ’n figuurlike vlak kan dit op die volgende dui: Freddie se droom het hom “vasgevang” en só gedryf dat hy uiteindelik in ’n posisie beland het waar hy moes erken hy was gierig en koppig in die najaag van sy droom. Mandla Makoena moet hom aan die einde van die verhaal waarsku dat drome gevaarlik is as jy jou totaal en al daaraan oorgee.

Toe Freddie die nagmerrie-agtige belewenis ervaar as gevolg van Bill se skelmstreke, het sy droomvanger in die buitekamer gelê en nie in sy kamervenster gehang sodat die son die slegte droom kon verbrand nie.

Op figuurlike vlak hou die droomvanger dus verband met Freddie se drome wat ’n werklikheid word, maar verongeluk omdat hy so hardkoppig is. Freddie beskou Robbie aanvanklik as “nagmerriefiguur”, maar Robbie help later vir Freddie om uit sy verknorsing te kom. Freddie se situasie kon ook selfs in ’n groter nagmerrie verander het indien hy sou voortgaan om drank te misbruik, soos toe hy en Bill nog vriende was. Aan die einde van die verhaal is Freddie se lewe weer normaal, want sy droomvanger hang weer (letterlik) in sy kamervenster en hy is nou beter toegerus vir die lewe. Die son het die nare droom, Bill Naudé (figuurlik) doodgebrand.]

2. Wat kan jy in retrospek uit die flapteks aflei?

[Uit die flapteks kom die leser agter drome is gevaarlik as jy toelaat dat dit jou hele denke oorneem. Dit maak die leser verder bedag daarop om versigtig met drome om te gaan en skep die verwagting dat een van die hoofkarakters in die boek se drome lelik gaan skeefloop.

Die flapteks verklap ook die wedywering tussen Freddie en Robbie, aangesien dit sinspeel op Robbie se vele vaardighede en sy vriendskap met Abigail.

Die wedywering tussen die twee begin eers werklik toe Freddie self begin geld verdien en daarvan begin droom om eendag ryk te wees, met Abigail te trou, ’n groot huis te hê en baie motors te besit. Sy drome begin vir hom probleme skep, totdat hy besef mens moet nie op andere trap om jou eie drome te bewaarheid nie.]

3. Hoe verskil jou antwoorde nou van dié wat jy in Aktiwiteit 2.2 gegee het?

[Die leerders vergelyk hul antwoorde met die wat hulle aanvanklik gegee het.]

Aktiwiteit 4.3 Skryf 'n brief

Die leerders skryf 'n brief waarin hulle hul persoonlike respons op *Droomvangers* uitdruk. Hulle werk op hul eie en voer die opdrag hieronder uit.

- Verbeel jou jy is 'n inwoner van Derdestraat.
- Skryf 'n brief aan Freddie waarin jy vir hom vertel hoe sy lewe joune beïnvloed het.
- Jy moenie net Freddie se verhaal oortel in die brief nie, maar fokus op wat jy by hom geleer het en hoe sy lewe joune verander het.
- Kies vir jouself 'n interessante karakternaam/bynaam. Jy kan selfs 'n verband trek met jou bynaam en iets wat met Freddie verband hou.
- Jou brief moet 180–200 woorde lank wees.

Nota aan die onderwyser: Die leerders moet 'n koerantberig skryf vir die volgende aktiwiteit. Hersien weer die inligting oor die skryf van 'n koerantberig in Deel 2 voordat die leerders hierdie taak aanpak.

Aktiwiteit 4.4 Skryf 'n koerantberig

Die leerders werk op hul eie en voer die opdrag hieronder uit.

Skryf 'n voorbladberig vir die plaaslike koerant oor die probleme wat tussen Freddie en Bill ontstaan en wat die uiteinde daarvan is. Jy moet die hele voorblad ontwerp en dit moet die volgende elemente bevat:

- die naam van die koerant
- 'n hoofopskrif en die artikel
- 'n foto of skets wat by die berig pas
- 'n onderskif by die foto
- die berig self.

Jou werk moet op 'n A4-grootte bladsy wees.

Die totale aantal woorde moet tussen 200–220 wees.

Die literêre kenmerke van *Droomvangers*

Aktiwiteit 4.5 Kyk 'n fliek!

Probeer om die film *Dreamcatcher* op dvd uit te neem en vir die klas te wys. Indien dit nie moontlik is nie, kan jy die leerders vra om dit self te probeer doen en in groepies by hul huise te kyk. Elke groep moet 'n verteenwoordiger kies om aan die klas verslag te lewer oor die volgende vrae.

1. Hoe vergelyk die mening en idees wat julle aan die begin van die boek gehad het, met hoe julle nou voel?
2. Hoe vergelyk die verhaaldeure in die boek met dié in die film?

Aktiwiteit 4.6 Verteller

Die leerders werk op hul eie en beantwoord die volgende vraag in hul werkboeke.

- Watter soort verteller tree op in *Droomvangers*? Motiveer jou antwoord en gee ten minste vyf aanhalings om dit te staaf.

[Dit is duidelik dat die verhaal vertel word deur die ek-verteller. Die verhaal word aangebied uit die perspektief van Freddie, byvoorbeeld, “‘Ek moet nou slaap, Ma. Ek het môre baie werk’” “‘Ek staan op” (bladsy 76).]

Aktiwiteit 4.7 Hoe hou die ruimte verband met die tema?

Die leerders werk in groepe en bespreek hoe die ruimte in *Droomvangers* met die tema verband hou. Hulle maak aantekeninge oor hul bespreking en lewer dit in vir assessering.

[**Die verhaal speel in verskeie omgewings af.**

- Derdestraat: Die minder goeode woonbuurt waar Freddie en sy ma woon (bladsy 7). Die mense wat hier woon, het net genoeg geld om aan die lewe te bly (bladsy 25). Hierdie woonbuurt skakel met die tema van rykdom versus armoede en Freddie se droom om uit die arm woonbuurt weg te kom en vir hom en sy ma ’n luukse huis in ’n rykmansbuurt te koop.
- Die vlei: Freddie en Martin gaan soek ’n bietjie avontuur in die vlei. Martin wil baie graag ’n eend vang. Freddie dink Martin kan maar net hiervan droom, omdat hy te kort en stadig is om dit ooit reg te kry (bladsy 23, 27). Hierdie ruimte hou met die tema verband omdat dit die een plek is waar Freddie en sy hond, Martin, hul vriendskap na hartelus uitleef. Wanneer Freddie later al hoe meer vasgevang word in sy droom om ryk te word, neem hy nooit meer vir Martin vlei toe nie.
- Kroonsig: Dit is die goeode buurt waar Freddie se drome momentum kry en waar word. Hy gaan werk naweke hier as hondewasser en maak in die proses baie geld. Hy loop egter ook vir Bill Naudé hier raak en word betrek by ’n vriendskap wat later in ’n nagmerrie ontaard (bladsy 36).
- Blue Hotel: Dit is Bill se geliefkoosde drinkplek. Hy sleep vir Freddie saam hiernatoe en leer hom om “soos ’n man te drink”. Die Hotel simboliseer die korrupsie van Freddie se morele waardes – hier betaal hy vir almal se drankies en luister hy na skinderpraatjies oor mense en diere waarvoor hy omgee (byvoorbeeld Oompie, mrs Naudé en Crasher). Later blyk dit ook dat die hotel ’n plek is waar Bill sy dwelms smous (bladsy 63). Bill vertel vir Freddie almal by die Hotel is sy vriende (bladsy 63). Die kroegman, Steve, sê egter vir Freddie hy is nie Bill se vriend nie (bladsy 89) en dat Bill “bad news” is (bladsy 94).
- Die Naudés se garage: Dit is Robbie en Abigail se werkswinkel. Dit is ook die ruimte waar die slothoofstukke afspeel. Die leser kom nou eers agter waarom al die ander karakters in die verhaal vir Bill as ’n skurk beskou. Freddie kom nou tot beter insig en vra homself af waarom hy so naïef was (bladsy 100).]

Aktiwiteit 4.8 Literêre opstel

Die leerders skryf die opstel op hul eie, aan die hand van die opdrag en instruksies hieronder. Jy kan, afhangende van die Graad waarvoor jy die werk aanbied, bepaal hoe lank die opstel moet wees.

1. Skryf 'n literêre opstel oor die hoofkarakters en karakterontwikkeling in *Droomvangers*.
2. Jou opstel moet die elemente uiteengesit in (a)–(d) insluit.
 - (a) 'n Beskrywing van die hoofkarakter en die belangrikste ander karakters se persoonlikhede: watter karaktereieskappe openbaar die karakters?
 - (b) 'n Verduideliking van hoe die hoofkarakter se persoonlikheid gevorm is: hoe het ander karakters en omstandighede bygedra om die karakter se persoonlikheid te vorm?
 - (c) Hoe die verteller die hoofkarakter karakteriseer: van watter daade en woorde laat die verteller die leser van weet, wat sê ander karakters oor dié karakter, wat sê die karakter oor hom/haarself?
 - (d) Wat die leser uit die karakter se lewe en optrede kan leer: wat doen die karakter reg en wat doen hy/sy verkeerd en watter les is daar te leer?

[Hieronder volg 'n uiteensetting van die belangrikste karakters in *Droomvangers*, en hoe die karakterontwikkeling plaasvind.]

Die karakters

Freddie

Freddie is die hoofkarakter. Hy is byna 16 jaar oud (bladsy 10) en in standerd 8 (Graad 10). Freddie is baie lief vir honde en het die Naudés se hond, Crasher, se lewe gered (bladsy 14). Hy meen ook niemand kan 'n hond so vaardig soos hy bad en borsel nie (bladsy 5). Hy beskou homself egter as andersins onprakties en sê al sy vingers is duime (bladsy 13). Hy dink dat hy om hierdie rede nie met Robbie kan kompeteer nie. Freddie moet tot vervelens toe hoor hoe Robbie se hande vir niks verkeerd staan nie (byvoorbeeld bladsy 5, 11, 12). Freddie is 'n dromer (bladsy 16). Hy is lief vir mense en is aanvanklik baie goed vir sy ma, mrs en Oompie Naudé en miss Jackson. Hy het egter baie innerlike konflik omdat hy dikwels nikswerd voel (op bladsy 20 sê hy vir homself hy is 'n “simpel, naïewe kind”). Hy raak soms baie moedeloos en dink hy sal nooit sy drome om ryk te word en met Abigail te trou, kan waar maak nie.

Robbie

Robbie loseer by die Naudés. Hy is 'n agtermekaar mannetjie en sy hande staan vir niks verkeerd nie. Robbie is korter as Freddie en hy het 'n krom neus en 'n swart kenbaardjie. Hy is klaar met skool en het 'n vriendelike glimlag wat almal beïndruk. Op die oog af lyk Robbie ook beskeie (bladsy 11). Hy is 'n gawe kêrel, want hy laat Freddie toe om sy bakkie te bestuur (bladsy 12). Robbie maak geld deur ysterware te maak en op die vlooiemark te verkoop. Freddie dink Robbie is 'n “selfgemaakte man” (bladsy 12) wat “weet wat hy doen” (bladsy 13). Hy is die perfekte entrepreneur.

Freddie se ma

Sy praat gedurig van Robbie (bladsy 5) en is gaande oor hom (bladsy 6). Sy werk by 'n winkel in die middestad en daar is sprake dat sy as hoof van die klereafdeling aangestel gaan word (bladsy 7) – sy kry dan ook later die pos. Freddie se ma is nie veroordelend en beskuldigend nie (bladsy 91). Sy is gelukkig by hul huis in Derdestraat en vir haar gaan alles nie oor geld nie (bladsy 76).

Miss Jackson

Sy is 'n goeie vriendin van Freddie, alhoewel sy soveel ouer as hy is. Sy besing Robbie se lof (bladsy 6). Sy weet alles van drome en dagdrome. Miss Jackson is 'n maer tantetjie (bladsy 16), net vel en seningrige been, haar oë is groot en blou verbleik. Sy droom altyd daarvoor om te reis. Haar droomreis begin altyd by die Suidpool, maar sy het nie geld om haar droom te laat waar word nie (bladsy 17). Op bladsy 28 sê Freddie sy lyk baie oud en meer verweerd as gewoonlik. Miss Jackson het 'n droomvanger en sy moedig Freddie aan om ook te droom – veral om dagdrome te hê (bladsy 17).

Abigail

Die meisie op wie Freddie verlief is en met wie hy eendag wil trou. Freddie dink Abigail is op Robbie verlief en begin haar dus ignoreer. Hy vind later uit sy het bloot net saam met Robbie gewerk. Sy het kleihonde gemaak wat sy op die vlooiemark verkoop het (bladsy 102). Abigail was besig om haar drome te laat waar word met hierdie entrepreneurstaak. Wanneer Freddie besef hoe verkeerd hy teenoor Abigail opgetree het, koop hy vir haar “die mooiste” bos blomme.

Martin

Freddie se oorgewig, kwaai, lui worshond (bladsy 10) en beslis nie die mooiste of dapperste hond wat jy kry nie (bladsy 23). Wanneer Bill en Venter egter later vir Freddie, Abigail en Robbie wil aanval, gedra Martin hom baie dapper (bladsy 106). Freddie en Martin het aanvanklik 'n baie goeie verhouding. Toe Freddie egter vasgevang word in sy gierige drome van rykdom en sy vriendskap met Bill, dryf hy en Martin van mekaar af weg omdat hy Martin afskeep. Freddie vra op bladsy 99 vir Martin om verskoning.

Crasher

Die Naudés se hond. Hy hardloop met stywe bene (bladsy 9) en het 'n maer seningrige lyf (bladsy 14). Freddie bad gereeld vir Crasher en het selfs Crasher se lewe gered (bladsy 15).

Mrs Naudé

Mrs Naudé het ligblou oë. Sy is trots op die verbetering wat Robbie by haar huis aanbring het en spog met haar nuwe heining en voordeur (bladsy 10). Haar man is 'n alkoholis. Sy moedig Freddie aan om 'n hondesalon te begin en speel só 'n groot rol daarin om sy drome te laat realiseer.

Oompie Naudé

Miss Jackson sê Oompie is niks werd nie (bladsy 6). Hy het lang, maer bene en sy gesig is oortrek van fyn blou aartjies. Hy het yl grys hare en drink verskriklik (bladsy 33). Oompie sorg nie vir sy vrou of hond nie, daarom was Freddie elke week vir Crasher. Wanneer

Robbie by die Naudés begin loseer, help hy vir mrs Naudé om die huis te herstel en verbeter hy ook die Naudés se finansiële situasie, omdat hy sy losiesgeld stiptelik betaal.

Bill Naudé

Niemand in Derdestraat weet wat van hom geword het nie – almal weet hy gaan binnekort in die moeilikheid wees of in die tronk beland – hy is ’n nikswerd (bladsy 60). Bill lyk op die oog af gaaf en vriendelik (bladsy 60), maar almal in Derdestraat skinder van hom.

Hy is gespierd (bladsy 64), breed en bonkig (bladsy 81) en sy en sy oë is deurskynend, amper wit (bladsy 103). Hy stel oënskynlik baie belang in binnenshuise versiering (bladsy 71), maar Freddie vind later uit Bill het so in die kliënte se huise rondgekyk omdat hy later daar wou inbreek (bladsy 104). Freddie besef teen die einde van die verhaal Bill is ’n “skurk” (bladsy 96) en ’n “skelm” (bladsy 101). Hy is ’n dwelmsmokkelaar wat Freddie as muil wil gebruik (bladsy 95) en Freddie se geld probeer steel.

Mandla/Meneer Makoena

Hy is ’n stalletjiehouer in die stad. Hy gesels altyd vriendelik met Freddie en Freddie het hom al vergesel na sy stalletjie toe. Hier verkoop hy allerlei ware teen baie lae pryse (bladsy 30). Freddie dink Mandla sal nooit ryk word nie en dat hy nie ’n goeie sakeman is nie (bladsy 30). Mandla praat nooit oor homself nie. Hy is middeljarig, kort en effens oorgewig (bladsy 32). Freddie verstaan nie vir Mandla nie (bladsy 32). Hy is verbaas daaroor dat Mandla so baie van sy doen en late weet. Later vind Freddie uit Mandla is in werklikheid die ryk meneer Makoena wat in Kroonsig woon.

Mevrou Stadford

Sy het groot onskuldige oë, is skatryk en het selfs haar eie chauffeur en swart limousine (bladsy 44, 46).

Pixi

Mevrou Stadford se Malteser, die eerste hond wat Freddie onwettig gewas het om sy dienste onder die aandag van Kroonsig se inwoners te bring (bladsy 46).

Dokter Brits

Die veearts met ’n silwerraambrilletjie en ’n skoon, glatte gesig (bladsy 87).

Steve

Die kroegman by die Blue Hotel. ’n Kort, ouerige, fris man met ’n grys borselkop (bladsy 64) en massiewe skouers (bladsy 89). Bill gee voor Steve is sy vriend (bladsy 63), maar later vind Freddie uit dat Steve inderdaad dink Bill is “bad news” (bladsy 94).

Venter

Hy koop dwelms by Bill Naudé (bladsy 93).

Karakterontwikkeling

Die verhouding tussen Freddie en Robbie

Freddie tree aanvanklik minagtend teenoor Robbie op, omdat hy geïrriteerd is daarmee dat almal Robbie se lof besing: “... ek beplan om eers hierdie Robbie-mannetjie te gaan uitkyk” (bladsy 6).

Toe Freddie Robbie uiteindelik sien, kon hy nie glo die “wonderwerk” lyk doodgewoon nie (bladsy 10). Freddie begin selfs dink Robbie is dalk “nice” (bladsy 11), maar hy het konflik hieroor omdat hy jaloers is daarop dat almal Robbie so prys. Hy dink Robbie is “te goed om waar te wees” (bladsy 13). Toe Freddie vir Abigail wil nooi om saam met hom te gaan uiteet (bladsy 19) en sien hoe sy saam met Robbie in sy bakkie ry, neem sy jaloesie die oorhand. In Hoofstuk 8 (bladsy 21–22) gee Freddie uiting aan sy negatiewe gevoelens oor Robbie. Op bladsy 21 praat Freddie van die “Heilige Robbie” wat te goed is om waar te wees – hy meen Robbie maak net of hy omgee, en dink Robbie verbeel hom hy weet alles. Hy wonder of sy pa sou wou gehad het hy moes soos Robbie wees (bladsy 21–22). Freddie begin om Robbie en Abigail te ignoreer. Hy maak op bladsy 58 of hy nie Robbie se bakkie hoor aankom nie, “want hy het niks wat ek nie het nie”.

Freddie raak vasegving in ’n destruktiewe verhouding met Bill Naudé, maar besef later (wanneer hy diep in die moeilikheid is) Robbie is sy werklike vriend en dat hy Robbie se hulp moet inroep. Freddie moet erken Robbie het nog nooit iets verkeerd aan hom gedoen nie. Freddie weet hy kan Robbie vertrou, want hy het nou hulp nodig (bladsy 100).

Die verhouding tussen Freddie en Abigail

Freddie dink met groot bewondering aan Abigail, maar hy praat met niemand daaroor nie (bladsy 9). Hulle was van Graad 1 af in dieselfde klas (bladsy 14) en hy vertrou haar om Martin vir ’n wandeling te neem. Hy wil graag eendag met haar trou (bladsy 16).

Op bladsy 19 sien Freddie vir Abigail in Robbie se bakkie en sy hand val slap langs sy sy. Hy kan nie anders as om Abigail te ignoreer nie (bladsy 21, 26). Vir Freddie voel dit of Abigail hom en Martin verraai het. Abigail probeer aanvanklik om Freddie se vriendskap terug te wen, maar toe hy stug en afgetrokke bly, begin sy hom ook ignoreer. Hy dink sy is jaloers omdat hy so baie geld maak en dat sy nie daarvan hou nie (bladsy 59). Toe Freddie se ma hom konfronteer oor waarom Abigail nie meer daar kom nie, bars hy uit dat sy niks van hom is nie, want sy het vir Robbie en hy kan nie sien wat sy met hom wil maak nie (bladsy 75). Freddie sê ook hy gee nie om wat Abigail doen nie (bladsy 75).

Wanneer Freddie besef hy was dom en dat hy drooggemaak het, gaan soek hy hulp by Robbie en Abigail. Op hierdie stadium voel hy dat hy nie omgee as hulle ’n verhouding het nie (bladsy 100). Op bladsy 108 lees ons dat hy vir Abigail die pragtigste bos blomme koop om jammer te sê vir sy selfsugtige optrede.

Die verhouding tussen Freddie en miss Jackson

Aanvanklik is dit vir Freddie lekker om by miss Jackson te kuier, want sy leer hom om te droom (bladsy 16). Hy droom saam met haar – hulle doen dit al vir jare (bladsy 17). Miss Jackson het vir Freddie ’n droomvanger gemaak, wat hy voor sy kamervenster gehang het. Hy het later hierdie droomvanger in die buitekamer gaan gooi. Toe Freddie vir die eerste keer in Kroonsig werk kry (en sy droom dus begin waar word), is miss Jackson een van die eerste mense vir wie hy van die goeie nuus gaan vertel (bladsy 48). Freddie en sy ma sien om na miss Jackson, sy ma maak ’n ekstra pasteitjie vir miss Jackson (bladsy 6) en hy neem vir haar boontjebredie (bladsy 29). Wanneer hy geldgierig raak en al sy aandag aan sy werk en aan Bill Naudé begin bestee, begin hy vir miss Jackson verag, byvoorbeeld “Wel, Bill sê sy is in alle geval seniel. Sy weet nie wat rondom haar

aangaan nie” (bladsy 75). Toe Freddie tot ander insigte kom oor hoe mens jou drome moet laat waar word sonder om ander mense seer te maak, koop hy ook vir miss Jackson ’n bos blomme (bladsy 108).

Die verhouding tussen Freddie en Mandla

Die twee ken mekaar, maar eintlik weet Freddie niks van Mandla nie (bladsy 30) en verstaan hy hom ook nie (bladsy 32). Tog bestaan daar ’n vertrouensverhouding tussen die twee (bladsy 40). Freddie is die een wat Mandla aanmoedig om droomvangers te verkoop nadat hy hom daarvan vertel het (bladsy 31). Aan die einde van die verhaal maak Freddie met verbasing die ontdekking dat Mandla in werklikheid meneer Makoena is. Hy verstaan nou waarom Mandla nooit oor homself gepraat het nie. Freddie het elke Saterdag die geheimsinnige meneer Makoena se hond, Dinga, gewas en nooit besef hy het eintlik vir Mandla gewerk nie. Mandla speel ’n groot rol in die vooruitgang van Freddie se onderneming en Freddie is baie dankbaar daarvoor (bladsy 109).

Die verhouding tussen Freddie en Bill

Van meet af aan vertrou Freddie vir Bill – hulle kan vriende word, want Bill is “nice” (bladsy 61). Bill gaan hom beskerm, Freddie voel veilig en dis lekker om met Bill te gesels, want hy verstaan alles (bladsy 65). Freddie bespreek sy huislike sake met Bill (bladsy 77). Hy dink Bill sal hom nooit “drop” nie en dat hy hom verstaan (bladsy 80). Dit is heerlik om ’n vriend soos Bill te hê (bladsy 82). Freddie dink Bill is ’n goeie vriend (bladsy 90). Bill bedank ook vir Freddie vir sy vriendskap (bladsy 93). Freddie maak met Bill vriende omdat hy (Freddie) eensaam is en met niemand kan praat oor die jaloerse gevoelens wat hy teenoor Robbie koester nie. Hy raak ook vasgevang in sy droom om ryk te word en hou op om die mense (en diere) wat hom lief het, se gevoelens te respekteer. Hy sal enigiets doen om sy droom te laat waar word.

Op bladsy 96 verander die verhouding tussen die twee boesemvriende handomkeer, want Freddie kom agter Bill is ’n skurk wat hom net misbruik het. Hy wens dat die polisie Bill vir altyd sal toesluit (bladsy 101). Wanneer Robbie, Freddie en Abigail polisie toe wil gaan om Bill se dwelmsmokkelary oop te vlek, daag Bill by die Naudés se huis op. Hy is glad nie beïndruk met Freddie se optrede nie (bladsy 103) en dreig om Freddie en sy vriende te skiet. Dit is ironies dat Freddie so naïewelik in ’n skurk (Bill) geglo het en ’n ware vriend (Robbie) se hand van vriendskap verwerp het. Sy jaloesie en geldgierigheid het hom blind gemaak vir die twee mense se werklike karaktereenskappe.

Die verhouding tussen Robbie en Abigail

Robbie en Abigail gebruik die Naudés se motorhuis as werkswinkel. Hulle is albei entrepreneurs wat hul ware elke Saterdag – met groot sukses – op die vlooiemark verkoop.

Die verhouding tussen Robbie, Freddie se ma, miss Jackson en mrs Naudé

Hulle almal sê by geleentheid dat Robbie se hande vir niks verkeerd staan nie (bladsy 5). Almal bewonder die vernuf waarmee hy dinge aanpak. Dit is een van die redes waarom Freddie soveel bitterheid teenoor Robbie koester.

Aktiwiteit 4.9 Simboliek

Die leerders werk in pare. Hulle bespreek die volgende vrae en skryf dan hul antwoorde in hul werkboeke neer.

Verduidelik die simboliese waarde van die volgende elemente in *Droomvangers*.

1. Die koppies met die blou patroontjies.
[Freddie en sy ma drink drie keer uit hierdie koppies (bladsy 7, 47, 50) – dit is ’n simbool van goeie nuus.]
2. Robbie se rooi bakkie.
[Vir Freddie is dit ’n aanmoediging om van sy sukkelbestaan weg te breek, want hy beskou die bakkie as ’n simbool van vooruitgang (bladsy 12).]
3. Die droomvanger.
[Slegs die goeie drome word deur die droomvanger deurgelaat en die son verskroei of brand die slegte drome dood (bladsy 16). Die droomvanger en die web daarbinne word egter ook ’n simbool van hoe mens jouself in die web van jou drome kan verstrengel wanneer jy selfsugtig en hardkoppig optree. Freddie sê byvoorbeeld op bladsy 101, “Bill het my toegespinn, ’n prooi in ’n web. Hy het my vasgevang in sy web omdat ek so gierig was, vir niemand wou luister nie”.]
4. Freddie wat sy droomvanger in die buitekamer weggooi.
[Hy glo nie meer hy sal eendag met Abigail kan trou nie, want sy ry saam met Robbie – sy droom is aan flarde (bladsy 20).]
5. Mandla se stilswye
[Hy is verantwoordelik vir Freddie se vinnige vooruitgang, op sy manier het hy vir Freddie ’n kans gegee om sy drome te laat waar word. Freddie maak misbruik van die feit dat sy drome waar word en leer ’n harde les wat van hom ’n beter en verstandiger mens maak.]

Kritiek op *Droomvangers*

Die volgende resensie het in *Boeke-Beeld* verskyn op 13 April 1998.

Lekker om weer ’n Preller-jeugboek te lees

deur Thomas van der Walt

Dit is altyd lekker om ’n nuwe boek van Martie Preller, een van die voorste, en gelukkig ook produktiefste, Afrikaanse kinder- en jeugboekskrywers te lees. Sy skryf vir verskillende ouderdomsgroepe en wissel haar aanslag gedurig.

Of sy fantasie, wetenskapfiksie, kies-jou-eie-avontuur of alledaagse realistiese fiksie skryf, sy doen dit altyd met genoeg humor en in ’n lekker leesstyl. Die term “droomvanger” hou verband met ’n ou Indiaanse legende. Dit is ’n maaksel wat ’n mens voor jou venster hang en wat goeie drome deurlaat maar alle slegte drome opvang om deur die son doodgebrand te word.

Freddie, die hoofkarakter in die boek, raak moedeloos en gooi sy droomvanger weg. Sy droom om gou ryk te word, word dan tog skielik waar maar met onaangename nagevolge. Hy verloor goeie vriende in die proses en wie hy gedink het sy nuwe groot vriend is, bring hom in groot moeilikheid.

Ondanks die voorspelbaarheid van die verhaal (die leser weet lank voor Freddie, eintlik reg van die begin af, dat hy bedrieg word en vind dit vreemd dat hy dit nie ook kan insien nie) lees dit lekker. Martie Preller slaag daarin om alles nie soos 'n les te laat klink nie – iets wat Afrikaanse kinder- en jeugboekskrywers dikwels baie moeilik vind.

Die resensie hieronder het in *Die Burger* verskyn op 25 Februarie 1998.

'n Droom kan ook suur word

deur Madeleine Roux

Freddie gaan ryk word. Skat-skatryk van al die honde wat hy in hul woonbuurt bad.

Die tienerseun se droom van hope geld vir hom en sy arm ma wat hom alleen groot maak lyk straks of dit kan waar word, want die vyftigrandnote stroom in wanneer hy Saterdag gaan honde was.

Maar hondekennis is nie mensekennis nie.

Die vrolike en vlot vertelling van Freddie en sy jong vriendin Abigail, die held Robbie wat hy nie kan vat nie, die verstote Bill wat 'n ware vriend word, en die droompad na rykdom, ontrafel skielik in 'n groot waarskuwingstorie.

Om 'n droomvanger-hangertjie in jou huis te hê, vrywaar jou blykbaar nie van nagmerries nie. En so vinnig soos 'n nagmerrie kan toesak, is Freddie verstrengel in 'n spul leuens, te veel bier, 'n swendelary en selfverwynt oor die verlore geld.

Die sedeles in die slim verhaal lê lig tussen die karakters en beskrywings, met lekker eietydse humor en gesegdes asook 'n aksiebelaaide einde. Die skrywer stroop onnodige detail af en vertel ons sonder omhaal wat ons rêrig wil weet. 'n Slim en genotvolle verhaal vir alle boekwurm-tieners.

Aktiwiteit 4.10 Bespreek die resensies en skryf 'n resensie

Lees hardop deur die resensies en hou dan 'n klasbespreking daaroor. Elke leerder skryf dan individueel 'n resensie in sy/haar werkboek neer.

1. Is hierdie resensies positief of negatief oor *Droomvangers*?
[Die resensies is positief. Beide skrywers meen dit is 'n goeie boek.]
2. Wat sou julle – bykomend tot dit wat hierbo genoem word – oor *Droomvangers* geskryf het in 'n resensie? (Spreek positiewe sowel as negatiewe kritiek uit.)
[Die leerders noem verdere positiewe aspekte van die boek wat hulle in 'n resensie sou noem. Hulle noem ook watter aspekte van die boek volgens hulle verbeter kan word.]

3. Het die twee resensies hierbo jul mening oor die boek verander? Vergelyk jul antwoorde vir hierdie aktiwiteit met die antwoorde wat julle by Aktiwiteit 4.1 verskaf het.

[Die leerders lug hul menings en tref die vergelyking.]

4. Skryf 'n resensie oor *Droomvangers*. Jou resensie moet die volgende opskrifte insluit: Wie is die skrywer? Wat laat die storie werk? Wat nie? Is dit die moeite werd om die boek te lees? Jou resensie moet ontwerp word om soos 'n resensie in 'n glanstydskrif te lyk, met illustrasies, foto's, skeppende lettergebruik en kleur. Jou resensie moet 'n foto of afskrif van die boek se buiteblad insluit, asook inligting oor waar die boek te koop is en wat die prys daarvan is.

Woordelys

beaam (bladsy 46):	iets goedkeur, ja sê, goedkeuring gee
bedenking (bladsy 39):	om te oorweeg of nog 'n besluit neem, nie seker nie
besnuif (bladsy 43):	om te ruik
brabbel (bladsy 5):	om deurmekaar en verward te praat
chauffeur (bladsy 44):	motorbestuurder in diens van ryk of belangrike mense
dramaties (bladsy 52):	onverwagte wyse
dweep (bladsy 5):	oordrewe bewondering
gehawend (bladsy 17):	verflenterd, verinnuweer, erg beskadig
gestoord (bladsy 28):	iemand se rus steur
hadidas (bladsy 44):	reieragtige, insekvretende voël (ibis)
ingesteier (bladsy 33):	waggelend, onvas op bene wees
jelpies (bladsy 15, 55):	klein geluidjies van pure lekkerte
kommosie (bladsy 86):	om 'n opskudding te veroorsaak
krepeer (bladsy 76):	om te vergaan en armoede en ellende
lendelam (bladsy 6):	iets wat nie stewig is nie/wankelrig
naïewe (bladsy 20):	ongekunsteld, onnosel, dom
seniel (bladsy 75):	oud, afgetakel, vergeetagtig
slenter (bladsy 26):	op jou gemak of lusteloos loop
stelte (bladsy 9):	pale met dwarsbalkies waarop jou voete rus wanneer jy hoog wil loop
trionfantlik (bladsy 47):	seëvierend soos wanneer jy sukses behaal
uitbundig (bladsy 47):	opgewonde gevoelens van vreugde
vasberade (bladsy 16):	die wil om iets te doen
verweerd (bladsy 34):	verouderd of stukkend
verwerdig (bladsy 9):	om al die moeite te doen
verwyttend (bladsy 26):	beskuldigend, afkeurend

Assesseringsbylaag: Graad 9 en 10–12, Eerste Addisionele Taal (EAT)

Kritieke en Ontwikkelingsuitkomst

Hierdie boek is gebaseer op die Leeruitkomst (LU's) en Asseseringstandaarde (AS'e) vir letterkunde, soos uiteengesit in die *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–9 (Skole) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal* asook die *Nasionale Kurrikulumverklaring vir Graad 10–12 (Algemeen) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*. Die Nasionale Kurrikulumverklaring (NKV) word onderskryf deur 'n aantal Kritieke Uitkomst (KU's) en Ontwikkelingsuitkomst (OU's) wat deur die Grondwet geïnspireer is. Hierdie uitkomst beskryf die tipe landsburger wat ons onderwysstelsel moet poog om te ontwikkel. Dit is baie belangrik dat jy moet kennis neem van hierdie uitkomst en dit tydens die beplanning en uitvoering van jou werk in gedagte moet hou.

Die KU's vereis dat leerders in staat is om die volgende te doen:

- identifiseer en los probleme op en neem besluite deur kritiese en kreatiewe denke
- werk doeltreffend saam met ander as lede van 'n span, groep, organisasie en gemeenskap
- organiseer en bestuur hulself en hulle aktiwiteite verantwoordelik en doeltreffend
- versamel, ontleed en organiseer inligting en evalueer dit krities
- kommunikeer doeltreffend deur middel van visuele, simboliese en/of taalvaardighede in verskillende vorme
- gebruik wetenskap en tegnologie doeltreffend en krities deur verantwoordelikheid teenoor die omgewing en die gesondheid van ander te toon
- begryp dat die wêreld 'n stel verwante stelsels is waarin probleme nie in isolasie opgelos word nie.

Die OU's stel leerders in staat om die volgende te doen:

- dink na oor en ondersoek 'n verskeidenheid strategieë om meer doeltreffend te leer
- neem as verantwoordelike burgers aan die lewe van die plaaslike, nasionale en wêreldgemeenskap deel
- is kultureel en esteties sensitief in verskeie sosiale kontekste
- ondersoek onderwys- en beroepsmoontlikhede
- ontwikkel entrepreneursgeleenthede.

Leeruitkomst en Asseseringstandaarde

Hierdie gids bied 'n reeks aktiwiteite wat op die Departement van Onderwys se LU's en AS'e vir EAT, Graad 9 en 10–12 gebaseer is. Die Departement van Onderwys definieer die terme LU en AS as volg:

'n LU is 'n verklaring van die bedoelde eindresultaat van leer en onderrig. Dit beskryf kennis, vaardighede en waardes wat leerders aan die einde van die AOO- en VOO-band behoort te verwerf. Die AS'e is kriteria wat gesamentlik beskryf wat 'n leerder behoort te weet en in staat is om te kan doen om die bereiking van die LU op die vlak van 'n spesifieke Graad te toon. AS'e beskryf die kennis, vaardighede en waardes wat leerders moet verwerf om die LU's te bereik. Vir elke LU toon die AS'e gesamentlik die wyse aan waarop konseptuele progressie van Graad tot Graad plaasvind.

Jy sal sien dat daar aan die begin van elke afdeling in hierdie boek, 'n lysie verskyn waarin die kennis, vaardighede, houdings en waardes waarop die bepaalde afdeling fokus, gelys word.

Die LU's vir Afrikaans EAT, Graad 9

- LU1 Luister: Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.
- LU2 Praat: Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne 'n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
- LU3 Lees en Kyk: Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
- LU4 Skryf: Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te gebruik.
- LU5 Dink en redeneer: Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
- LU6 Taalstruktuur- en gebruik: Die leerder is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.

Die LU's vir Afrikaans EAT, Graad 10–12

- LU1 Luister en Praat: Die leerder is in staat om te luister en te praat vir verskillende doeleindes en teikengroepe in 'n verskeidenheid kontekste.
- LU2 Lees en Kyk: Die leerder is in staat om te lees en te kyk vir begrip, om krities te evalueer en om op 'n wye verskeidenheid tekste response te lewer.
- LU3 Skryf en Aanbied: Die leerder is in staat om vir 'n wye verskeidenheid doeleindes en teikengroepe te skryf en aan te bied deur konvensies en formate gepas vir verskillende kontekste te gebruik.
- LU4 Taal: Die leerder is in staat om taalstrukture en -konvensies gepas en doeltreffend te gebruik.

Fokus en integrasie

Neem asseblief kennis dat sekere gedeeltes in hierdie gids sal fokus op spesifieke letterkunde AS'e. Dit beteken egter nie dat dié AS slegs op een plek aangespreek word nie. Al die literêre AS'e vir Graad 9 en 10–12 word deurlopend in die aktiwiteite geïntegreer, alhoewel daar in sommige afdelings meer klem op spesifieke AS'e sal wees.

Die res van die LU's vir Graad 9 en 10–12 word ook deurgaans met die spesifiek letterkundige LU en AS'e, geïntegreer. Hierdie integrasiemoontlikhede word in die teks

met 'n ikoon aangedui by elke aktiwiteit ten einde vir jou 'n aanduiding te gee of die aktiwiteit luister, praat, lees, kyk, skryf of aanbieding (of enige kombinasie hiervan) sal behels. 'n Lysie van die ikone is in die inleiding tot hierdie gids gedruk.

Graad 9 LU	Ikoon	Graad 10–12 LU
Luister (insluitend LU1, LU5)		Luister (LU1)
Praat (insluitend LU2, LU5)		Praat (LU1)
Lees (insluitend LU3, LU5)		Lees (LU2)
Kyk (insluitend LU3)		Kyk (LU2)
Skryf (insluitend LU4, LU5, LU6)		Skryf (LU3)
Aanbied: skryf en praat (insluitend LU2, LU4)		Aanbied (LU3)

Verwys asseblief na die *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–9 (Skole), Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*, asook die *Nasionale Kurrikulumverklaring vir Graad 10–12 (Algemeen) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal* vir 'n volledige lys van al die LU's en AS'e vir Afrikaans EAT.

Die fokus van hierdie gids vir Graad 9

Die fokus van hierdie gids is LU3 met spesifieke klem op die AS'e hieronder.

- AS3.1 Lees 'n verhaal (fiksie).
- AS3.5 Ontleed mediatekste krities (soos 'n kort koerantberig).
- AS3.6 Gebruik leesstrategieë.
- AS3.7 Lees vir genot.
- AS3.8 Toon begrip vir die gebruik van naslaanwerke.
- AS3.9 Demonstreer 'n leeswoordeskat van 6 000 tot 7 500 alledaagse woorde.

Die sleutelwoorde wat vaardigheid, kennis, houdings en waardes van die AS'e vir Graad 9 aanbetref, word hieronder vir jou gerief met grys geskakeer.

LU3: Lees en Kyk Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.	
Fokus in hierdie gids	AS3.1 Lees 'n verhaal (fiksie)
Aktiwiteit 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 3.6, 3.17, 4.2	9.3.1.2 Verstaan betekenis van dinge wat nie direk genoem word nie deur afleidings te maak.
Aktiwiteit 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 2.1, 2.2, 3.6, 4.1, 4.3, 4.4, 4.10	9.3.1.4 Verduidelik en evalueer perspektief/houding in sowel die geskrewe as visuele dele van 'n teks en bied alternatiewe idees.

Aktiwiteit 2.5, 3.1–3.31, 4.6, 4.8	9.3.1.7 Toon begrip van karakter, intrige, ruimte/agtergrond en verteller in fiktiewe tekste.
Fokus in hierdie gids	AS3.5 Ontleed mediatekste krities
Aktiwiteit 3.5, 4.3, 4.4	9.3.5.2 Ontleed die tekssoort en register/styl (soos: koerantberigte het opskrifte, gebruik kort sinne en paragrawe, die direkte rede en kort, alledaagse adjektiewe om die leser se aandag te trek).
Fokus in hierdie gids	AS3.6 Gebruik leesstrategieë
Aktiwiteit 1.5 (stiplees), 2.4 (soeklees), 3.4 (soeklees), Verskillende leestegnieke kan aangewend word vir al die aktiwiteite in Deel 3.	9.3.6.2 Pas gepaste leestegnieke op verskillende tekssoorte toe .
Aktiwiteit 2.1, 2.2, 3.32, 4.2	9.3.6.4 Gebruik strategieë om woordbetekenis vas te stel
Fokus in hierdie gids	AS3.7 Lees vir genot
Aktiwiteit 1.1–4.9	9.3.7.1 Lees fiktiewe en niefiktiewe tekste op die gepaste lees- en taalvlak.
Aktiwiteit 1.1–4.9	9.3.7.2 Lees enkele nuwe tekssoorte.
Aktiwiteit 4.10	9.3.7.3 Lees en skryf boekverslae.
Fokus in hierdie gids	AS3.8 Toon begrip vir die gebruik van naslaanwerke
Aktiwiteit 1.3, 3.3, 3.22, 3.25 en deurgaans.	9.3.8.2 Gebruik 'n woordeboek, 'n eenvoudige tesourus en ensiklopedieë.
Fokus in hierdie gids	AS3.9 Leeswoordeskat
Al die aktiwiteite in hierdie boek is daarop gerig om leerders se leeswoordeskat te verbeter.	9.3.9 Demonstreer 'n leeswoordeskat van 6 000 tot 7 500 alledaagse woorde.

Die fokus van hierdie gids vir Graad 10–12

Die fokus van hierdie gids vir Graad 10–12 is LU2, met spesifieke klem op die AS'e hieronder.

- AS2.1 Toon verskeie lees- en kykstrategieë vir begrip en waardering.
- AS2.2 Verduidelik/evalueer die betekenis van 'n wye verskeidenheid geskrewe, visuele, oudio- en audiovisuele tekste.
- AS2.3 Verduidelik/herken hoe taal en beelde waardes en houdings kan weerspieël en vorm in tekste.
- AS2.4 Verken die hoofkenmerke van tekste en verduidelik hoe betekenis deur die leser se interaksie met tekste geskep word.

Die LU's vir Graad 10–12 is eenders. Daar is minimale verskille tussen die AS'e. Die verwagte prestasievlakke neem egter in moeilikheidsgraad en omvang toe. (Verwys asseblief na die gedeelte oor "Progressie" hieronder.) Die verskille wat daar in die omskrywing van hierdie AS'e voorkom tussen Graad 10–12 (veral wat betref sleutelwoorde), word hieronder met grys gemerk vir jou aandag. Hierdie verskille moet asseblief deurgaans in ag geneem word in jou benadering tot en behandeling van die aktiwiteite in hierdie boek.

LU2: Lees en Kyk
Die leerder is in staat om te lees en te kyk vir begrip, om krities te evalueer en om op 'n wye verskeidenheid tekste response te lewer.

AS2.1 Toon verskeie lees- en kykstrategieë vir begrip en waardering.

Fokus in hierdie gids	Graad 10	Graad 11	Graad 12
Aktiwiteit 1.1, 1.3, 1.4, 2.2, 4.1, 4.2	10.2.1.1 Vra vrae ten einde voorspellings te kan maak.	11.2.1.1 Vra vrae ten einde voorspellings te kan maak.	12.2.1.1 Vra vrae ten einde voorspellings te kan maak.
Aktiwiteit 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.2, 3.6, 4.1	10.2.1.6 Lei die betekenis af van onbekende woorde of beelde in geselekteerde kontekste deur kennis van grammatika, woordaanpakvaardighede, kontekstuele leidrade, klank, kleur, ontwerp, plasing en deur sintuie te gebruik.	11.2.1.6 Lei die betekenis af van onbekende woorde of beelde in geselekteerde kontekste deur kennis van grammatika, woordaanpakvaardighede, kontekstuele leidrade, klank, kleur, ontwerp, plasing en deur sintuie te gebruik.	12.2.1.6 Lei die betekenis af van onbekende woorde of beelde in geselekteerde kontekste deur kennis van grammatika, woordaanpakvaardighede, kontekstuele leidrade, klank, kleur, ontwerp, plasing en deur sintuie te gebruik.
Aktiwiteit 1.2, 1.5, 3.1–3.31, 4.2, 4.3, 4.4, 4.10	10.2.1.7 Herlees/kyk weer na en hersien tekste om begrip te bevorder.	11.2.1.7 Herlees/kyk weer na en hersien tekste om begrip te bevorder.	12.2.1.7 Herlees/kyk weer na en hersien tekste om begrip te bevorder.

AS2.2 Verduidelik/evalueer die betekenis van 'n wye verskeidenheid geskrewe, visuele, audio- en audiovisuele tekste.

	Graad 10	Graad 11	Graad 12
Aktiwiteit 1.2, 1.3, 1.5, 2.1, 2.2, 3.1–3.31, 4.2, 4.3, 4.4, 4.10	10.2.2.1 Vind toepaslike inligting en besonderhede in tekste.	11.2.2.1 Vind toepaslike inligting en besonderhede in tekste.	12.2.2.1 Vind toepaslike inligting en besonderhede in tekste.
Aktiwiteit 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 4.3, 4.4, 4.10	10.2.2.3 Onderskei tussen feite en menings en gee eie respons.	11.2.2.3 Onderskei tussen feite en menings en motiveer eie respons.	12.2.2.3 Onderskei tussen feite en menings en motiveer eie respons.
Aktiwiteit 1.3, 1.6, 2.1, 3.6, 3.17, 4.2	10.2.2.4 Herken direkte en verskuilde betekenis.	11.2.2.4 Herken die verskil tussen direkte en geïmpliseerde (verskuilde) betekenis.	12.2.2.4 Verduidelik die verskil tussen direkte en geïmpliseerde (verskuilde) betekenis.
Aktiwiteit 4.1, 4.6	10.2.2.5 Herken die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief en gee enkele bewyse uit die teks.	11.2.2.5 Verduidelik die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief en gee ondersteunende bewyse uit die teks.	12.2.2.5 Verduidelik die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief en gee ondersteunende bewyse uit die teks.
Aktiwiteit 1.5, 3.1, 3.2, 3.11, 3.19, 3.20, 3.33, 4.1	10.2.2.6 Herken, met hulp, die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste.	11.2.2.6 Herken die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste.	12.2.2.6 Verduidelik die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste en toon aan hoe dit betekenis beïnvloed.
Aktiwiteit 1.4, 3.1, 3.2, 3.4, 3.15, 3.16, 3.18, 4.9	10.2.2.7 Herken en verduidelik die impak van 'n verskeidenheid figuurlike en retoriese taal- en literêre stylmiddels op die betekenis van 'n teks soos metafoor, vergelyking, personifikasie, metonimia, klanknabootsing, simbool, hiperbool, kontras, sarkasme en ironie.	11.2.2.7 Herken en verduidelik die impak van 'n verskeidenheid figuurlike en retoriese taal- en literêre stylmiddels op die betekenis van 'n teks soos metafoor, vergelyking, personifikasie, metonimia, klanknabootsing, simbool, hiperbool, kontras, sarkasme, ironie, satire en antiklimaks.	12.2.2.7 Herken en verduidelik die impak op van 'n verskeidenheid figuurlike en retoriese taal- en 'n wye verskeidenheid literêre stylmiddels die betekenis van 'n teks soos inversie, metafoor, vergelyking, personifikasie, metonimia, klanknabootsing, simbool, hiperbool, kontras, sarkasme, karikatuur (spot), ironie, satire, paradoks, antiklimaks en woordspeling.

Aktiwiteit 1.4, 4.8	10.2.2.8 Verduidelik die skrywer se gevolgtrekkings en vergelyk met eie.	11.2.2.8 Verduidelik die skrywer se gevolgtrekkings en vergelyk met eie.	12.2.2.8 Verduidelik die skrywer se afeidings en gevolgtrekkings en vergelyk met eie.
Aktiwiteit 1.1, 1.6, 2.1, 2.2, 3.2, 3.33, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.10	10.2.2.10 Gee en motiveer persoonlike response op tekste.	11.2.2.10 Gee en motiveer persoonlike response op tekste.	12.2.2.10 Gee en motiveer, met oortuiging , persoonlike response op tekste.
AS2.3 Herken/verduidelik hoe taal en beelde waardes en houdings kan weerspieël en vorm in tekste.			
Fokus in hierdie gids	Graad 10	Graad 11	Graad 12
Aktiwiteit 1.5, 1.6, 2.3, 3.2, 3.9, 3.11, 3.20, 3.33, 4.1	10.2.3.1 Herken sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings soos sienings oor geslag, klas, ouderdom, magsverhoudings, menseregte, inklusiwiteit en die omgewing.	11.2.3.1 Herken en verduidelik sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings soos sienings oor geslag, klas, ouderdom, magsverhoudings, menseregte, inklusiwiteit en die omgewing.	12.2.3.1 Verduidelik die sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings soos sienings oor geslag, klas, ouderdom, magsverhoudings, menseregte, inklusiwiteit en die omgewing.
Aktiwiteit 1.6, 2.3, 3.2	10.2.3.2 Herken die aard van partydigheid, vooroordeel en diskriminasie in tekste.	11.2.3.2 Herken en verduidelik die aard van partydigheid, vooroordeel en diskriminasie in tekste.	12.2.3.2 Verduidelik die aard van partydigheid, vooroordeel en diskriminasie in tekste.
AS2.4 Verken die hoofkenmerke van tekste en verduidelik hoe betekenis deur die lesers se interaksie met tekste geskep word.			
2.4.2: Literêre tekste			
Fokus in hierdie gids	Graad 10	Graad 11	Graad 12
Aktiwiteit 2.5, 3.1–3.31, 4.6, 4.8	10.2.4.2.1 Beskryf die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik, karakter en die rol van die verteller waar toepaslik.	11.2.4.2.1 Beskryf die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik en karakter en die rol van die verteller waar toepaslik.	12.2.4.2.1 Verduidelik en interpreteer die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik en karakter en die rol van die verteller waar toepaslik.
Aktiwiteit 2.5, 3.1–3.31, 3.33, 3.20, 3.30, 4.6	10.2.4.2.2 Identifiseer en verduidelik boodskappe en temas en toon die verband met geslekteerde uittreksels uit die res van die teks.	11.2.4.2.2 Identifiseer en verduidelik boodskappe en temas en toon die verband met geslekteerde uittreksels uit die res van die teks.	12.2.4.2.2 Verduidelik en interpreteer die boodskappe en temas en toon die verband met die teks as geheel .
Aktiwiteit 2.5, 3.18, 4.8	10.2.4.2.3 Beskryf hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema.	11.2.4.2.3 Verduidelik hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema.	12.2.4.2.3 Interpreteer hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema.
Aktiwiteit 2.5, 3.1–3.31	10.2.4.2.4 Beskryf stemming, tydsverloop en afloop.	11.2.4.2.4 Verduidelik stemming, tydsverloop, ironiese wendings en afloop.	12.2.4.2.4 Interpreteer stemming, tydsverloop, ironiese wendings en afloop.

Progressie

Progressie verwys na die proses waartydens meer gevorderde en komplekse kennis en vaardighede ontwikkel word. Die *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–9 (Skole) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal* toon progressie vir Graad 9 Afrikaans EAT aan en die *Nasionale Kurrikulumverklaring vir Graad 10–12 (Algemeen) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal* toon progressie van Graad 10–12 vir Afrikaans EAT aan.

In hierdie Bylaag tot die Onderwysersgids vir *Droomvangers* bied ons vir jou gerief riglyne vir die assessering van die aktiwiteite vir onderskeidelik Graad 9, 10, 11 en 12. Die gids kan gebruik word vir die onderrig van die letterkunde-komponent vir Afrikaans EAT in óf Graad 9 óf Graad 10, óf Graad 11, óf Graad 12. Die riglyne wat ons hier aanbied, is gebaseer op inligting vervat in die volgende drie Departementele dokumente:

- *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–9 (Skole) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*
- *Curriculum Statement Grades 10–12 (General): Subject Assessment Guidelines for languages (January 2007)*
- *Nasionale Kurrikulumverklaring vir Graad 10–12 (Algemeen) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal.*

Afgesien van die riglyne wat ons hier bied, is dit egter baie belangrik dat jy jouself ook deeglik moet vergewis van die vlakke van progressie soos uiteengesit in die bogenoemde dokumente. Sommige van die aktiwiteite in hierdie boek is relatief kompleks en jy kan jou eie oordeel gebruik of jy hierdie aktiwiteite op Graad 9-vlak wil aanbied ter voorbereiding van die leerders se VOO-werk. Jy kan ook jou diskresie gebruik om van die meer komplekse aktiwiteite te vereenvoudig, afhangende van die vlak waarop jy die boek aanbied.

Ons beveel sterk aan dat jy, afhangende van die Graad waarvoor jy die teks gebruik, deurlopend die amptelike Departementele dokument raadpleeg om seker te maak dat jy die werk op die korrekte vlak aanbied. Die Kurrikulumverklaring toon ná elke LU aan wat die verwagte prestasievlak vir die bereiking van die uitkoms behels. Die AS'e is só geformuleer dat dit vir elke Graad aandui hoe die verwagte prestasievlakke in moeilikheidsgraad en omvang toeneem. In die Departementele dokumente sal jy ook inligting vind oor inhoud en kontekste, waar progressie van eenvoudig tot kompleks toeneem namate leerders van Graad tot Graad vorder.

Assessering

Algemene inleiding tot assessering

Assessering help die leerders om die waarde van hul eie leer te meet. Dit voorsien hulle van inligting oor hul eie vordering en stel hulle in staat om beheer te neem van en besluite te neem oor hul eie leerproses. Verskeie partye het 'n belang by hoe veral die leerders in Graad 10–12 presteer. Dit sluit in die leerders, hul ouers of voogde, borge, provinsiale onderwysdepartemente, die Minister van Onderwys, werkgewers en hoërondwys- en opleidingsinstansies.

Tipes assessering

- **Aanvangsassessering** is belangrik aan die begin van 'n Graad maar kan op enige tydstip in die leersiklus plaasvind. Dit word gebruik om vas te stel wat leerders reeds weet en kan doen. Jy kan byvoorbeeld – voordat jy hierdie teks met die leerders behandel – individuele leerders vra om 'n gedeelte hardop te lees sodat jy 'n indruk van sy/haar leesvaardigheid kan kry.

- **Diagnostiese assessering** kan gedoen word deur enige tipe assessering in te span om die oorsaak of oorsake van 'n leerhindernis vas te stel. Dit help jou om geskikte ondersteuningstrategieë te selekteer of om die noodigheid vir professionele hulp of remediële lesse te identifiseer. Jy kan byvoorbeeld vir 'n leerder vra om 'n teks in kleindruk te lees as jy vermoed dat 'n sig-gebrek sy/haar leesvaardighede strem.
- **Formatiewe assessering** is enige tipe assessering wat gebruik word om vir die leerder terugvoering te gee. Dit is 'n noodsaaklike element van onderrig en leer aangesien dit die leerproses monitor en ondersteun. Jy kan byvoorbeeld opmerkings by 'n skriftelike opdrag, soos 'n opstel of 'n koerantberig, skryf.
- **Formele (somerende) assessering** word gebruik om 'n oordeel oor die leerder se bekwaamheid of prestasie aan te teken. Dit bied 'n beeld van 'n leerder se bekwaamheid of vordering op 'n gegewe oomblik. Jy kan die leerders byvoorbeeld 'n klastoets laat skryf oor hul begrip van die verhaal tot waar hulle geles het.

Assesseringsmetodes

Aangesien elke assessering nie op sigself heeltemal geldig of betroubaar kan wees nie, moet besluite oor 'n leerder se vordering op meer as een assessering gebaseer wees. Dít is die beginsel agter deurlopende assessering. Deurlopende assessering is 'n strategie wat besluite oor leer baseer op 'n verskeidenheid assesseringsaktiwiteite en gebeure wat op verskillende tye gedurende die leerproses plaasvind.

Die besluit oor watter assesseringsmetodes om te gebruik, is subjektief, eie aan elke onderwyser, graad en skool en onderhewig aan jou professionele oordeel. Die beskikbaarheid van ruimte en hulpbronne beïnvloed hierdie besluit, maar selfs waar daar soortgelyke hulpbronne is, neem onderwysers nogtans verskillende besluite.

Die metodes wat ons vir assesseringsaktiwiteite aan die hand doen, is geskik vir die betrokke AS'e wat geassesseer word. Maak seker dat al die leerders die doel van die assessering deeglik verstaan. Bekwaamheid kan op verskillende maniere gedemonstreer word. 'n Verskeidenheid metodes is dus nodig om hul vermoëns meer volledig te openbaar.

- **Self-assessering:** Leerders kan hul werk self assesseer voordat jy die finale assessering doen. Nadenke oor 'n mens se eie leerervaring is 'n noodsaaklike komponent van die leerproses.
- **Portuur-assessering:** Portuur-assessering help sowel die leerders wie se werk geassesseer word as die leerders wat die assessering doen, en bemagtig leerders om hul eie en mekaar se prestasie te evalueer.
- **Groep-assessering:** Die assessering van groepwerk behels dat daar gesoek word vir bewyse dat die groep leerders saamwerk, mekaar help, werk verdeel en die individuele bydraes in een assesseerbare produk kan kombineer.

Metodes vir die insameling van bewyse

- **Waarneming:** Waarneming van leerders vind betreklik ongestruktureerd plaas. Die waarneming moet doelbewus wees en moet met behulp van 'n geskikte waarnemingsinstrument plaasvind.

- **Toetse:** Toetse is meer gestruktureerd en dit stel jou in staat om dieselfde bewyse vir al die leerders op dieselfde manier en op dieselfde tyd in te samel. Hierdie tipe assessering bring bewyse van leer tot stand wat deur 'n spesifieke telling geverifieer word.
- **Take:** Jy kan leerders vra om take uit te voer of sekere handeling uit te voer sodat jy kan sien of hulle die vaardighede en kennis wat hulle verkry het, in onbekende kontekste of kontekste buite die klas, kan toepas. Dit maak dit vir jou moontlik om te bepaal hoe die leerders teorie in praktyk verander.

Voorbeelde van instrumente vir rekordhouding

- **Taaklyste of merklyste** is diskrete stellings wat die verwagte prestasie in 'n bepaalde taak beskryf. Wanneer daar waargeneem kan word dat 'n leerder gedurende 'n taak aan 'n bepaalde stelling (kriterium) op die merklys voldoen het, word die stelling afgemerk.
- **Rubrieke** is 'n kombinasie van merkkodes en beskrywing van standarde. Rubrieke bestaan uit 'n hiërargie van standarde met maatstawwe wat die omvang van aanvaarbare prestasie in elke kodeband beskryf. Rubrieke vereis dat die onderwyser moet weet presies wat deur die uitkoms vereis word. Dis noodsaaklik dat die leerders die rubriek of rubrieke sien voordat hulle met die gegewe taak begin. Die rubriek verduidelik waarop sowel die leer as die prestasie behoort te fokus. Ons verskaf heelwat voorbeelde van rubrieke in hierdie bylaag, maar beveel aan dat jy ook jou eie rubrieke ontwikkel vir daaglikse assessering en formele assessering. Die Departementele *Riglyne vir Leerprogramme* verskaf uitvoerige besonderhede oor hoe om rubrieke saam te stel.

Ongeag watter assesseringskode jy gebruik, sal jou terugvoering meer doeltreffend wees as dit met opmerkings gepaard gaan. Dis meer waarskynlik dat leerders beter sal presteer as hulle geskrewe terugvoering in plaas van net 'n puntetelling kry. Hoewel punte en persentasies die rekordhouding vergemaklik, is dit nie so nuttig vir terugvoering en rapportering nie.

Rubrieke en merklyste vir daaglikse assessering gebruik kan word

Die deurlopende, daaglikse assessering van aktiwiteite kan op 'n verskeidenheid maniere gedoen word, byvoorbeeld deur vraag- en antwoordsessies, die aktiwiteite wat tydens klastyd gedoen word, asook die aktiwiteite wat jy vir die leerders gee om by die huis te voltooi. Elke aktiwiteit in hierdie boek dui aan of die aktiwiteit bespreking, aanbieding, skriftelike werk, mondelinge werk, leeswerk, aanbieding of 'n kombinasie van die voorafgaande behels. Daar word ook by elke aktiwiteit aangedui of die leerders die werk individueel moet voltooi of as deel van 'n paargroep, groep of klasgroep moet werk. Dié aktiwiteite kan geassesseer word met die hulp van eenvoudige kontrolelystes of rubrieke. Jy kan dit self assesseer, of die leerders toelaat om hul eie werk en hul klasmaats se werk te assesseer.

Gebruik die uitslae van hierdie assesseringstake om vir die leerders, hul ouers of voogde en die skoolbestuurspan terugvoering te gee. Hierdie deurlopende informele assessering sal jou help om gapings in die leerders se kennis en vaardighede te identifiseer en aan te spreek.

Hieronder is 'n paar voorbeelde van instrumente wat jy kan gebruik vir daaglikse assessering. Jy kan hierdie rubrieke en merklyste aanpas om by jou en jou klas se behoeftes en by spesifieke take aan te pas. Jy moet ook in gedagte hou op watter vlak jou onderrig gerig is (Graad 9, of Graad 10, of Graad 11, of Graad 12) en die Departementele dokumente bestudeer om te verseker dat jy die werk op die toepaslike vlak aanbied en assesseer.

'n Algemene assesseringstabel vir skriftelike werk, byvoorbeeld begripstoetse en die beantwoording van inhoudelike vrae (onderwyser-assessering, self-assessering of portuur-assessering)

	7 Uitmuntende prestasië 80–100 %	6 Verdienstelike prestasië 70–79 %	5 Bevredigende prestasië 60–69 %	4 Voldoende prestasië 50–59 %	3 Gemiddelde prestasië 40–49 %	2 Basiese prestasië 30–39 %	1 Ontoereikende prestasië 0–29 %
Inhoud Reikwydte Dekking Toepaslik- heid							
Vaardighede en waardes							
Tegnies Vakterme Taal Formaat							

'n Merklys vir self-assessering

Ek kan die volgende doen:	Ja	Nee	Kommentaar
voorspellings maak oor wat volgende in die verhaal gaan gebeur			
sosio-kulturele en politieke waardes, gesindhede en oortuigings identifiseer en verduidelik			
die ontwikkeling van intrige, konflik en karakter verduidelik.			

Portuur-assessering van groepwerk

Ons groep:	Ja	Meestal	Nee
bestaan uit lede met 'n wye verskeidenheid vermoëns en vaardighede			
het mekaar ondersteun			
het mekaar aangemoedig en geprys			
het toewyding getoon in die bereiking van ons doelwit (al die groeplede)			
het individuele behoeftes opgeoffer om ons gesamentlike doelwit te bereik			
het 'n balans gehandhaaf tussen die bevrediging van die groep se behoeftes en individuele behoeftes			

het behoorlike beplanning en prioritisering van take gedoen voordat ons met die taak begin het			
het take doeltreffend onder onself verdeel sonder om te baklei of te stry oor wie wat moet doen			
het verantwoordelike gedeel vir die groepproses en die uitkomstes wat die groep in gedagte gehad het			
kon met nuwe idees vorendag kom en oplossings voorstel toe ons 'n probleem ervaar het			
het 'n positiewe houding demonstreer terwyl ons ons uitdagings die hoof gebied het			
het ons doelwit suksesvol bereik binne die gegewe tydsraamwerk.			

Onderwyser-assessering van klasbesprekings

Die leerder:	7	6	5	4	3	2	1
stel vrae en reageer op vrae							
lewer 'n bydrae tot besprekings							
praat duidelik en hoorbaar							
formuleer logies							
verstaan die onderwerp en reageer met toepaslike insig daarop							
toon belangstelling in 'n verskeidenheid onderwerpe							
neem ander leerders se standpunt in ag en luister met respek na hul klasmaats.							

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Assessering van navorsing (onderwyser-assessering of portuur-assessering)

Die eindresultaat toon dat die leerder:	7	6	5	4	3	2	1
behoorlike navorsing gedoen het							
'n verskeidenheid bronne geraadpleeg het en dit weergee in 'n bronnelys							
in staat was om die inligting logies te integreer							
in staat was om die inligting koherent aan te bied (skriftelik of verbaal).							

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Onderwyser-assessering van houdings en waardes

Die leerder:	Ja	Meestal	Nee
kan begrip toon vir ander mense se gevoelens en standpunte			
luister na ander mense se standpunte en dink daaroor na			
kan eie sienings aanpas nadat hy/sy die standpunte van ander mense oorweeg het			
erken en respekteer ander kulture en omgewings			
is bewus van kulturele kwessies			
kan tussen feite en menings onderskei en 'n eie respons gee			
beseft wat partydigheid, vooroordeel en diskriminasie is en waarom dit vermy moet word			

het goed-ontwikkelde waardes betreffende sosiokulturele en politieke sake, byvoorbeeld sienings oor geslag, klas, ouderdom, magsverhoudings, menseregte, inklusiwiteit en omgewingskwessies			
het goed-ontwikkelde kommunikasievaardighede.			

Onderwyser-assessering vir mondelinge aktiwiteite

Die leerder:	Ja	Meestal	Nee
het verskeie bronne gebruik om vir die praatjie voor te berei			
het inligting in hoofgedagtes georganiseer			
het sy/haar aanbieding sistematies en logies uiteengesit			
gebruik 'n gepaste inleiding en slot			
se taalgebruik en woordeskaf is toepaslik			
se stemprojeksie, tempo, oogkontak, liggaamshouding en gebare is doeltreffend			
het toepaslike hulpmiddels gebruik			
se uitspraak is duidelik en hoorbaar en die gehoor kan hom/haar goed volg			
se gebruik van pouses en volumewisseling is goed.			

Assesseringsriglyne vir Graad 9

Assessering in hierdie fase is 'n deurlopende proses waarvolgens die leerders se prestasies teenoor die LU's en AS'e soos dit uiteengesit word in die *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Gr R-9 (Skole) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal* gemeet word. Daar word van onderwysers verwag om duidelike kriteria te stel waarvolgens die leerders se prestasie gemeet gaan word sodat die leerders opbouende terugvoering kan ontvang en ouers en belangstellendes verslag kan ontvang.

Die hoofdoel met die assessering van leerders is om hulle individueel te laat groei en ontwikkel, om leerders se vordering te monitor en om hul leer te fasiliteer.

Deurlopende assessering vir Graad 9

Die dag tot dag assessering wat in die klas plaasvind, is gerig daarop om leerders se vordering op 'n deurlopende vlak oor 'n tydperk heen te monitor. Dit kan op verskeie maniere gedoen word, byvoorbeeld deur vraag- en antwoordsessies, kort take wat tydens klastyd gedoen word, of as huiswerk. Die leerders kan individueel, in pare, groepe of as klasgroep aan hierdie aktiwiteite werk. Baie van die aktiwiteite in hierdie boek sal deel vorm van jou daaglikse assessering. Dié aktiwiteite kan geassesseer word met die hulp van eenvoudige kontrolelynes of rubrieke (sien byvoorbeeld die rubrieke wat hierbo verskaf word) en jy kan dit self assesseer, of die leerders toelaat om hul eie werk en hul klasmaats se werk te assesseer. Die feit dat daar in hierdie gids antwoorde op al die vrae verskaf word, behoort jou daaglikse assesseringstaak aansienlik te vergemaklik!

Deurlopende assessering is die belangrikste assesseringsmetode wat jy in jou UGO-onderrig gaan toepas. Dit dek al die assesseringsbeginsels van UGO en verseker dat assessering voortdurend plaasvind, die leerders se groei en ontwikkeling ondersteun word, terugvoering oor leer en onderrig gegee word, voorsiening gemaak word

vir geïntegreerde assessering en strategieë gebruik word wat voorsiening maak vir verskeidenheid leerbehoefes. Deurlopende assessering moet ook voorsiening maak vir sommerende (formele) assessering. Hierdie formele assessering moet reeds aan die begin van die jaar beplan word en 'n verskeidenheid assesseringstrategieë insluit, onder andere klastoetse, take en projekte.

Elke skool moet 'n assesseringsprogram, gegrond op provinsiale en nasionale riglyne ontwikkel en in werking stel. Verwys asseblief na die Departementele dokumente vir meer inligting oor hierdie assesseringsprogram.

Verslaghouding

Dit is belangrik om behoorlik rekord te hou van deurlopende assessering. Hierdie rekords moet toeganklik wees vir alle betrokke partye en moet altyd vertroulik wees. Die departement vereis dat elke onderwyser 'n verslagboek of -lêer moet gebruik. Dit moet die volgende bevat:

- name van leerders
- datums van assessering
- naam en beskrywing van assesseringsaktiwiteite
- die uitslae van assesseringsaktiwiteite, volgens leerareas of leerprogramme
- kommentaar vir steundoeleindes.

Gradering

Daar is verskeie maniere waarop terugvoering oor assessering aan leerders gegee kan word. Die keuse van die beste manier van terugvoering sal afhang van, onder andere, die aantal leerders wat geassesseer word; die kompleksiteit van die aktiwiteit wat geassesseer word; die leerinhoud; hoe gou terugvoering gegee word; die kriteria wat jy gebruik; of leerders se prestasie met klasmaats se prestasie of vorige prestasie vergelyk gaan word, en/of die vereistes van die assesseringstandaarde en leeruitkomste.

Assesseringstake kan op verskillende maniere gegradeer word, afhangende van die aard van die geassesseerde taak. Sommige assesseringskodes is meer gepas vir sekere doeleindes as ander. Kodes soos “uitmuntend”, “verdiensielik”, “bevredigend”, ensovoorts, kan baie nuttig gebruik word vir vinnige verslaghouding en vir vergelyking met vorige werk. Dit is egter nie voldoende om altyd slegs dié kodes te gebruik nie, aangesien uitvoerige skriftelike kommentaar in sommige gevalle vir die leerders gegee moet word.

Die gebruik van punte of persentasies as graderingsmetode, het ook verskeie voor- en nadele. Punte kan ook vinnig opgeteken word en nuttig aangewend word waar die leerders se prestasie met hul portuurgroep s'n vergelyk moet word. Dié graderingsmetode gee wel 'n oorkoepelende indruk van die leerders se prestasie, maar bied geen inligting oor hoe en waar die leerder kan verbeter nie. 'n Oorkoepelende punt dui ook nie aan of die leerders wel goed gepresteer het in terme van sekere AS'e en moontlik onderpresteer het in 'n ander AS, wat die gemiddelde punt verlaag het nie.

Die Departement beveel aan dat skriftelike kommentaar met punte/kodes gekombineer word om assessering vir die leerder waardevol te maak. Skriftelike terugvoering gee vir die leerder 'n aanduiding van sy/haar sterk- en swakpunte, asook areas waar verbetering kan plaasvind en waaraan meer aandag geskenk moet word.

Die graderingskaal vir assessering, Graad 9

In die verslaghouding van of rapportering oor leerderprestasie in die leeruitkomste van 'n bepaalde Graad moet die volgende kodes gebruik word:

Graderingskode	Gradering	Punte %
7	Uitmuntende prestasie	80–100
6	Verdienselike prestasie	70–79
5	Bevredigende prestasie	60–69
4	Voldoende prestasie	50–59
3	Gemiddelde prestasie	40–49
2	Basiese prestasie	30–39
1	Ontoereikende prestasie	0–29

Assesseringsrubrieke vir spesifieke Graad 9-aktiwiteite

Afgesien van die generiese assesseringshulpmiddels wat hierbo veskaf word, en wat jy kan aanpas om die meeste van die aktiwiteite in hierdie boek op 'n deurlopende basis te assesseer, beveel ons ook aan dat jy jou eie assesseringsrubrieke en merklyste saamstel, afhangende van jou klas se spesifieke behoeftes. Jy kan, vir formele assessering, ten minste een volledige klastoets oor die werk in hierdie boek saamstel. Jou toets kan kort vrae en 'n begripstoets insluit, maar moet ook 'n afdeling met kontekstuele vrae en ten minste een langer skryftaak insluit. Dit sal jou in staat stel om leemtes in die leerders se kennis, vaardighede, houdings en waardes te identifiseer en betyds aan te spreek.

'n Verskeidenheid van die aktiwiteite in hierdie Onderwysersgids vir *Droomvangers* kan deel vorm van jou formele assessering. As jy dit so verkies, kan jy ook 'n groep aktiwiteite saam assesseer as een “taak”. Jy kan byvoorbeeld al die antwoorde wat die leerders in Deel 3 beantwoord, saam gradeer en as een sommerende taak assesseer.

Ons verskaf hieronder assesseringsrubrieke vir sekere van die take en aktiwiteite in die boek. Jy kan egter besluit om nie dié aktiwiteite by jou sommerende assessering in te sluit nie. In so 'n geval kan jy self kies watter van die aktiwiteite in die gids jy vir dié doeleinde wil gebruik en jou eie assesseringsmetodes ontwikkel vir die formele assessering van jou gekose aktiwiteite.

Assesseringsrubrieke vir funksionele skryfwerk: die advertensie (Aktiwiteit 3.12)

Hier volg twee assesseringsrubrieke wat gebruik kan word (gesamentlik) om die advertensie te assesseer. Die leerders doen vir hierdie aktiwiteit ook portuur-assessering van mekaar se werk. Jy kan 'n vereenvoudigde weergawe van die rubriek aan hulle verskaf vir hul assesseringsoefening.

Assessering van kennis, vaardighede, houdings en waardes: die advertensie

LU3: Lees en Kyk Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.	Prestasie- vlak (uit 7)
Dit is duidelik wanneer die leerder die volgende doen	
AS9.3.1 Lees 'n verhaal (fiksie) 9.3.1.4 Verduidelik en evalueer perspektief/houding in sowel die geskrewe as visuele dele van 'n teks en bied alternatiewe idees.	
AS9.3.5 Ontleed mediatekste krities 9.3.5.2 Ontleed die tekssoort en register/styl.	
AS9.3.8 Toon begrip vir die gebruik van naslaanwerke 9.3.8.2 Gebruik 'n woordeboek.	
LU4: Skryf Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.	
AS9.4.5 Ontwerp mediatekste 9.4.5.1 Skryf eenvoudige, persoonlike advertensies.	
AS9.4.6 Benader skryf as 'n proses 9.4.6.1 Skryf 'n konsepweergawe en lees en bespreek eie skryfwerk krities. 9.4.6.2 Gebruik terugvoering om te hersien, te redigeer en te herskryf. 9.4.6.3 Gebruik kennis van grammatika en spelling om te redigeer. 9.4.6.4 Evalueer ontwerp en bladuitleg.	
AS9.4.7 Gebruik ontwikkelende kennis van taalstruktuur en -gebruik 9.4.7.4 Evalueer eie houding krities. 9.4.7.8 Begin verstaan hoe eie skryfwerk die leser positioneer.	

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Algemene assesseringsrubriek: funksionele skryfwerk – die advertensie

	7	6	5	4	3	2	1
Inhoud 1. beplanning en inhoudsaspekte 2. oorspronklikheid en benadering 3. interpretasie en vertolking van onderwerp 4. logiese uitbou van inligting							
Taal en styl 5. woordkeuse 6. beeldspraak 7. spelling 8. sinsbou 9. leestekens 10. paragrafering 11. stemming en atmosfeer							
Vorm 12. skeppende gebruik van ontwerpelemente 13. leesbaarheid van teks 14. visuele aantreklikheid van eindproduk.							
Totaal Tel die punte uit 7 vir elke aspek op en deel deur 14 om 'n gemiddelde prestasievlak te bepaal.							

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Assesseringsrubrieke vir die mondeling (Aktiwiteit 3.33)

Hier volg twee assesseringsrubrieke wat gebruik kan word (gesamentlik) om die mondeling te assesseer. Jy kan ook die “Onderwyser-assessering van mondelinge aktiwiteite” wat hierbo verskaf word, vir die assessering van die mondeling gebruik.

Assessering van kennis, vaardighede, houdings en waardes: mondeling

LU3: Lees en Kyk Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.	Prestasievlak (uit 7)
Dit is duidelik wanneer die leerder die volgende doen	
AS9.3.1 Lees 'n verhaal (fiksie) 9.3.1.2 Verstaan betekenis van dinge wat nie direk genoem word nie deur afleidings te maak. 9.3.1.4 Verduidelik en evalueer perspektief/houding in sowel die geskrewe as visuele dele van 'n teks en bied alternatiewe idees.	
AS9.3.6 Gebruik leesstrategieë 9.3.6.2 Pas gepaste leestegnieke op verskillende tekssoorte toe.	
AS9.3.7 Lees vir genot 9.3.7.1 Lees fiktiewe en nie-fiktiewe tekste op die gepaste lees- en taalvlak.	
LU2: Praat Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne 'n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.	
AS9.2.3 Toon ontwikkeling in die vermoë om kenmerke van gesproke taal te gebruik om te kommunikeer: woord- en sinsakent, intonasie, ritme.	
AS9.2.6 Gee 'n kort, formele praatjie of aanbieding 9.2.6.1 Gebruik statistiek en visuele beelde (soos 'n plakkaat). 9.2.6.2 Kies 'n uitdagende onderwerp (byvoorbeeld armoede en diskriminasie).	
AS9.2.7 Toon 'n kritiese bewustheid van eie taalgebruik 9.2.7.3 Toon bewustheid van die manier waarop taal kennis en identiteit konstrueer en mense posisioneer.	

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Algemene assesseringsrubriek: mondeling

Prestasievlak	1 Ontoereikende prestasie 0–29 %	2 Basiese prestasie 30–39 %	3 Gemiddelde prestasie 40–49 %	4 Voldoende prestasie 50–59 %	5 Bevredigende prestasie 60–69 %	6 Verdienstelike prestasie 70–79 %	7 Uitmuntende prestasie 80–100 %
Taalgebruik	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend
Uitspraak	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend
Gebruik van stemtoon, tempo, oogkontak, liggaams-houding	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend

Organisering en relevansie van inligting	Swak; onsamehangend	Grootliks onbevredigend; soms deurmekaar	Nie altyd bevredigend nie; nie altyd logies nie	Bevredigend; soms breuke in logika	Goed; ontwikkel logies	Baie goed; logiese ontwikkeling	Duidelik; logiese samehang
Akkuraatheid van aanbieding en inligting	Onakkuraat en irrelevant	Meestal onakkuraat en irrelevant	Beperkte akkuraatheid en relevansie	Redelike mate van akkuraatheid; nie altyd relevant nie	Hoë mate van akkuraatheid; hoofsaaklik relevant	Baie akkuraat; relevant	Vlak van akkuraatheid baie goed; baie relevant

Assesseringsrubrieke vir funksionele skryfwerk: Die resensie (Aktiwiteit 4.10)

Hier volg twee assesseringsrubrieke wat gebruik kan word (gesamentlik) om die resensie te assesseer.

Assesering van kennis, vaardighede, houdings en waardes: die resensie

LU3: Lees en Kyk Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.	Prestasievlak (uit 7)
Dit is duidelik wanneer die leerder die volgende doen.	
AS9.3.1 Lees 'n verhaal (fiksie) 9.3.1.4 Verduidelik en evalueer perspektief/houding in sowel die geskrewe as visuele dele van 'n teks en bied alternatiewe idees. 9.3.1.7 Toon begrip van karakter, intrige, ruimte/agtergrond en verteller in fiktiewe tekste.	
AS9.3.5 Ontleed mediatekste krities 9.3.5.2 Ontleed die tekssoort en register/styl.	
AS9.3.7 Lees vir genot 9.3.7.1 Lees fiktiewe en niefiktiewe tekste op die gepaste lees- en taalvlak. 9.3.7.3 Lees en skryf boekverslae.	
LU4: Skryf Die leerder is in staat om verskillende soorte feitlike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.	
AS9.4.1 Skryf om inligting oor te dra 9.4.1.1 Skryf langer tekste bestaande uit verskeie paragrawe wat prosesse en prosedures beskryf – gee verduidelikings, voordele en nadele, argumente ten gunste van en teen. 9.4.1.3 Doen 'n opname en teken bevindinge op (byvoorbeeld as 'n verslag of koerantberig).	
AS9.4.6 Benader skryf as 'n proses 9.4.6.1 Skryf 'n konsepweergawe en lees en bespreek eie skryfwerk krities. 9.4.6.2 Gebruik terugvoering om te hersien, te redigeer en te herskryf. 9.4.6.3 Gebruik kennis van grammatika en spelling om te redigeer. 9.4.6.4 Evalueer ontwerp en bladuitleg.	
AS9.4.7 Gebruik ontwikkelende kennis van taalstruktuur en -gebruik 9.4.7.3 Skryf samehangende, langer skryfstukke met 'n inleidende en slotparagraaf. 9.4.7.5 Begin verstaan hoe eie skryfwerk die leser posisioneer.	

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Algemene assesseringsrubriek: funksionele skryfwerk – die resensie

Prestasievlak	1 Ontoereikende prestasië 0–29 %	2 Basiese prestasië 30–39 %	3 Gemiddelde prestasië 40–49 %	4 Voldoende prestasië 50–59 %	5 Bevredigende prestasië 60–69 %	6 Verdien- stelike prestasië 70–79 %	7 Uitmunten- de prestasië 80–100 %
Taalgebruik en woordeskak	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend
Vorm en struktuur van resensie	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend
Organisering en relevansie van inligting	Swak; on-samehangend	Grootliks on-bevredigend; soms deurme-kaar	Nie altyd bevre-digend nie; nie altyd logies nie	Bevredigend; soms breuke in logika	Goed; ontwik-kel logies	Baie goed; logiese ontwikkeling	Duidelik; logiese samehang
Akkuraat-heid van aanbieding en inligting	Onakkuraat en irrelevant	Meestal on-akkuraat en irrelevant	Beperkte ak-kuraatheid en relevansie	Redelike mate van akkuraat-heid; nie altyd relevant nie	Hoë mate van akkuraatheid; hoofsaaklik relevant	Baie akkuraat; relevant	Vlak van ak-kuraatheid baie goed; baie relevant

Assesseringsriglyne vir Graad 10–12

Die Departement van Onderwys se Riglyne vir Vakassessering

Die Departement van Onderwys het *Riglyne vir Vakassessering* saamgestel, wat saam met die Vakverklarings gebruik moet word. Dit is belangrik dat jy 'n eksemplaar moet bekom van hierdie dokument (*Curriculum Statement Grades 10–12 (General): Subject Assessment Guidelines for languages – January 2007*). Die Departement van Onderwys vereis dat onderwysers 'n formele jaarlange Assesseringsprogram (AP) moet beplan en volg om leerders se vordering deur die loop van die jaar te monitor.

Assessering is 'n belangrike deel van die NKV. Dit moet deurlopend gedoen word en deel vorm van elke les. Hierdie deurlopende, informele assessering – tesame met die formele AP – moet gebruik word om leerders se kennis, vaardighede en waardes te ontwikkel, om hul sterk- en swakpunte te evalueer en om, waar nodig, bykomende ondersteuning aan leerders te bied en hulle aan te moedig en te motiveer.

Daaglikse assessering

Die dag tot dag assessering wat in die klas plaasvind, is gerig daarop om leerders se vordering op 'n informele vlak te monitor. Dit kan op verskeie maniere gedoen word, byvoorbeeld deur vraag- en antwoordsessies, kort take wat tydens klastyd gedoen word, of as huiswerk. Die leerders kan individueel, in pare, groepe of as klasgroep aan hierdie aktiwiteite werk. Baie van die aktiwiteite in hierdie boek sal deel vorm van jou daaglikse assessering. Dié aktiwiteite kan geassesseer word met die hulp van eenvoudige kontrolelynes of rubrieke en jy kan dit self assessee, of die leerders toelaat om hul eie werk en hul klasmaats se werk te assessee. Die feit dat daar in hierdie gids antwoorde

op al die vrae verskaf word, behoort jou daaglikse assesseringstaak aansienlik te vergemaklik!

Dit is nie nodig om die uitslae van hierdie assesseringstake aan te teken vir rekordhoudingsdoeleindes nie. Jy kan dit egter wel aanwend om terugvoering te gee aan leerders, hul ouers of voogde en die skoolbestuurspan. Hierdie deurlopende informele assessering sal jou help om gapings in die leerders se kennis en vaardighede te identifiseer en dit betyds aan te spreek. Die resultate van hierdie assessering sal egter nie vir bevorderingsdoeleindes aangewend kan word nie.

Die formele Assesseringsprogram (AP)

Graad 10 en 11

Die Departement van Onderwys vereis dat onderwysers 'n jaarlange formele AP saamstel vir elke Vak en Graad. Die AP vir EAT, Graad 10 en 11, behels 'n aantal take wat deur die loop van die jaar voltooi word (25 % van die totale punt), sowel as 'n eksamen aan die einde van die jaar (75 % van die totale punt).

Vir Graad 10 en 11 EAT, moet die leerders 'n totaal van 16 take voltooi deur die loop van die jaar. Dit word as volg uiteengesit:

Assesseringsprogram	Punte	%
Totaal vir Take 1–15	100	25
Totaal vir Taak 16 (eindjaareksamen, insluitende mondelinge take wat 50 punte tel)	300	75
Totaal vir EAT	400	100

Drie toetse, sowel as 'n eksamen in die middel van die jaar, vorm deel van take 1–15. Verdere formele assessering sal plaasvind tydens die eksamen aan die einde van die jaar. Die Departementele dokument (*Curriculum Statement Grades 10–12 (General): Subject Assessment Guidelines for languages – January 2007*) verskaf baie duidelike riglyne vir hoe hierdie eksamenvraestelle saamgestel kan word. Die dokument stel ook voor dat leerders ten minste vier mondelinge take voltooi as deel van Taak 16 – elkeen van hierdie take moet op die onderskeie LU's vir Graad 10–11 fokus. Die totale mondelinge jaarpunt is 50 punte, waarvan “respons op letterkunde” 20 punte beslaan.

Die res van die take moet nie in 'n toets- of eksamenomgewing gedoen word nie en moet aan leerders die geleentheid bied om interessante navorsing oor en ontginning van hul vak te doen. Voorbeelde hiervan is debatte, optredes, navorsingsprojekte en skryftake. Dit kan met die hulp van 'n gedetailleerde rubriek of memorandum geassesseer word.

Graad 12

Vir Graad 12 behels assessering weereens AP-take wat deur die loop van die jaar voltooi word (25 % van die totale punt), sowel as assesseringstake wat deur eksterne eksaminatore saamgestel word (75 % van die totale punt). Dit word as volg uiteengesit:

	Punte	%
Totaal vir AP-take 1–14	100	25
Eksterne eksamen (insluitende mondelinge take, wat 50 punte tel)	300	75
Totaal vir EAT	400	100

Vir Graad 12 EAT, moet die leerders 'n totaal van 14 AP-take deur die loop van die jaar voltooi. Twee van hierdie take sal die vorm van formele, geskrewe eksamens aanneem – in die middel van die jaar en weer in September. Twee verdere take moet die vorm van formele, geskrewe toetse aanneem. Die leerders moet ook – as deel hul eindjaarpunt – vier mondelinge take voltooi – vir 'n totaal van 50 punte, waarvan die letterkundekomponent 20 punte tel.

Die res van die take moet nie in 'n toets- of eksamenomgewing gedoen word nie en moet aan leerders die geleentheid bied om interessante navorsing oor en ontginning van hul vak te doen. Voorbeelde hiervan is debatte, optredes, navorsingsprojekte, en skryftake. Dit kan met die hulp van 'n gedetailleerde rubriek of memorandum geassesseer word. Aan die einde van Graad 12 moet die leerders 'n formele, eksterne eksamen aflê, wat 75 % van hul jaarpunt sal tel (die punte vir mondelinge word hierby ingereken).

Eksamens

Die letterkundevraestel vir die twee interne eksamens (midjaar en November vir Graad 10–11 en midjaar en September vir Graad 12) tel in elke geval 70 punte.

Rekordhouding en rapportering ten opsigte van die AP

Daar is verskillende metodes vir rekordhouding, oftewel die aantekening van bewyse. Dis dikwels moeilik om te onderskei tussen aantekeningsmetodes en metodes vir die evaluering van leerders se prestasies.

Die Departement van Onderwys vereis dat elke onderwyser 'n onderwysersportefeuje moet hê, waarin rekord gehou word van die AP. Hierdie portefeuje moet die volgende insluit:

- 'n inhoudsopgawe
- 'n uiteensetting van die formele AP
- die vereistes vir elkeen van die assesseringstake
- die hulpmiddels wat vir elke taak se assessering gebruik word
- rekordblaaie vir elke klas.

Die Departement beveel verder aan dat leerders ook 'n portefeuje moet saamstel, bestaande uit die assesseringsopdragte wat deel van die AP uitmaak. Hierdie portefeuje moet die volgende insluit:

- 'n inhoudsopgawe
- al die assesseringsopdragte waaruit die AP vir elke Graad bestaan (met inbegrip van toetse en eksamens)
- die hulpmiddels wat vir die assessering van elke opdrag gebruik word
- 'n rekord van die punte wat vir elke opdrag behaal is.

Die graderingskaal vir assessering, Graad 10–12

Graderingskode	Gradering	Punte %
7	Uitmuntende prestasie	80–100
6	Verdienselike prestasie	70–79
5	Bevredigende prestasie	60–69
4	Voldoende prestasie	50–59
3	Gemiddelde prestasie	40–49
2	Basiese prestasie	30–39
1	Ontoereikende prestasie	0–29

Leerders moet ten minste ’n kode van 2 (basiese prestasie, 30–39 %) behaal om aan die einde van Graad 10 en 11 bevordering te kry en aan die einde van Graad 12 ’n sertifikaat te ontvang.

Rubrieke wat vir die AP gebruik kan word

Die formele AP en hoe die Departement van Onderwys aanbeveel dit saamgestel word, word hierbo bespreek. Jy kan ten minste een volledige klastoets oor die werk in hierdie boek saamstel. Jou toets kan kort vrae en ’n begripstoets insluit, maar moet ook ’n afdeling met kontekstuele vrae en ten minste een langer skryftaak insluit. Dit sal die leerders help met hul voorbereiding vir die eksamen en sal jou in staat stel om leemtes in hul kennis, vaardighede en waardes te identifiseer en betyds aan te spreek.

’n Verskeidenheid van die aktiwiteite in hierdie Onderwysersgids vir *Droomvangers* kan deel van die formele AP vorm en dienooreenkomstig geassesseer word. As jy dit so verkies, kan jy ook ’n groep aktiwiteite saam assesser as een “taak” wat deel van die AP vorm. Jy kan byvoorbeeld al die antwoorde wat die leerders in Deel 3 beantwoord, saam gradeer en as een AP-taak assesser.

Ons verskaf hieronder assesseringsrubrieke vir sekere van die take en aktiwiteite in die boek. Jy kan egter besluit om nie dié aktiwiteite by jou AP in te sluit nie. In so ’n geval kan jy self kies watter van die aktiwiteite in die gids jy vir AP-doeleindes wil gebruik en jou eie assesseringsmetodes ontwikkel vir die formele assessering van jou gekose aktiwiteite.

Onderwyser-assessering van gekompliseerde skryfwerk

LU3: Die leerder is in staat om vir 'n wye verskeidenheid doeleindes en teikengroepe te skryf en aan te bied deur konvensies en formate gepas vir verskillende kontekste te gebruik.							
Die leerder is in staat om die volgende te doen	7	6	5	4	3	2	1
AS3.1 Beplan die skryfproses volgens 'n spesifieke doel, teikengroep en konteks.							
• Besluit op en gebruik die gepaste styl, perspektief/standpunt en formaat van tekste.							
• Doen navorsing oor onderwerpe in bronne en teken bevindings aan.							
• Vind, ontsluit, selekteer, organiseer en integreer toepaslike inligting van 'n verskeidenheid bronne (vir Graad 10 en 11 moet die leerders hulp kry hiermee).							
• Ontwikkel en organiseer samehangende idees.							
• Gebruik visuele beelde en ontwerpelemente gepas.							
AS3.2 Toon die gebruik van skryfstrategieë en -tegnieke vir eerste weergawes.							
• Gebruik hoof- en ondersteunende idees van die beplanningsproses.							
• Identifiseer en gebruik 'n seleksie styl- en retoriese middels gepas soos figuurlike taal, woordkeuse, lewendige beskrywing, eie vertolking en styl, spesifieke toon, simbool, kleur en plasing.							
• Gebruik 'n verskeidenheid sinsoorte, sinslengtes en -strukture gepas/korrekt en effektief.							
• Gebruik paragraafkonvensies om samehang (koherensie) te verseker deur kernsinne, inleiding en afsluiting, logiese progressie, oorsaak en gevolg, en vergelyking en kontras te gebruik.							
• Gebruik voegwoorde, voornaamwoorde en bywoorde om kohesie te verseker.							
AS3.3 Dink na oor, ontleed en evalueer, met inagneming van ander se sienings, eie werk en bied die finale produk aan.							
• Gebruik vasgestelde kriteria vir evaluering van eie en ander se skryfwerk en om dit te verbeter.							
• Verbeter samehang (koherensie) en kohesie binne die algehele struktuur.							
• Dink na oor/evalueer die gepastheid van inhoud, styl, register en effekte volgens doel, teikengroep en konteks en verander waar nodig.							
• Toon 'n volgehoue eie perspektief/standpunt en ondersteunende argumente (vir Graad 11 en 12 moet die leerders dit met toenemende selfvertroue doen).							
• Hersien/verbeter/verfyn woordkeuse en sin- en paragraafstrukture en skakel dubbelsinnigheid, omslagtigheid, woordoortolligheid, onvanpaste groeptaal, aanstootlike taal, sleng en taalflaters uit.							
• Toon, tydens hersiening en verbetering, sensitiwiteit vir menseregte en vir sosiale, kulturele, etiese en omgewingskwessies.							
• Berei tekste voor vir finale weergawe deur te proeflees en te redigeer.							
• Bied die finale produk aan en gee aandag aan 'n gepaste aanbiedingswyse soos 'n netjiese, afgeronde teks of 'n indrukwekkende, kleurvolle plakkaat.							

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Assesseringsrubriek vir die koerantberig (Aktiwiteit 4.4)

Hierdie assesseringsrubriek kan gebruik word om die koerantberig te assesseer. Jy kan ook die “Onderwyser-assessering van gekompliseerde skryfwerk” wat hierbo verskaf word, gebruik vir die assessering van die berig.

Algemene assesseringsrubriek

Prestasievlak	1 Ontoereikende prestasie 0–29 %	2 Basiese prestasie 30–39 %	3 Gemiddelde prestasie 40–49 %	4 Voldoende prestasie 50–59 %	5 Bevredigende prestasie 60–69 %	6 Verdienste-like prestasie 70–79 %	7 Uitmuntende prestasie 80–100 %
Taalgebruik	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend
Formaat	Geen bronne	Beperkte bronne	Redelike verskeidenheid bronne	Voldoende bronne gebruik	Redelike verskeidenheid bronne	Verskeie bronne	Groot verskeidenheid bronne
Organisering van inligting	Swak; onsamehangend	Grootliks onbevredigend; soms deurmekaar	Nie altyd bevredigend nie; nie altyd logies nie	Bevredigend; soms breuke in logika	Goed; ontwikkel logies	Baie goed; logiese ontwikkeling	Duidelik; logiese samehang
Aanbieding	Swak; bykans geen struktuur; onsamehangend	Helderheid en struktuur ontbreek; vervelig	Struktuur bestaan, maar toon gebreke; gewoon	Redelike struktuur; soms kreatief	Duidelik; goed gestruktureerd; interessant	Duidelik; goed gestruktureerd; baie interessant	Duidelik; baie goed gestruktureerd; boeiend
Akkuraatheid van inligting	Onakkuraat en irrelevant	Meestal onakkuraat en irrelevant	Beperkte akkuraatheid en relevansie	Redelike mate van akkuraatheid; nie altyd relevant nie	Hoë mate van akkuraatheid; hoofsaaklik relevant	Baie akkuraat; relevant	Vlak van akkuraatheid baie goed; baie relevant
Punt uit 20	1–5	6–7	8–9	10–11	12–13	14–15	16–20
Punt uit 40	1–11	12–15	16–19	20–23	24–27	28–31	32–40

Assesseringsrubrieke vir die literêre opstel (Aktiwiteit 4.8)

Hier volg twee assesseringsrubrieke wat gebruik kan word (gesamentlik) om die opstel te assesseer. Jy kan ook die “Onderwyser-assessering van gekompliseerde skryfwerk” wat hierbo verskaf word, gebruik vir die assessering van die opstel.

Assessering van kennis, vaardighede, houdings en waardes

LU2 Lees en Kyk: Die leerder is in staat om te lees en te kyk vir begrip, om krities te evalueer en om op 'n wye verskeidenheid tekste response te lewer.					
AS vir Graad 10	Punt uit 7	AS vir Graad 11	Punt uit 7	AS vir Graad 12	Punt uit 7
Die leerder:					
10.2.1.7 is in staat om die teks te herlees/weer daarna te kyk en dit te hersien ten einde begrip te bevorder		11.2.1.7 is in staat om die teks te herlees/weer daarna te kyk en dit te hersien om begrip te bevorder		12.2.1.7 is in staat om die teks te herlees/weer daarna te kyk en dit te hersien om begrip te bevorder.	
10.2.2.1 kan toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind		11.2.2.1 kan toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind		12.2.2.1 kan toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind	

10.2.2.5 kan die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief herken en enkele bewyse uit die teks gee		11.2.2.5 kan die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief verduidelik en ondersteunende bewyse uit die teks gee		12.2.2.5 kan die skrywer/verteller/karakter se standpunt/perspektief verduidelik en ondersteunende bewyse uit die teks gee	
10.2.2.8 kan die skrywer se gevolgtrekkings verduidelik en vergelyk met eie		11.2.2.8 kan die skrywer se gevolgtrekkings verduidelik en vergelyk met eie		12.2.2.8 kan die skrywer se afleidings en gevolgtrekkings verduidelik en vergelyk met eie	
10.2.2.10 kan persoonlike response op tekste gee en motiveer		11.2.2.10 kan persoonlike response op tekste gee en motiveer		12.2.2.10 kan persoonlike response op tekste – met oortuiging – gee en motiveer	
10.2.4.2.1 kan die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik en karakter en die rol van die verteller waar toepaslik beskryf		11.2.4.2.1 kan die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik en karakter en die rol van die verteller waar toepaslik beskryf		12.2.4.2.1 kan die ontwikkeling van intrige, subintrige, konflik en karakter en die rol van die verteller waar toepaslik verduidelik en interpreteer	
10.2.4.2.3 kan beskryf hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema		11.2.4.2.3 kan verduidelik hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema		12.2.4.2.3 kan interpreteer hoe agtergrond en milieu (ruimte) verband hou met die karakter en/of tema	
10.2.4.2.4 kan stemming, tydsverloop en afloop beskryf.		11.2.4.2.4 kan stemming, tydsverloop, ironiese wendings en afloop verduidelik.		12.2.4.2.4 kan stemming, tydsverloop, ironiese wendings en afloop interpreteer.	
Totaal					
Tel die punte uit 7 vir elke AS op en deel deur 8 om 'n gemiddelde prestasievlak te bepaal.					

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredeigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Algemene assesseringsrubriek: literêre opstel

Prestasievlak	1 Ontoereikende prestasie 0–29 %	2 Basiese prestasie 30–39 %	3 Gemiddelde prestasie 40–49 %	4 Voldoende prestasie 50–59 %	5 Bevredeigende prestasie 60–69 %	6 Verdienstelike prestasie 70–79 %	7 Uitmuntende prestasie 80–100 %
Taalgebruik	Swak	Beperk	Voldoende	Redelik	Goed	Baie goed	Uitstekend
Organisering en relevansie van inligting	Swak; on-samehangend	Grootliks on-bevredeigend; soms deurmekaar	Nie altyd bevredeigend nie; nie altyd logies nie	Bevredeigend; soms breuke in logika	Goed; ontwikkel logies	Baie goed; logiese ontwikkeling	Duidelik; logiese samehang
Akkuraatheid van analise en voorbeelde	Onakkuraat en irrelevant	Meestal onakkuraat en irrelevant	Bepaalde akkuraatheid en relevansie	Redelike mate van akkuraatheid; nie altyd relevant nie	Hoë mate van akkuraatheid; hoofsaaklik relevant	Baie akkuraat; relevant	Vlak van akkuraatheid baie goed; baie relevant
Punt uit 20	1–5	6–7	8–9	10–11	12–13	14–15	16–20

Assesseringsrubrieke vir die resensie (Aktiwiteit 4.10)

Hier volg twee assesseringsrubrieke wat gebruik kan word (gesamentlik) om die taak te assesser. Jy kan ook die “Onderwyser-assessering van gekompliseerde skryfwerk” wat hierbo verskaf word, gebruik vir die assessering van die resensie.

Assessering van kennis, vaardighede, houdings en waardes: resensie

LU2 Lees en Kyk: Die leerder is in staat om te lees en te kyk vir begrip, om krities te evalueer en om op 'n wye verskeidenheid tekste response te lewer.					
AS vir Graad 10	Punt uit 7	AS vir Graad 11	Punt uit 7	AS vir Graad 12	Punt uit 7
Die leerder:					
10.2.1.7 is in staat om die teks te herlees/weer daarna te kyk en dit te hersien ten einde begrip te bevorder		11.2.1.7 is in staat om die teks te herlees/weer daarna te kyk en dit te hersien om begrip te bevorder		12.2.1.7 is in staat om die teks te herlees/weer daarna te kyk en dit te hersien om begrip te bevorder	
10.2.2.1 kan toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind		11.2.2.1 kan toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind		12.2.2.1 kan toepaslike inligting en besonderhede in die teks vind	
10.2.2.3 kan onderskei tussen feite en menings en 'n eie respons gee		11.2.2.3 kan onderskei tussen feite en menings en 'n eie respons motiveer		12.2.2.3 kan onderskei tussen feite en menings en 'n eie respons motiveer	
10.2.2.6 kan die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste herken (met hulp)		11.2.2.6 kan die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste herken		12.2.2.6 kan die sosiopolitieke en kulturele agtergrond van tekste verduidelik en aantoon hoe dit betekenis beïnvloed	
10.2.2.10 kan persoonlike response op tekste gee en motiveer		11.2.2.10 kan persoonlike response op tekste gee en motiveer		12.2.2.10 kan persoonlike response op tekste met oortuiging gee en motiveer	
10.2.3.1 kan die sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings in 'n teks herken		11.2.3.1 kan die sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings in 'n teks herken en verduidelik		12.2.3.1 kan die sosiokulturele en politieke waardes, houdings en oortuigings in 'n teks verduidelik	
10.2.4.2.2 kan die boodskappe en temas in 'n teks identifiseer en verduidelik en die verband met geselekteerde uittreksels uit die res van die teks aantoon.		11.2.4.2.2 kan die boodskappe en temas in 'n teks identifiseer en verduidelik en die verband met geselekteerde uittreksels uit die res van die teks aantoon.		12.2.4.2.2 kan die boodskappe en temas verduidelik en interpreteer en die verband met die teks as geheel aantoon.	
Totaal					
Tel die punte uit 7 vir elke AS op en deel deur 7 om 'n gemiddelde prestasievlak te bepaal.					

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Algemene assesseringsrubriek: resensie

	7	6	5	4	3	2	1
Navorsing	Het al die inligting wat vereis is in resensie ingesluit asook 'n foto of kopie van buiteblad.	Het inligting wat uit die boek bekom kon word neergeskryf, maar het nie 'n foto van buiteblad ingesluit nie.	Het inligting wat uit die boek bekom kon word neergeskryf maar het nie moeite gedoen om die inligting oor die prys en plek waar boek gekoop kan word in te sluit nie.	Kon inligting vind, met 'n bietjie hulp.	Het nie al die inligting ingesluit wat vereis word nie.	Het baie hulp benodig om inligting te vind.	Kon geen inligting vind nie, selfs nie onder toesig nie. Beskikbare inligting is nie doeltreffend gebruik nie.
Ontleding van inligting	Het inligting krities en met gemak ontleed. Uitstekende konsepsuele ontleding, gefokusde werk.	Het inligting krities en met gemak ontleed.	Het inligting krities ontleed.	Het inligting met beperkte tekortkominge ontleed. Toon begrip.	Het inligting met hulp ontleed. Toon 'n mate van begrip.	Het dit moeilik gevind om inligting te ontleed. Ontleding is oppervlakkig en swak georganiseer.	Was nie in staat om inligting te ontleed nie.
Ontwerp en voorkoms van die resensie	Pragtige, netjiese produk met grafiese elemente en skeppende lettergebruik.	Pragtige, netjiese en kleurvolle produk met grafiese elemente en skeppende lettergebruik.	Netjiese en kleurvolle produk met grafiese elemente.	Netjiese produk met grafiese elemente. Doeltreffende gebruik van kleur. Het bietjie hulp benodig met die ontwerp van die taak.	Netjiese produk, grafiese elemente ingesluit, maar kleur is nie doeltreffend gebruik nie. Het bietjie hulp nodig gehad met die ontwerp van die taak.	Het hulp benodig vir die ontwerp en uitleg van die produk. Het dit moeilik gevind om die doeltreffende gebruik van ontwerpelemente te snap, selfs met hulp.	Onvoldoende, verwarrende en vervelige produk. Geen begrip hoe genaamd van ontwerpelemente wat gebruik moet word om 'n aantreklike produk te skep nie.
Taalgebruik in die resensie	Het skeppende en taalkundig korrekte taal gebruik.	Het taalkundig korrekte taal gebruik.	Het taalkundig korrekte taal gebruik.	Die taal was meestal korrek.	Het bietjie hulp benodig vir die skryfproses.	Het baie hulp nodig gehad vir die skryfproses en die insluiting van toepaslike inligting.	Kon nie die taak skryf nie. Gepoogde skryfwerk op 'n baie lae standaard in terme van fokus en grammatika. Kon nie die taak voltooi nie, selfs met hulpgewing.

Fokus	Het deurentyd op die gegewe take gekonsentreer. Het instruksies gevolg en meer as wat nodig was, gedoen.	Het deurentyd op die gegewe take gekonsentreer. Het instruksies gevolg.	Het op die gegewe take gekonsentreer.	Het meestal op die gegewe take gekonsentreer.	Het instruksies met hulp gevolg.	Het soms afgedwaal en moes aangemoedig word.	Het dikwels afgedwaal. Geen duidelike organisering of visie nie. Moes deurlopend aangemoedig word.
Tyds- bestuur	Het die resensie uitstekend voltooi, voordat die spertyd om was.	Het die resensie doeltreffend voltooi, voordat die spertyd om was.	Het die resensie onafhanklik voltooi, binne die gegewe tyd.	Het die resensie binne die gegewe tyd voltooi, met 'n paar tekortkominge.	Het die resensie met 'n bietjie hulp in die gegewe tyd voltooi.	Het baie hulp nodig gehad om die resensie in die gegewe tyd te voltooi.	Het die resensie nie in die gegewe tyd voltooi nie.

Vlakke: 7 Uitmuntende prestasie; 6 Verdienstelike prestasie; 5 Bevredigende prestasie; 4 Voldoende prestasie; 3 Gemiddelde prestasie; 2 Basiese prestasie; 1 Ontoereikende prestasie

Bronne

Daisie. B. 2006. “Droomvanger”. www.woes.co.za/gedigte

Departement van Onderwys. 2007. *Curriculum Statement Grades 10–12 (General): Subject Assessment Guidelines for languages (January 2007)*. www.thutong.org.za

Departement van Onderwys. 2002. *Hersiene Nasionale Kurrikulumverklaring Graad R–9 (Skole) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*

Departement van Onderwys. 2003. *Nasionale Kurrikulumverklaring vir Graad 10–12 (Algemeen) Tale, Afrikaans – Eerste Addisionele Taal*.

Kriek, K. 2000. “Onderhoud met Martie Preller”. www.storiwerf.co.za

Gouws, E. 1999. “Leer hoe om werk te skep”. www.afrikaans.com

Preller, M. 1997. *Droomvangers*. Human & Rousseau, Kaapstad.

Preller, M. 2007. “Martie Preller: Skrywer”. www.martiepreller.co.za

Roux, M. “’n Droom kan ook suur word”. *Die Burger*, 25 Februarie 1998.

Tucker, N. & Eccleshare, J. 2003. *The Rough Guide to Books for Teenagers*. Rough Guides Ltd., Londen.

Van der Walt, T. “Lekker om weer ’n Preller-jeugboek te lees”. *Boeke-Beeld*, 13 April 1998.